

MENDELOVA UNIVERZITA V BRNĚ
Lesnická a dřevařská fakulta
Ústav lesnické a dřevařské ekonomiky a politiky

Lidský faktor a ekonomika práce v lesním hospodářství

Human factor and labour economics in forestry

**Zasedání Ekonomické komise Odboru lesního hospodářství
ČAZV 4. – 6. května 2010**

Sborník příspěvků ze semináře s mezinárodní účastí

Proceedings from the workshop with international participation

Sborník je součástí prací na projektu IGA č. 65/2010.

Krnov, 4. – 6. května 2010

Ústav lesnické a dřevařské ekonomiky a politiky
Lesnická a dřevařská fakulta
Mendelova univerzita v Brně
Zemědělská 3
613 00 Brno
e-mail: uldep@mendelu.cz

Recenzenti:

doc. Ing. Václav Kupčák, CSc.
doc. Ing. František Kalousek, CSc.
Ing. Zbyněk Šmída, Ph.D.

Přípravný a organizační výbor semináře:

doc. Ing. Václav Kupčák, CSc.
prof. Ing. Luděk Šišák, CSc.
Ing. Radomír Šmída
Ing. Vítězslav Závodný
mgr inž. Stanislav Jurecki

Editoři:

Ing. Roman Dudík, Ph.D.
Alena Dvořáková

Lidský faktor a ekonomika práce v lesním hospodářství
Human factor and labour economics in forestry

Sborník příspěvků ze semináře
Seminar Proceedings

Mendelova univerzita v Brně, Zemědělská 1, 613 00, Brno
Vytisklo Ediční středisko
První vydání 2010
Náklad 75 ks

Sborník je součástí prací na projektu IGA č. 65/2010.

© Ing. Roman Dudík, Ph.D. a kol.
ISBN 978-80-7375-434-1

Sborník neprošel jazykovou úpravou.

Za věcnou a pravopisnou správnost díla odpovídají autoři jednotlivých příspěvků.

OBSAH

Abstrakt	5
DUDÍK Roman: Lidské zdroje a obhospodařování lesů s bohatou strukturou	7
FOLTÁNEK Vladimír: Lidský faktor a lesnictví	12
GABZDIL Jaroslav: Role lidského faktoru v lesním hospodářství – historický nástin problematiky v období nástupu liberalismu v 19. století	21
HAJDÚCHOVÁ Iveta, STADTHERR Igor Historický vývoj sociálnej politiky a sociálneho zabezpečenia v SR	28
HLAVÁČKOVÁ Petra: Analýza správy veľkoplošných zvláště chráněných území	37
KAŇOK František: Ekonomické prostředí lesních podniků	49
KAŇOK František: Lidský faktor v LH	65
KLEIN Petr Administrace čerpání dotací v lesním hospodářství	85
KOŠULIČ Milan Chřadnutí smrčín – příležitost ke změně	93
KUPČÁK Václav: Sociální funkce LH ČR	104
LIŠKOVÁ Barbora: Genderová problematika v lesnictví	111
SEBERA Jan: Pracovní proces těžby a dopravy dříví a jeho ekonomické dopady v návaznosti na oceňování lesa	119
ŠAFAŘÍK Dalibor: Aspekty zaměstnávání a zkušenosti s využitím zahraničních pracovníků v pěstební činnosti	128

ŠPIČKOVÁ Vladimíra:

Lidské zdroje v lesnickém sektoru EU

134

Lidský faktor a ekonomika práce v lesním hospodářství

Abstrakt: Schopnost či neschopnost obhospodařovat lesní majetek velmi úzce souvisí, samozřejmě vedle dalších faktorů, také s úrovní znalostí, dovedností a schopností člověka, který na majetku hospodáří. Účastníci semináře konaného pod záštitou Ekonomické komise odboru lesního hospodářství České akademie zemědělských věd měli možnost se seznámit s vysokou úrovní obhospodařování státního lesního majetku na Lesní správě Město Albrechtice. Součástí exkurze byla také návštěva státního lesního majetku v sousedním Polsku. Při vlastním konání semináře a jednání jejich účastníků byly diskutovány otázky souvislostí, významu a důležitosti lidského činitele, člověka, při obhospodařování lesního majetku.

Klíčová slova: lidské zdroje, lesní hospodářství, státní lesy

Abstract: Capacity or incapacity of managing a forest property has to do, naturally among other factors, also with the level of knowledge, skills and professional capabilities of person managing the concrete forest property. Participants to the workshop held under the auspices of the Economic Commission of the Department of Forestry, Czech Academy of Agricultural Sciences were given an opportunity to become acquainted with the high standard level of forest management at the Forest Administration of Albrechtice Town. During the workshop, the participants discussed the issues of relations, meaning and significance of human factor – man in the management of forest property.

Keywords: human resources, forestry, state forests

LIDSKÉ ZROJE A OBHOSPODAŘOVÁNÍ LESŮ S BOHATOU STRUKTUROU

HUMAN RESOURCES AND MANAGEMENT OF RICH-STRUCTURED FORESTS

Roman DUDÍK

Abstrakt: Prosazování zásad obhospodařování lesních porostů trvale udržitelným a v konkrétních situacích přírodě blízkým způsobem je nepochybně správným krokem. Možné dopady například klimatické změny si preventivně vyžadují zavádět takové postupy do obhospodařování lesních porostů, které povedou k bohatší struktuře lesních porostů, u které lze předpokládat větší schopnost odolávat působení biotických a abiotických činitelů. Obhospodařování lesního majetku vyžaduje zapojení i lidských zdrojů, tedy především znalostí, dovedností a schopností člověka. Příspěvek poukazuje na některá specifika řízení obhospodařování lesů s bohatou strukturou a také na často protichůdné zájmy společnosti v oblasti ekologického a ekonomického úhlu pohledu na řízení obhospodařování lesního majetku.

Klíčová slova: lidské zdroje, lesní majetek, lesnická politika, řízení lesního podniku

Abstract: Enforcement of forest management principles based on sustainability and in concrete situations on near-natural methods is doubtlessly a step in the correct direction. Possible impacts such as climatic changes call for preventive introduction of such procedures into forest management, which is supposed to lead to forest stands of richer structure that will be able to better resist to the action of biotic and abiotic factors. The management of forest property requires also the engagement of human resources, i.e. knowledge, skills and capabilities of the man. The paper points out some specific features of managing rich-structured forests and often contradictory social interests in terms of ecological and economic view angles upon the forest management of concrete properties.

Keywords: human resources, forest property, forest policy, forest enterprise management

Úvod

Existuje dnes málo oblastí v rámci výrobních i nevýrobních aktivit, kde by lidský faktor nebyl důležitý. Celá řada neformálních debat, ale také mnoho závěrů odborně řešených problémů končí u toho, že „je to o lidech“. Pro oblast lesního hospodářství toto platí dnes ne méně než kdykoli předtím. Vynakládáme velké úsilí a také finanční zdroje na to, abychom porozuměli přírodním procesům. Méně už jsme však schopni tyto nové poznatky a získané vědomosti použít ve prospěch toho, co děláme. Vedle nevyzpytatelnosti přírodních procesů si věci komplikujeme problémy, které si způsobujeme sami.

Situaci nám neulehčuje ani sociálněekonomický vývoj v České republice (ČR) a ve světě. Situace v ČR je charakterizována tendencemi obyvatelstva odcházet z venkova do měst. Tím se na venkově ztrácí kvalifikovaná pracovní síla především v dělnických profesích, v podstatě se zastavil příliv nové mladé domácí pracovní síly především u manuálně a motomanuálně realizovaných výkonů v lesním hospodářství (LH). Nezaměstnaní zůstávající na venkově v posledních letech nemají u dělnických profesí většinou ani snahu využít pracovních příležitostí v LH. Tento výpadek je nahrazován levnou nekvalifikovanou pracovní silou z východních zemí.

Přestože existují v ČR programy, které se snaží např. formou dotací zvýšit kvalitu života na venkově, zatím nejsou měřitelné výsledky a především jistota, že po skončení možností dotace čerpat, nebude výše popsany negativní vývoj eskalovat.

Lesy s bohatou strukturou a požadavky na lidské zdroje

Tak jak probíhá společenský vývoj v celé řadě oblastí, dochází i k názorovému vývoji na přístup a způsob obhospodařování lesů v ČR. Vidíme zřetelný posun od hospodářských způsobů, jejichž výsledkem jsou stejnověkové porosty, k jemnějším způsobům hospodaření. Tyto jemnější způsoby budou jedním z předpokladů pro tvorbu bohaté porostní struktury, a to věkově i druhově diferencované. Jestliže v lesích s bohatou strukturou budeme předpokládat větší využití přírodních procesů, musíme vedle jejich pochopení také být schopni je podporovat a využívat.

Naučit se to bude znamenat investovat do lidských zdrojů. Nejsme v situaci, kdy bychom si mohli dovolit ponechat lesy samovolnému vývoji a nechat tak volné pole tvořivým procesům přírody. Důvody jsou ekonomické, sociální i ekologické. Vzpomeňme také např. silící tlak na využívání dendromasy pro energetické účely. Pokud jde o střední, vyšší a vysokou úroveň řízení, v podstatě technicko-hospodářští pracovníci (THP) na všech úrovních řízení, nebude zde zásadní problém. Úroveň lesnického školství je vysoká a zájem uchazečů o studium je v posledních letech na těchto odvětvově zaměřených vzdělávacích institucích na stabilní úrovni.

Horší situace je a bude u dělnických povolání především z pohledu zájmu o tyto profese. Dlouhotrvající nízký zájem o dělnické profese, a s tím související komplikace, byl v posledních letech eliminován zaváděním nových technologií do LH, zejména harvestorových uzlů. Nebyl ani problém vyškolit kvalifikovanou obsluhu pro ovládání této techniky. V současné době se rozšíření těchto technologií blíží ke svému limitu, které jsou dány přírodními podmínkami ČR. Nasazení těchto technologií je vázáno především na hospodaření ve stejnověkových porostech, neboť tyto porosty poskytují svojí přehlednou porostní strukturou vhodné podmínky pro nasazení harvestorů. Výkony pěstební činnosti je však třeba stále z větší části zajišťovat manuálně, případně motomanuálně.

Hospodaření ve věkově strukturovaných porostech bude významně komplikovat nasazení harvestorů, ve většině případů přímo znemožňovat. Bohatá porostní struktura bude způsobovat snižování ekonomické efektivity nasazení harvestorových uzlů, protože naznačené komplikace se budou promítat do zvýšené spotřeby času na realizaci jednotky výroby. Pravděpodobně dojde ke snížení realizace výkonů v oblasti pěstební činnosti, nicméně při zachování realizace stejného objemu výkonů těžební činnosti, bude muset být část těžeb realizována opět motomanuálně. A znova před námi stojí problém kvalifikované dělnické síly.

Lidské zdroje – minulost a budoucnost v odvětví LH

Celou řadu otázek souvisejících s minulostí, současností a budoucností oblasti lidských zdrojů v odvětví LH nám mohou zodpovědět výsledky projektu řešeného Národním vzdělávacím fondem s názvem Společnost vědění – nároky na kvalifikaci lidských zdrojů a na další vzdělávání (Czesaná, 2009). Projekt byl řešen v období let 2004-2009 a zabýval se budoucností celé řady profesí v nejrůznějších oblastech, mj. také v odvětví LH.

Použitelnost výstupů statistických šetření komplikuje fakt, že v řadě ukazatelů se lesní hospodářství ze statistického pohledu začleňuje ještě mezi zemědělství, myslivost a rybolov. Na druhou stranu mají tyto další oblasti mnoho společných rysů. Pokud jde o minulý vývoj odvětví zemědělství (včetně LH) v oblasti lidských zdrojů, z údajů Českého statistického úřadu vyplývá (ČSÚ), že např. v období let 2001-2007 klesal podíl zemědělství na celkové zaměstnanosti v ČR. V roce 2007 byl tento podíl stejný s průměrem EU-15 a činil pouze 3,6 %. Ve zmíněném období zaniklo v zemědělství cca 50 tisíc pracovních míst.

Pokud jde o budoucnost odvětví LH, Czesaná (2009) ve výsledcích řešeného projektu uvádí:

„...Nové trendy podpoří poptávku po pracovnících s vyšší či širší kvalifikací... ...Lesnické profese jsou stále charakteristické vysokým podílem manuální práce, což se bude v příštích letech dále měnit díky postupující mechanizaci. Lesnictví (ale i zemědělství) je charakteristické nižšími nároky na kvalifikovanou pracovní sílu, ale i zde bude v příštích letech docházet k částečným změnám. Kromě rostoucích požadavků na kombinaci poznatků z oblasti lesnictví se schopnostmi ovládat modernější technologické postupy se očekává také vzestup významu poznatků z oblasti ekologie. Profese s takovou kvalifikační strukturou budou stále důležitější pro zachování ekologické stability a biodiverzity lesů.“

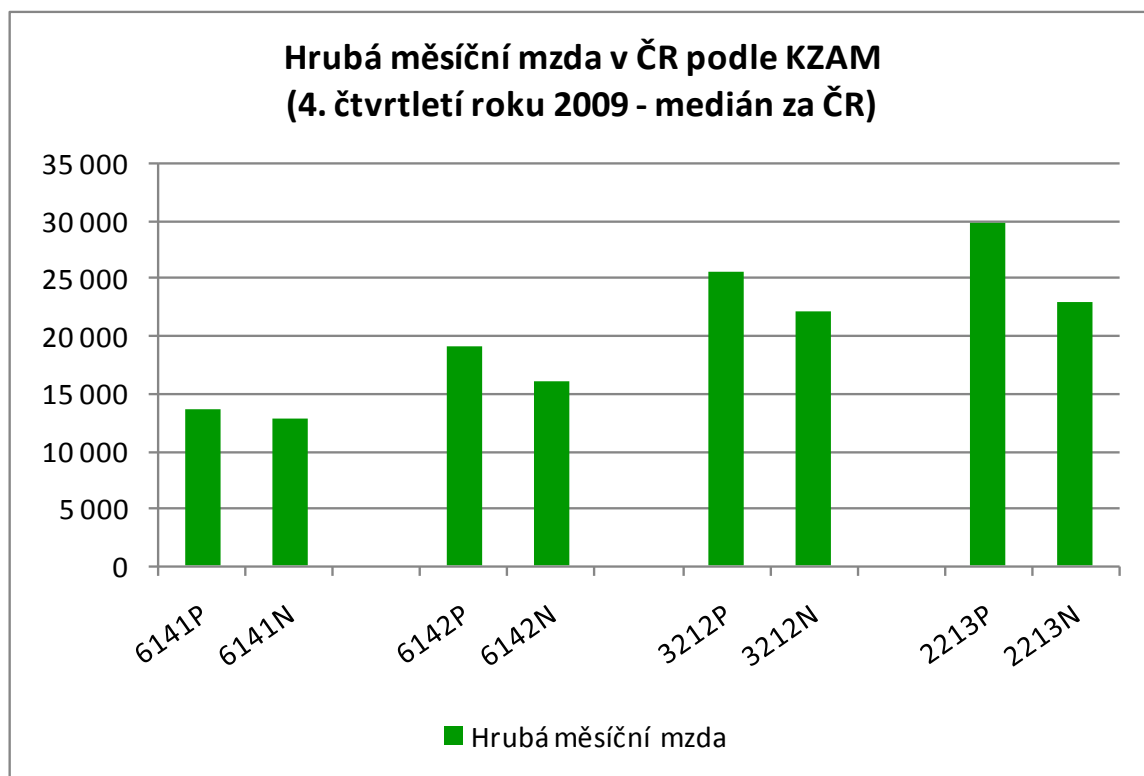
Požadavky na zvyšování kvalifikace jsou obecným požadavkem téměř ve všech odvětvích. Tato poptávka se nemusí setkat s nabídkou v případě, kdy výkon práce není „přiměřeně“ ohodnocen. Výše odměny za práci je tedy jedním z klíčových faktorů zájmu o danou profesi. Z níže uvedeného grafu vyplývají diference v odměňování jednotlivých sledovaných profesí označovaných příslušným KZAM (národní klasifikace zaměstnání; Trexima, 2010). Data byla převzata z portálu zabývajícím se zjišťováním průměrných výdělků (<http://www.ispv.cz>).

Tabulka č. 1: Vybrané KZAM v LH a jejich popis

KZAM	Popis
6141P, N	Dělníci pro pěstění a ošetřování lesa (podnikat., resp. nepodnikatelská sféra)
6142P, N	Dělníci pro těžbu dřeva (kromě obsluhy pojízdných zařízení)
3212P, N	Technici v agronomii, v lesnictví a v zemědělství (samostatný lesní technik správce lesů - kód: 5308)
2213P, N	Agronomové, šlechtitelé a odborníci v příbuzných oborech (lesní inženýr odborný lesní správce - kód: 30587)

Pozornost byla zaměřena na 4 profese v lesním hospodářství, přičemž písmeno „P“ specifikuje podnikatelskou sféru, písmeno „N“ nepodnikatelskou sféru v rámci příslušného KZAM. Konkrétně je označení profesí uvedeno v tabulce č. 1.

Graf č. 1: Hrubá měsíční mzda v ČR podle KZAM ve 4. Q roku 2009 (medián za ČR)

Zdroj: ISPV, 2010

Závěr

Nezodpovězené otázky koncepčního charakteru, legislativní nejednoznačnost a různé komunikační šumy vrhají na lesní hospodářství nepříliš pozitivní světlo. Tyto faktory způsobují problémy téměř všem lesním majetkům bez ohledu na druh vlastnictví. Výsledky průzkumů ale i logické úvahy včetně věcné znalosti situace v oblasti lidských zdrojů v LH napovídají, že v budoucnu lze očekávat tlak na širší kvalifikační profil pracovníků ve všech profesích. Největším problémem je a stále bude získat kvalifikovanou dělnickou pracovní sílu. Dělnické profese jsou navíc odměňovány velmi nízko i s přihlédnutím k celé řadě rizik, které s prací v lese souvisejí.

Situaci bude komplikovat i celospolečenský požadavek na jemnější způsoby hospodaření v lesích, který však může splnit pouze kvalifikovaná pracovní síla, a to ve všech profesích. Neodborné zásahy při realizaci výkonů pěstební a těžební činnosti totiž mohou napáchat škody, které budou napravitelné za dobu v řádu desítek let, někdy dokonce nenapravitelné. Na druhé straně, ponechat lesy v ČR samovolnému vývoji není vzhledem k současným zkušenostem např. z Národního parku Šumava optimálním rozhodnutím. Navíc, nesmíme zapomenout, že na lesy jsou kladeny požadavky z oblasti ekologické, ekonomické i sociální.

Použitá literatura

Czesaná, V. 2009. Společnost vědění – nároky na kvalifikaci lidských zdrojů a na další vzdělávání. Projekt číslo 1J 020/04 - DP 2. Národní vzdělávací fond.

ČSÚ. 2010. Zaměstnanost a nezaměstnanost v ČR podle výsledků výběrového šetření pracovních sil. <http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/p/3115-10>. 14. 7. 2010.

ISPV. 2010. Informační systém o průměrném výdělku. <http://www.ispv.cz/cz/Vysledky-setreni.aspx>. 14. 7. 2010.

Trexima. 2010. Národní klasifikace zaměstnání (KZAM). http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/ISP_KZAM_123.pdf. 14. 7. 2010.

Příspěvek je součástí prací na projektu IGA č. 65/2010.

Adresa autora:

Ing. Roman Dudík, Ph.D.

Ústav lesnické a dřevařské ekonomiky a politiky

Lesnická a dřevařská fakulta

Mendelova univerzita v Brně

Zemědělská 3, 613 00 Brno

e-mail: dudik@mendelu.cz

**ZMĚNY V LESNÍM HOSPODÁŘSTVÍ A LIDSKÝ FAKTOR
JAKO ČINITEL A PODNĚCOVATEL TĚCHTO ZMĚN****(Dílčí aspekty problematiky se zaměřením zejména na situaci u
někdejšího podniku Jihomoravské státní lesy)****CHANGES IN FORESTRY AND HUMAN FACTOR AS AN AGENT
AND INITIATOR OF THE CHANGES****(Partial aspects of the issue with a special focus on the situation in the then
enterprise of Jihomoravské státní lesy (South Moravian State Forests))****Vladimír Foltánek**

Abstrakt: Princip obhospodařování lesů má dlouhodobý charakter. Společenskopolitické změny v naší společnosti a současně vliv lidského faktoru na konkrétní průběh uskutečněných organizačních a personálních změn v organizačních jednotkách a podnikatelských subjektech zabývajících se hospodařením v lesích nebyly a nejsou vždy v souladu s žádoucím dlouhodobým pohledem na oborové lesnické zaměření činnosti těchto organizací. Podnikatelské subjekty v lesním hospodářství mají řadu odlišností daných právě svou specifikou hospodaření v lese. Základem úspěchu firmy v 21. století jsou nadšení, kvalifikovaní, výkonní a loajální pracovníci, avšak klíč k úspěchu představuje koordinace a disciplína pracovníků ve firmách. Pro dobré hospodaření s lesem je základním a jedinečným prvkem dlouhodobá vlastnická zodpovědnost a profesní a generační návaznost.

Klíčová slova: transformace v lesním hospodářství, management, lidský faktor

Abstract: The principle of forest management is of a long-term character. Social and political changes in our society and the effect of human factor on the concrete course of implemented organizational and personal changes in organizational units and business entities engaged with forest management were not and have not always been in line with the desirable long-term view of the particular special forest focus of these organizations. Business entities in forestry feature a range of differences, which are given by their specific focus in forest management. Basic prerequisites for the success of a company in the 21st century consist in enthusiasm as well as in the skilled, high-performing and loyal staff. Nevertheless, the main key for success is coordination and discipline of workers. Crucial and unique elements for sound forest management are the long-standing responsibility of owners and the professional and generation continuity.

Keywords: transformation in forestry, management, human factor

Úvod

Pro profesního lesníka je známou skutečností, že výnosovost lesního majetku, hospodářský cyklus přesahující generace a celospolečenský význam lesa, by měly diktovat ekonomiku hospodaření s lesem a nakládání s ním. Celá staletí se tradovalo, že pro dobré hospodaření s lesem je mimořádně důležitá dlouhodobá vlastnická odpovědnost, která má rovněž přesahovat generace jednotlivých hospodářů. V lesnický civilizovaném světě jsou tato přírodní povahou lesa daná fakta obecně akceptována a aplikují se i v pohledu na organizační uspořádání lesa a zodpovědný přístup zaměstnanců k svému profesnímu lesnickému povolání, zejména pak z hlediska jejich kvalifikovanosti, trvalosti a délky profesního působení. Již po staletí z daných skutečností vychází lesní zákonodárství, podřizují se jim způsoby hospodaření, vlastnictví lesních majetků a zejména pak zájem o relativní dlouhodobost působení kvalifikovaných lesnických odborníků na určitém lesnickém majetku s možností jejich profesního kariérního postupu případně zajištění možného profesního generačního následnictví.

Osobní poznatky a zkušenosti z etapy výrazných organizačních změn v lesním hospodářství

Jako někdejší předseda dozorčí rady bývalého státního podniku Jihomoravské lesy Brno a souběžně též pracovník podnikového ředitelství ve funkci vedoucího odboru koncepcí a rozvoje (v určitém období též osoba reálně výkonně zodpovědná za vypracování projektů transformace a privatizace) se po dvaceti letech retrospektivně ohlížím za výsledky a dopady uskutečněné radikální změny v organizačním uspořádání správy a činnosti v lesích, mj. též pak z hlediska dopadů na uplatnění a využití kvalifikovaných specialistů v lesnické profesi. Návazně se pak zamýšlím nad dopady uskutečněných organizačních a personálních změn na současnou situaci a výhledovou perspektivu podnikatelských subjektů zabývajících se lesnictvím - v novém pojmosloví tedy dopadem vlivu aktivit lidského faktoru v lesnickém oboru na existenci hospodářských a podnikatelských subjektů působících v tomto oboru.

Mé dvacetileté ohlédnutí je postaveno, a věřím, že tak bude i můj náhled vnímán i Vámi, na těchto základních faktech:

- Změna systému organizace někdejších státních lesních podniků a motivačních faktorů pro jejich zaměstnance se v závěru 80. let min. století stále více projevovala jako plně žádoucí a de facto se již postupně připravovala. Podněty k žádoucím změnám v daných podmínkách postupně narůstaly a kumulovaly neboť tehdejší centralistický dlouhodobě setrvalý stav řízení oboru a organizačních jednotek již plně neodpovídal poznatkům moderního řízení firem, postupným změnám ve společensko politickému vývoji státu ani vyvíjejícím se ekonomickým podmínkám v měnící se Evropě
- Řízení podniků vždy bylo a nadále bude jednou z nejsložitějších, nejriskantnějších a nejnejistějších lidských činností a nejsou tudíž výjimkou ani radikální změny způsobené a ovlivněné lidskými zdroji v podnicích zabývajících se lesnickou činností.

- Svět konce 20. století a počátku 21. století se v řadě činitelů a vlivů významně liší od všech předchozích etap vývoje lidské společnosti. Mnohá dřívější pravidla a pohled na úlohu pracovníků ve firmách již dnes neplatí a ani již platit nemohou.
- Základem úspěchu firmy v 21. století jsou nadšení, kvalifikovaní, výkonní a loajální pracovníci, avšak klíč k úspěchu představuje koordinace a disciplína pracovníků ve firmách.

Krátkodobý chronologický pohled na vliv lidského faktoru na vedení firem na příkladu státního podniku Jihomoravské lesy Brno

Rozhodnutím ministra lesního a vodního hospodářství a dřevozpracujícího průmyslu ČSR ze dne 23.12.1988 byla k 31. prosince 1988 zrušena státní hospodářská organizace Jihomoravské státní lesy se sídlem v Brně a s účinností od 1.1.1989 byl založen státní podnik Jihomoravské lesy, Brno. Byl to tehdy jeden z 38 státních podniků v rámci tehdejšího nově vytvořeného resortu lesního a vodního hospodářství a dřevozpracujícího průmyslu ČSR. Zřízení samostatného jmenovaného státního podniku nemělo za následek prakticky žádné organizační změny kromě té, že byl od stavebního závodu pod ústředí podniku začleněn útvar projekční činnosti s 54 zaměstnanci.

Nově vytvořené státní podniky měly mj. odbourat direktivní řízení z centra a motivačně zainteresovat jeho zaměstnance na řízení jeho dílčích organizačních jednotek. Z tohoto důvodu byla návazně po založení státního podniku ustavena 21 členná komise z pracovníků jednotlivých závodů podniku (včetně po jednom delegovaném zástupci z PV ROH a PV KSČ) pro přípravu voleb členů statutárních orgánů státního podniku - dozorčí rady a podnikového ředitele. U podniku Jihomoravské lesy Brno byla zvláštní situace v tom, že po jmenování dosavadního podnikového ředitele ministrem lesního a vodního hospodářství a dřevozpracujícího průmyslu nebyla pozice podnikového ředitele dočasně obsazena a na základě dočasného pověření ji vykonával tehdejší výrobnětechnický ředitel. Volby byly organizovány tak, že každý pracovní kolektiv z pracovního týmu 9036 zaměstnanců podniku volil v postupných, na sebe navazujících volbách, své delegáty (1 na 40 pracovníků) a na tzv. shromáždění delegátů zaměstnanců podniku (konaném dne 27.2.1989 v Třebíči) byl ze dvou finálně vybraných kandidátů hlasováním zvolen nový podnikový ředitel. Oba tehdejší kandidáti na pozici podnikového ředitele měli dlouhodobé zkušenosti v řídicí práci vnitřních organizačních jednotek podniku a byli považováni za všeobecně respektované provozní lesnické odborníky a manažery.

Z celkem 63 kandidátů byla na shromáždění delegátů zaměstnanců podniku též zvolena 21 členná Rada pracovního kolektivu podniku.

Jak nově zvolený podnikový ředitel, tak nově zvolená dozorčí rada podniku, se ujali svých pozic a kromě běžných provozních činností začali v souladu se záměry ministerstva připravovat fúzi s podnikem Jihomoravské dřevařské závody.

Po listopadových událostech r. 1989, v souvislosti se zrušením vedoucího postavení KSČ ve státě v prosinci 1989 a ukončením činnosti jednotlivých organizací KSČ na podniku,

převzaly jejich vedoucí politickou úlohu spontánně vzniklé organizace Občanského fóra. Z 11 členného celopodnikového koordinačního centra této občanské organizace v průběhu následných let vzešli mj. jeden krajský hejtman, jeden zástupce krajského hejtmána, jeden podnikový ředitel, 6 ředitelů závodů a jeden specialista u Policie ČR.

V průběhu ledna a února 1990 bylo několika tehdejšími ředitelům závodů Občanským fórem vyjádřena nedůvěra a ti následně odstoupili ze svých funkcí. Na základě vývoje politické situace a obtížnosti v rozjitřené společenskopolitické atmosféře řádně řídit podnik Jihomoravské státní lesy odstoupil ze své funkce dne 26. 2. 1990 před rokem zvolený podnikový ředitel a dočasným vedením podniku byl pověřen mluvčí koordinačního občanského fóra, přičemž nové volby podnikového ředitele byly stanoveny na 13.3.1990. Ze dvou kandidátů na podnikového ředitele navržených OF však ani jeden, a to ani v opakovaných volbách, nezískal nadpoloviční většinu. Do následně vypsaného konkurzního řízení uchazečů o pozici podnikového ředitele se přihlásilo 12 uchazečů, avšak na základě výsledku uskutečněných pohovorů s nimi nebyl podnikový ředitel jmenován, takže na základě zohlednění doporučení Koordinačního centra OF posléze ministr jmenoval do funkce ředitele dosavadního dočasně pověřeného ředitele podniku.

Vyhlášením novelizovaného zákona o státním podniku, který nabyl účinnosti 1.5.1990, byly zrušeny samosprávné orgány podniku, tj. Shromáždění delegátů a Rada pracovního kolektivu a ustanovena 8 členná dozorčí rada, v níž 4 její členové byli jmenováni zakladatelem (ministerstvem) a 4 byli zvoleni pracovním kolektivem podniku. S nově nabytou kompetencí ministrem definitivně jmenovaný podnikový ředitel posléze urychlil personální výměnu ředitelů závodů podniku, takže z 18 někdejších ředitelů závodů podniku v počátku roku 1990 (z toho 16 lesních, 1 stavebního a 1 závodů lesní techniky) zůstali k 31.10.1990 ve své funkci pouze 3. Ze svých pozic též v průběhu roku odstoupili jak výrobní tak i ekonomický ředitel podniku, též někteří vedoucí odborů na podnikovém ředitelství a vedoucí pracovníci na lesních závodech a na jejich uvolněná místa byla vypsána výběrová řízení. Samozřejmě, že tak rozsáhlá personální výměna jak ve vedení podniku tak ve vedení závodů a v mnoha případech i na nižších organizačních jednotkách, měla dopad na běžný plynulý pracovní a výrobní chod podniku. Celý rok 1990 je však v dění státního podniku Jihomoravské lesy Brno možno charakterizovat také jako obdobím dozrívání stávajícího ekonomického modelu lesního hospodářství a přechodným rokem všeobecné přípravy státu na ekonomickou reformu směřující k tržní ekonomice a privatizaci. Obdobně tak lze charakterizovat i rok 2001, kdy byly postupně vyhotoveny privatizační projekty majetku podniku. V počátku roku 2002 byl z důvodu přímé neloajality s centrálně nastolenými principy transformace státního podniku odvolán v r. 1990 jmenovaný podnikový ředitel Jihomoravských lesů a řízením podniku byl dočasně pověřen pracovník z členů iniciátorské skupiny započaté transformace státních lesních podniků.

Privatizace a transformace podniků státních lesů České republiky

Privatizace a transformace podniků státních lesů České republiky byla realizována v intencích resortní koncepce likvidace státních lesních podniků a jejich přeměny do systému samostatných privatizovaných podnikatelských subjektů – akciových společností – a jednoho státního podniku Lesy České republiky, přebírajícího na sebe právní úlohu vlastníka státních lesů, lesních cest a hájenek. Účelem sledované privatizace podniků státních lesů byla snaha o jejich přeměnu v privátní podnikatelské subjekty zabezpečující obhospodařování lesů ve vlastnictví státu, nikoli však na základě pověření zakladatelem, ale na základě hospodářské smlouvy s institucí reprezentující stát jako vlastníka.

V působnosti Ministerstva zemědělství (lesní hospodářství přešlo do kompetence Ministerstva zemědělství) byl privatizován majetek 11 podniků státních lesů, z toho byl na základě rozhodnutí vlády privatizován majetek 10 podniků. Byly uskutečněny 3 veřejné dražby, 4 veřejné soutěže, 17 přímých prodejů a vzniklo 94 akciových společností. Část majetku byla bezúplatně převedena na obce (zákon č. 172/1991 Sb.). Celková hodnota majetku podniků státních lesů v působnosti MZe vyčíslená v privatizačních projektech činila 16,2 mld Kč. Privatizován byl výše uvedenými způsoby majetek v celkové hodnotě 8,2 mld. Kč, tj. 50,6%

V podmínkách podniku Jihomoravské státní lesy Brno byl dle tzv. Aktualizovaného privatizačního projektu podniku, který byl schválen k datu 31.3.1992 k realizaci, provedeno rozdělení privatizovaného majetku podniku mezi následující nově vzniklé samostatné právní subjekty: Lesní společnost Brumov, a.s., Lesní společnost Bučovice, a.s., Lesní společnost Buchlovice, a.s., Lesní společnost Jaroměřice, a.s., Lesní společnost Jihlava a.s., Lesní společnost Náměšť n.O., Lesní společnost Nové Město n.M. a.s., Lesní společnost Strážnice, a.s., Lesní společnost Telč, a.s., Ekostavy Brno, a.s., Lesní společnost Jihomoravské lesy, a.s. (zahrnující v sobě privatizovaný majetek Lesních závodů Bystřice p.H., Kuřim, Luhačovice, Prostějov, Rájec, Znojmo, ZLT Velké Meziříčí a PŘ JmSL Brno) a Agrozet Řepka. Zbývající majetek státního podniku Jihomoravské státní lesy Brno ve výši 1 369 454 tis. Kč byl převeden na státní podnik Lesy České republiky Hradec Králové, který byl založen počátkem roku 1992.

Proces transformace a privatizace majetku podniku s sebou ve svém důsledku přinesl i razantní změnu v dosavadních profesních a organizačních vazbách, kompetencích a atomizované rozdělení pracovního kolektivu podniku. Řada pracovníků též odchází do zaměstnání k soukromým majitelům lesů, nachází uplatnění v řízení a činnosti obecních lesů či začíná podnikat soukromě. Na všech pracovištích a funkcích začínají všichni prakticky nově, poněvadž souběžně se mění legislativa, nastupují tržní vztahy v hospodaření a plně se začínají uplatňovat smluvní vztahy mezi Lesy České republiky, s.p., zastupující stát jako vlastníka lesů, a práci provádějícími podnikatelskými subjekty (lesní akciové společnosti a společnosti s ručením omezeným). Byla to velká, razantní systémová změna dosavadního systému organizačního uspořádání obhospodařování lesů v naší republice.

Stojí mj. za pozornost, že v podmínkách Jihomoravských lesů ani jeden z ředitelů lesních závodů ustavených do své funkce po revolučních událostech r. 1989 (tj. zejména v r. 1990) nepodal v rámci uskutečněné transformace a privatizace žádost o zaměstnání u státního podniku Lesy České republiky. Do funkcí vedoucích jednotlivých lesních správ tak nastoupili v převážně většině pracovníci z funkčních pozic vedoucích polesí případně referentů na lesních závodech. I tehdejší oblastní správa LČR s.p. byla personálně obsazena částečně pracovníky z referentských pozic někdejšího podnikového ředitelství a částečně osobami pracujícími dosud v jiných oborech a nemajících kontinuální profesní vztah ani k dřívějšímu podniku natož k lesnickému oboru.

Transformace podniků státních lesů zasáhla a dosud nadále se svými dozvuky zasahuje celou oblast lesnictví a souvisí jak s kvalitou hospodaření v lesích, školstvím, výzkumem, tak i s jednotlivými pracovními příležitostmi na nezaměstnaností trpícím venkově. V současné době, tj. po 18 letech, z výše jmenovaných lesních akciových společností vzniklých vyčleněním z někdejšího podniku Jihomoravské lesy existuje pouze jedna (i když změnila vlastníka). Z rozhodnutí majoritních vlastníků akcií jednotlivých lesních akciových společností byly postupně majetky některých společností vzájemně fúzovány, v r.2002 pak zbývající majoritně zahrnuty do společnosti Forest Group, a.s., posléze přejmenované na Ceewood, a.s, se sídlem ve Zlíně. Tato společnost je však od roku 2009 v konkurzním řízení a v postupné likvidaci. Velký počet pracovníků managementu, technických zaměstnanců i dělníků těchto bývalých akciových společností byl postupně početně redukován a rušen až do současného prakticky nulového stavu. Starší, kvalifikovaní a zkušení pracovníci, postupně odešli do důchodu, mladší se snaží profesně a existenčně uchytit kdekoliv se nabízí jakákoliv pracovní příležitost (s kvalifikací lesnického vzdělání se mimo lesnický obor těžce nachází zaměstnavatelské uplatnění), mnozí však práci nenacházejí a živí se příležitostnou prací a výpomocným zaměstnáním, případně dočasně pobírají sociální podporu v nezaměstnanosti. Realitou je bohužel skutečnost, že jsou již oborově nemotivováni, profesně zklamáni, zahořklí a nedůvěřiví. Dle informace od pracovnice z psychiatrické léčebny v Brně, nikdy v minulosti prakticky neměli v klientele pacientů profesní lesníky, v současné době je to běžný a narůstající standard.

Stabilnější, k svým zaměstnancům podstatně vstřícnější, se v období posledních 18 let jeví profesní zaměstnání na větších soukromých lesních majetcích, nebo u s.p. Lesy České republiky, který vznikl v rámci transformace k účelu obhospodařování lesů ve vlastnictví státu. Na tento podnik byl převeden majetek v hodnotě 8,0 mld. Kč, zahrnující převážně infrastrukturu v lesích, majetek k restituci a část nemovitého majetku (budovy, stavby apod.). Velký státní podnik s profesionálním přístupem k řízení vytvářel řadu (i když limitovanou) možností k nalezení využití lesnické kvalifikace a zaměstnání, vytvořil si svou firemní kulturu, podporoval zaměstnanecký vztah k firmě, vytvořil relativní existenční jistotu pro své zaměstnance i možný karierní postup. Po počátečním vířivé etapě, kdy se stabilizoval pracovní kolektiv, uspořádala základní organizační, obsahová a věcná náplň tohoto státního podniku, došlo z různých důvodů k narušení tohoto vývoje, zdůvodněným změnou koncepce a postupnou výměnou do současnosti asi 6 po sobě nastoupených generálních ředitelů. Docházelo též k změnám v personálním obsazení vedení organizačních jednotek, oblastních ředitelství, účelových závodů,

atd. Je současnou skutečností, že původní stav relativní pracovní jistoty zaměstnanců státního podniku se postupně stále více vytrácí. Dle vyjádření současného generálního ředitele Lesy České republiky plánují i v současné době snížit dosavadní počet zaměstnanců během dvou let o dalších 340 pracovníků. Činí tak přesto, že podnik je proti jiným lesnickým organizacím poněkud v jiné situaci, protože práce především zadává a tento uvažovaný krok přímo nesouvisí s dopady ekonomické krize. Stojí však za pozornost, že přes tuto situaci existují podmínky k tomu, aby několik vybraných vedoucích pracovníků u státního podniku našlo bez problému zaměstnání u lesních akciových společnostech a po jejich následném existenčním pádu, způsobeného mj. uplatněním jejich řídicích aktivit, se bez skrupulí a s určitou zájmovou politickou podporou, objevilo opět v čelných postech tohoto státního podniku.

Vojenské lesy a statky ČR, které jsou také státním podnikem, stejné problémy jako Lesy ČR zatím nemají. Hospodaří na zhruba 126 tisících hektarů lesní půdy a zaměřují se nejen na lesnictví, ale i na zemědělství (například chov skotu a údržba trvalých travních porostů) a na ostrahu vojenských objektů a zařízení armády. I když i zde dochází k žádoucím občasným personálním obměnám jak v pozicích vedení podniku tak ve vedení organizačních jednotek nižších, je zde evidentně znát jiný náhled na žádoucí kontinuální personální a odbornou následnost spojenou s prvky motivačních faktorů zaměstnanců.

Konkurenceschopnost firem v podmínkách počátku 21. století

Je obecně vnímanou pravdou, že úspěch firem v lesním hospodářství v 21. století lze uskutečnit pouze s prvotřídní kvalitou všech vlastností podniku. Patří mezi ně i péče o lidský potenciál, tedy lidské zdroje. Současné požadavky na konkurenceschopnost firmy žádají aby firma byla řízena jako komplexní celek. K tomu je proto třeba i volit a vést zaměstnance a průběžně je motivovat a upevňovat vztah k firmě. Obrovskému tlaku dnešního tržního prostředí mohou čelit jen velice soudržné podniky vytvářející podmínky k používání pravidel týmové práce. Časté změny ve vedení firem a změny organizačních struktur bez jednoznačně formulovaného, kontrolovatelného a dosaženého výsledku, působí na organismus firmy často spíše destruktivně a na jeho pracovníky demotivačně. Jsem přesvědčen o tom, že každého, kdo se pokusí ignorovat tuto realitu, odsune další vývoj do pozadí.

Podnikatelské subjekty v lesním hospodářství jsou principiálně obdobné jako v jiných odvětvích. Přesto však mají řadu odlišností daných právě svou specifikou hospodaření v lese. Jak již jsem uvedl v úvodu - pro dobré hospodaření s lesem je základním a jedinečným prvkem dlouhodobá zodpovědnost a profesní a generační návaznost. Hospodářský cyklus lesa je sto a více let. Jakýkoli výpadek a anomálie zodpovědného jednání v celém dlouhém období, kdy se vystřídá několik generací, může zničit vše. Je proto vážnou otázkou z jakých podnětů vstupují do hospodářského vedení společnosti a podniků zabývajících se hospodařením v lesích, či dodávkami služeb pro vlastníky lesů, stále častěji osoby s nelesnickým vzděláním, právníci, ekonomové, krizoví manažeři, osoby zastupující určité vnější zájmové skupiny, apod., nemající však nejen

lesnické vzdělání ale ani praxi v oboru umožňující jim racionálně a kompetenčně rozhodovat o činnosti, struktuře i aktivitách těchto firem .

Závěr

Váhám, zda některé z náznakově výše uvedených faktů o vlivech lidského faktoru na existenci podniku (na příkladu již neexistujícího státního podniku Jihomoravské lesy Brno a jeho zprivatizovaných „dcer“) či lesních podniků jiných, jsou z pohledu tvorby jejich managementů a péče o lidské zdroje takové, aby vytvořily takové předpoklady a podmínky, které by akceptovaly obecně světově prezentovaná pravidla pro přežití firem v počátku 21. století..

Les jako prvek přírodního prostoru není problém, rozvíjí se, mění a někdy mizí. Problémy obhospodařování a využití lesa jsou však problémy člověka a jeho společnosti. Nekritická či zaujatá nostalgie a vzpomínání ani přešlapování na místě, nejsou jistě tím žádoucím krokem do budoucna, plně neslouží ani lesu, ani firmám, ale v každém případě se lze z nich poučit. Firmy, které se budou moci opřít o své zaměstnance, o jejich um, zkušenost, loajalitu, nadšení i vůli po inovaci, firmy, které pochopí metodu rychlé reakce, se stanou vítězi.

Předpokládám, že heslem příštích dnů a roků ve firmách a společnostech navazujících na lesní hospodářství nebude jen hledání krátkodobých ekonomických efektů podporujících pouhé přežití, ale intenzivní hledání dalšího růstu malých firem, hledání společných korporací, spolupráce a spojování, hledání nových sítí dodavatelů a současně i obdobím hledání nových, pružných, strategických manažerů ve vlastních řadách. Ne krizových, ale tvůrčích a kreativních, kteří na základě profesní znalostí, manažerských schopností a strategického myšlení dokážou pro své vize strhnout i celý kolektiv svých spolupracujících zaměstnanců v lesnických organizačních a podnikatelských subjektech. V těchto žádoucích, a snad i nutných krocích, pak z mého zkušenostního a profesního pohledu vidím jeden ze základů existenční budoucnosti celého systému organizačních jednotek českého lesního hospodářství s možným pozitivním výhledem do budoucna. Podniky a organizační jednotky nejsou jen souborem majetku, ekonomických vazeb a know-how, ale jsou především tvořeny a utvářeny lidmi. Dle toho jaké osobní vlastnosti, zkušenosti, kreativitu, adaptabilitu a úroveň strategického myšlení a krátkodobé i dlouhodobé cíle lidé v řízení firem budou tito lidé (zejména v managementu) mít a jednoznačně je budou prosazovat a jak budou umět stmelit kolektiv většiny pracovníků své organizace v tým směřující k společným cílům, tak silně budou i tyto organizace.

Jsem přesvědčen o tom, že zkušenosti z posledních let ze stále vířící organizační, ekonomické a personální situace v organizačních subjektech v lesním hospodářství jsou pro nás velkou výzvou a poučením k zajištění budoucnosti systému obhospodařování lesů v naší republice a současně existenčních podmínek organizací na lesní hospodářství navazujících.

Použitá literatura: osobní archiv

(Referát byl přednesen na jednání Ekonomické komise Odboru lesního hospodářství ČAZV 4. května 2010 v Krnově)

Ing. Vladimír Foltánek

poradce a specialista v lesním hospodářství,
externí pracovník Ústavu lesnické a dřevařské fakulty,
Ústav lesnické a dřevařské ekonomiky a politiky
Mendelova univerzita v Brně
Zemědělská 3, 613 00 Brno
e-mail: foltanek@mendelu.cz
tel.: +420 606 723 664

ROLE LIDSKÉHO FAKTORU V LESNÍM HOSPODÁŘSTVÍ – HISTORICKÝ NÁSTIN PROBLEMATIKY V OBDOBÍ NÁSTUPU LIBERALISMU V 19. STOLETÍ

THE ROLE OF THE HUMAN FACTOR IN FORESTRY – A HISTORIC OUTLINE OF THE ISSUE IN THE PERIOD OF THE ADVENT OF LIBERALISM IN THE 19TH CENTURY

Jaroslav GABZDIL

Abstrakt: Specifika celkového stavu a úrovně lesního hospodářství konkrétního regionálního celku jsou podmíněna stavem ekonomiky, přírodními podmínkami, civilizační strukturou a dosaženou technickou úrovní regionu, civilizační a profesní úrovní obyvatelstva, příslušnosti a začleněním regionu do vyšších politicko- správních celků. a jejich politickým vývojem.

Klíčová slova: lidský faktor, vztah k lesu, využívání lesů, lesnictví, lesní hospodářství, kulturní lesní hospodářství, zvyšování kvalifikace, profesní úroveň

Abstract: Specifics of the general status and level of forestry in a concrete regional unit are conditioned by the economic situation, natural conditions, civilization structure and professional standard of population, local competence and integration of the region in higher political and administrative units and their political development.

Keywords: human factor, relation to forest, exploitation of forests, forestry, forest management, cultural forest management, improvement of skills, professional level

Úvod

Předmětný příspěvek je doplňkem k příloze č. 1 – historie lesů a lesnictví Moravskoslezského kraje, zpracované v roce 2007 v rámci „Regionálního lesnického programu pro území Moravskoslezského kraje. Využívá historických pramenů, hlavně statistických, sociologických a analytických údajů obsažených v práci rakouského lesnického liberálního ekonomy a prvního ředitele moravskoslezské lesnické školy v Úsově Josefa Wesseleho: Lesnické ročenky 1880 o stavu lesního hospodářství v zemích rakouské části rakousko-uherské monarchie (Předlitavska).

Problematika využívání lesa je řešena v kontextu významu lidského faktoru při tomto procesu. Wessely na podkladě dostupných historických, demografických, ekonomických a statistických údajů podal výstižnou charakteristiku úrovně lesnictví včetně vztahu lidské společnosti k lesu a k lesnímu hospodářství v jednotlivých zemích rakouského soustátí. Některé Wesseleho názory a neztratily na své aktuálnosti ani v současnosti.

Vztah člověka k lesu v dávné minulosti

Náhled, že naši dávní předkové měli lesy rádi, jest zcela nesprávný. Lesy přinášely jen starosti, trampoty a svízelné zápasy, proto jich nemilovali a jak se zdá, právě tento stálý a dlouhý boj s pralesem vypěstoval nelásku, odpor, nepříznivé zaujetí proti němu. Že tento poměr k lesům přecházel s pokolení na pokolení, že se dědil, je pochopitelné a jak, žel se zdá, udržel se mezi lidem až po dnešní časy. (*Frič: Lesnická čítanka, 1930*)

Vznik lesního hospodářství

V 18. století začalo cílevědomé úsilí o uspořádání lesního hospodářství. První poznatky, že lesní bohatství státu je jedním ze sloupů hospodářského blahobytu a že význam lesa netkví jen v pouhém dřevě, vedly k postupnému chápání, že je třeba lesy nejen udržet, ale i jejich podstatu zlepšit. Tyto názory vznikaly a rostly v myslích těch, kteří v lese žili a kteří s lesem srostli. Z okruhu starých myslivců vyrůstala nová, přes útlak vrchnosti svérázná generace, která za první prostředek pokroku v lesním hospodářství považovala zvýšení úrovně vzdělání.

V 19. století bylo hlavním úkolem lesního hospodářství zvyšování celkového příjmu panské držby, dřevo se stalo cenným prodejním zbožím. Chyběly však stále podklady širšího odborného vzdělávání, které dlouho lesníci nahrazovali svépomocí (*Frič - Lesnická čítanka, 1930*).

Lesnictví

Lesnictvím se rozumí kompletní obor lidské působnosti zahrnující teoretické poznatky, praktické dovednosti a činnosti zabývající se udržováním, zvelebováním a využíváním lesů ve prospěch jejich vlastníků a lidské společnosti.

Vztah lidské společnosti k lesu a k lesnímu hospodářství

Vztah lidské společnosti k lesu a k lesnímu hospodářství analyzuje Wessely na podkladě statistických demografických a ekonomických údajů, z nichž uvádí pro jednotlivé země rakouského soustátí:

- Počet obyvatel
- Hustota osídlení
- Procentické složení obyvatelstva podle charakteru výrobní činnosti
- Podíl obyvatelstva činného v zemědělství
- Charakteristika zemědělského a lesnického využívání půdy
- Podíl případů lesního pychu na 10.000 obyvatel v období 1874-77
- Počty a struktura lesnického personálu

Tab. č. 1: Počet obyvatel v roce 1877

Země	Plocha km ²	Počet obyvatel 1877
Čechy	51.956	5.399.000
Morava	22.230	2.092.000
Slezsko	5.148	565.000
Celé Rakousko	300. 191	21.766.000

Tab. č. 2: Procento nárůstu obyvatelstva a hustota osídlení

počet osob na čtvereční míli:

Země	% nárůstu obyvatelstva 1885	% nárůstu obyvatelstva 1820	1792	1817	1837	1857	1877
Čechy	1,00	0,74	3.230	3.363	4.602	5.212	5.981
Morava	0,75	0,62	3.323	3.573	4.352	4833	5.418
Slezsko	0,87	1,37	3.635	3.910	4.862	4963	6.318
Celé Rakousko	1,00	0,98	-	2.609	3.152	3.494	4.173

Tabulka č. 3: Struktura civilního obyvatelstva podle charakteru výrobní činnosti

Struktura zaměstnanosti civilního obyvatelstva rakouských zemí z národohospodářského hlediska podle výsledků sčítání lidu z roku 1869

Producenti zaměstnaní v :

Země	Producenti	Konzumenti	Zemědělství	Lovu a rybářství	Průmyslu a obchodu
Čechy	48.21	51.59	28.84	0.03	19.34
Morava	50.03	49.97	33.52	0.04	16.47
Slezsko	47.54	52.46	28.90	0.01	18.63
Celkem :	49	51	30	0.03	19
Rakouské země	51	49	38	0.03	13

Charakteristika k tabulce: Struktura obyvatelstva podle charakteru výrobní činnosti

Producenti	Všichni, jejichž hlavním zaměstnáním je přímá materiální produkce
Konzumenti	Inteligence a podnikatelé (kapitalisté), mládež do 14 let, ženy v domácnosti a poskytovatelé osobních služeb
Průmysl a obchod	Drobní živnostníci, horníci, podnikatelé v dopravě a peněžnictví

Tabulka č. 4: Podíl obyvatelstva činného v zemědělství (včetně pomocných pracovníků a rodinných příslušníků) podle sčítání lidu v roce 1846

Země	% obyvatelstva v zemědělství
Čechy	54
Morava	55
Slezsko	53
Celkem	54
Rakouské země celkem	75

Tabulka č. 5: Charakteristika zemědělského využívání půdy v jednotlivých vybraných zemích rakouského soustátí v roce 1877*% z celkové produktivní plochy*

Země	Obyvatel / km ²	Z toho v zemědělství %	% celkové plochy země	Zahrady Vinice %	Orná %	Louky %	Pastviny %	Les %
Čechy	104	29	96	0.1	49.5	12.5	7.9	30
Morava	94	33,5	97	1.1	52,5	8.9	10.3	26
Slezsko	110	29	96	-	48,6	7.7	10.9	33
Čs.země	102	30	96	0,9	50,0	11.3	8.7	29
Rak.země	72	38	93	1,0	36,0	13,0	16,0	33

Tabulka č. 6: Počty a struktura lesnického personálu, stav 1878

Země.	Zaměstnanci bez st.zkoušky	Lesní personál Vyšší zkouška	Lesní personál Nižší zkouška	Ochranný personál bez zkoušky	Lesní personál Celkem
Čechy	559	304	2.863	6.275	10.001
Morava	190	180	919	2.489	3.778
Slezsko	55	77	115	502	749
České země	804	561	3.897	9.266	14.528
Rakouská část	1.850	1.273	5.850	22.853	31.826

Tabulka č. 7: Podíl případů lesního pychu na 10.000 obyvatel v období 1874 – 77 (roční průměr)

Země s převahou německého obyvatelstva	11
Čechy, Morava, Slezsko	22
Jihoslovenské země	27
Halič a Bukovina	33
Tyrolsko	327

Tabulka č. 8: Celková plocha lesů

Země	Plocha lesů: ha
Čechy	1.489.069
Morava	558.621
Slezsko	163.772
Čs.země	2.211.462
Rak.zem	9.180.467

Podle Wesseleho bylo Rakousko-Uhersko rozrůzněným a nejednotným státem skládajícím se z velkého počtu zemí a národností rozdílného stupně civilizačního, politického a ekonomického vývoje. Wessely sám byl občansky a liberálně politicky orientován. Byl zastáncem občansky orientované společnosti, zaujímal sociální postoje, ale byl loajální k monarchii. K nadnárodnímu rakouskému soustátí měl pozitivní vztah, protože v něm viděl politický a ekonomický potenciál a politicko-organizační rámec výhodný jak pro vyspělé, tak pro zaostalé části nadnárodního soustátí, ale přitom si dobře uvědomoval, že stávající Rakousko-Uhersko nebylo jednotným státem se silnou ústřední vládou. Pozoroval a obával se narůstajícího šovinismu a antipatií mezi jednotlivými národy monarchie.

V Předlitavsku byly podle něho politické a hospodářské a poměry příznivé díky vůdčí politické a ekonomické úloze německého obyvatelstva. Pozoroval a připouštěl, že Češi se ekonomicky a profesně německým spoluobčanům a kolegům plně vyrovnají. Lesnictví v českých historických zemích charakterizoval jako německo-české. resp. rakouské. Právě v českých zemích se vzdělávali lesníci pro ostatní části monarchie. Kritický postoj však zaujímal k českým politikům a k české politice vůbec, podle Wesseleho nebyli Češi zralí hrát významnější politickou roli v rámci Evropy. Maďarům vytýkal jejich národnostní šovinismus a Polákům nepřátelský postoj k Němcům a k Rusínům.

Své liberální postoje zdůrazňoval Wessely též ve svém postoji k náboženství a církvím.. Pozoroval a uznával větší úspěšnost Německa (Pruska) ve vzájemném politickém a hospodářském soutěžení s Rakouskem –Uherskem. Příčiny německé úspěšnosti viděl v protestantismu, který podněcoval lidi k vysoké

politické a ekonomické aktivitě. Důsledně prováděná protireformace v Rakousku naučila Rakušany více věřit a méně přemýšlet..

Velké porozumění měl Wessely pro Židy, přitom problém židovství chápal nábožensky, nikoliv národnostně. Židé byli v minulosti tvrdě pronásledováni a utlačováni a nebylo jim dovoleno vlastnit půdu. V podstatě byli donuceni se věnovat bankovníctví a podařilo se jim ovládnout „svět peněz“. Jsou nesmírně houževnatí, učenliví, soudržní a obrovskou měrou přispěli k rozvoji ekonomiky, živností a průmyslu v Evropě a v zámoří. Ve východní části rakouského soustátí ovládli hospodářský život. Ačkoliv je pro ně rezort lesnictví málo lukrativním, nabývají v něm stále více vlivu a lesníci musí vyvinout úsilí, aby tento vývoj byl pozitivní pro les a lesní hospodářství.

Wessely byl ve své profesní kariéře spojen s Moravou a Slezskem. Byl zakládajícím ředitelem první soukromé lesnické školy v Úsově. (1852), na níž navazuje dnešní Lesnická škola v Hranicích. Svůj cíl viděl v profesním vzdělávání a posilování občanských postojů u mladé lesnické generace. Snažil se vykořenit „chronickou chorobu lesnického stavu – vrozenou servilitu ke svým chlebovárcům,“. Odmítal být na „ředitelském postu pouhým figurantem“ a proto po dvou letech úsovskou školu opustil. V další profesní kariéře prošel celou řadou funkcí v soukromém i státním sektoru a ukončil své působení v lesnictví jako první rektor lesnické fakulty ve Vídni.

Diskuze

V 19. století byly historické české země součástí Rakouska a po státoprávním vyrovnání s Uherskem součástí Rakousko-Uherska. Ekonomika monarchie vykazovala celkový růst, ale zaostávala za vůdčími evropskými zeměmi Německem, Velkou Británií, Francií a Ruskem. Rakousko-Uhersko bylo agrárně průmyslovým státem a patřilo mezi středně vyspělé evropské země.

Úroveň obhospodařování lesů v českých zemích (v Čechách, na Moravě a ve Slezsku) vysoce předstihovala jak alpskou část, tak východní karpatskou částí monarchie. Zatím co průměrná plocha lesa připadající na jednoho obyvatele v českých zemích převyšovala rakouský průměr o cca 25 %, počet lesnického personálu v odborné a ochranné službě na ha lesa dosahoval dvojnásobku rakouského průměru.

Úroveň a intenzita středoevropského „kulturního lesnictví,“ dosáhla v průběhu 19. století v českých zemích, v Čechách, na Moravě a ve Slezsku svého vrcholu .

Závěr

V průběhu 19. století dosahovala úroveň lesnictví v českých historických zemích (v Čechách, na Moravě a ve Slezsku) vůdčího postavení v rámci rakousko-uherské monarchie. Lesní hospodářství, na počátku století tak úzce spjaté s konzervativním feudálním velkostatkem, se postupně a „v mezích zákona“ přizpůsobovalo narůstajícím liberálním trendům v politice, společnosti a ekonomice. Významnou roli při tomto

procesu sehrálo kromě pozitivních trendů v celosvětovém politickém vývoji (liberálně občanské a sociálně- demokraticky orientované politické programy) též zvyšování vzdělanosti, kvalifikace a profesní úrovně pracovníků v lesnictví.

Literatura

Jan Frič a kolektiv, Velké vzory našeho lesnictví, ČAZV Praha, 1958
Kolektiv, Lesnická čítanka, Knihovna Čs. Matice lesnické, Písek 1930-
Nožička Josef, Přehled vývoje našich lesů, SZN Praha, 1957
Schrötter Helmuth, Deutsches Forstwesen in Böhmen, Mähren und Schlesien, 1993
Wessely Josef, Forstliches Jahrbuch für Österreich-Ungarn, 1880

Ing. Jaroslav Gabzdil

739 04 Pražmo 89

e-mail: gabzdil@seznam.cz

HISTORICKÝ VÝVOJ SOCIÁLNEJ POLITIKY A SOCIÁLNEHO ZABEZPEČENIA V SR

HISTORICAL DEVELOPMENT OF SOCIAL POLICY AND SOCIAL SECURITY IN SLOVAK REPUBLIC

Iveta HAJDÚCHOVÁ, Igor STADTHERR

Abstrakt: Článok sa zaoberá problematikou sociálneho zabezpečenia v SR v kontexte historického vývoja sociálnej politiky a podmienok realizácie sociálneho zabezpečenia po vstupe Slovenska do Európskej únie. V úvode sú definované základné pojmy: sociálna politika, sociálne zabezpečenie. Prvá časť je zameraná na historický vývoj sociálnej politiky a sociálneho zabezpečenia. Druhá časť a záver popisuje princípy realizácie sociálneho zabezpečenia, prostredníctvom sociálneho poistenia a poukazuje na problémy zvyšovania odvodového zaťaženia a problémy napĺňania a čerpania fondov sociálneho zabezpečenia.

Kľúčové slová: sociálna politika, sociálne poistenie, odvody do poisťných fondov

Abstract: This article we tried to discussed social welfare question in Slovak Republic in historical context of social policy development by analyzing existing conditions of social welfare after Slovakia. It brings a survey of basic terminology related to the topic: social policy and social welfare and the principles applied to social welfare through social insurance. We deal with existing high levies going to the national budget and other problems with social funds usage and fulfillment.

Key words: social policy, social insurance, levies to insurance funds

Úvod

V posledných desaťročiach sa presadzovali názory, že mechanizmy voľného štátnymi záujmami nechráneného a na všeobecnom prístupe k informáciám založeného trhu, sú garanciou rastu produktivity výroby a tým tiež celej hospodárskej aktivity. V poslednej dobe sa stále častejšie presviedčame o tom, že trhový princíp je menej úspešný tam, kde ide o kolektívne statky. Vzhľadom na to, ich prioritne garantuje a v rámci heterogenity subjektov aj spoluzabezpečuje verejný sektor. Týka sa to mnohých spoločenských javov, ako nezamestnanosť, chudoba, či sociálna exklúzia, ktoré zostávajú permanentne nedoriešené a rôzne interpretované. Ani ekonomické vedy nie sú jednoznačné a konsenzuálne v prezentácii svojich predstáv o miere „sociálnej garancie“ tak, aby sa zároveň udržal a rozvíjal hospodársky rast tej-ktorej národnej, prípadne globálnej ekonomiky.

Sociálna politika vytvára vecné, právne, inštitucionálne predpoklady a podmienky pre hospodársky rozvoj, a to najmä vytváraním priaznivých pracovných a životných podmienok pre vytváranie ekonomických hodnôt, najmä prostredníctvom vzdelávacej politiky, bytovej politiky, zdravotnej politiky, politiky zamestnanosti, atď., zákonite sa prejavujúcej v aktivizácii a kultivácii človeka.¹

V súčasnej dobe, najmä v dôsledku dopadov hospodárskej krízy, ako aj nepriaznivého demografického vývoja, je aktuálna najmä téma sociálneho zabezpečenia, ktoré sa realizuje prostredníctvom sociálneho poistenia. Vzhľadom na to sa v článku budeme venovať problematike sociálneho zabezpečenia v SR v kontexte historického vývoja sociálnej politiky a podmienok realizácie sociálneho zabezpečenia po vstupe Slovenska do Európskej únie.

Historický vývoj sociálneho zabezpečenia

Sociálne zabezpečenie je organickou súčasťou sociálnej politiky, je nástrojom na realizáciu cieľov a úloh sociálnej politiky. Hospodárska politika štátu je úzko spätá a vzájomne previazaná so sociálnou politikou, kde nachádza zdroje a podnety pre svoj rozvoj. Vývoj modelov sociálneho charakteru štátu je zobrazený v schéme 1.

¹ MACKOVÁ,Z a kol. Základy práva sociálneho zabezpečenia. 2001. Prosperity Bratislava, str. 15

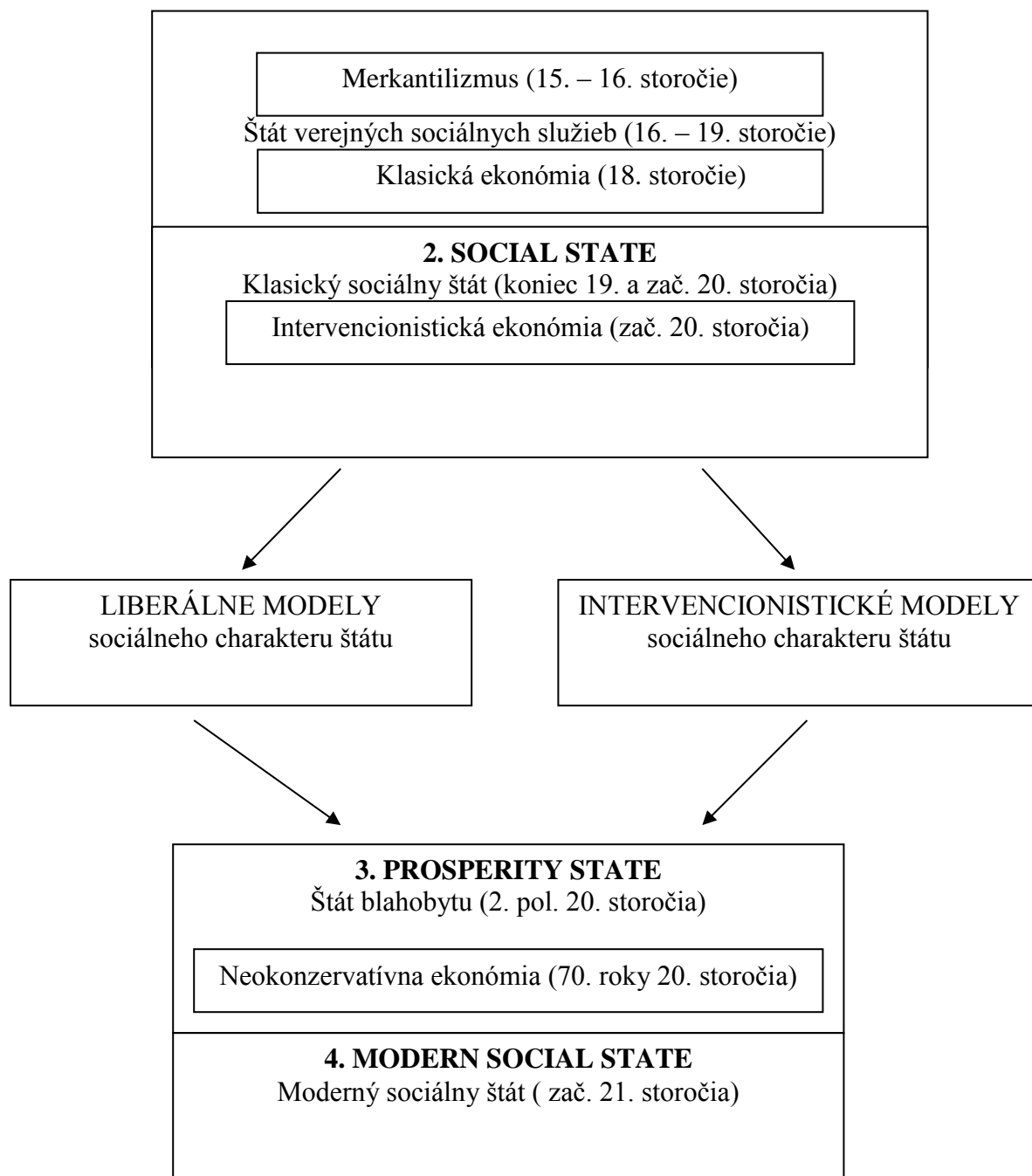

Schéma 1. Vývoj modelov sociálneho charakteru štátu

Zdroj: Korimová, G. – Jakab, K. 2009. Základné hodnoty moderného sociálneho štátu. In: Sociálna politika súčasnosti v kontexte protirečenií doby, Korimová, G. 2007. Predpoklady rozvoja sociálnej ekonomiky. s. 43.

Európska sociálna politika sa od 90-tych rokov minulého storočia riadi akčnými programami, tzv. Zelenou a Bielou knihou(1993,1995), ktoré odporúčajú určitú sociálnu „konvergenciu“. V rokoch 1992-1999 bol ďalší posun vo vývoji k európskej sociálnej politike skomplikovaný tým, že v tejto oblasti existovali dva odlišné právne základy. Išlo o Zmluvu Európskeho spoločenstva (ES) v znení Maastrichtskej zmluvy (1992) a Amsterdamskú zmluvu o sociálnej politike (na ktorej sa nepodieľala Veľká Británia), ktorá vychádzala z princípov Európskej sociálnej charty (1961,1996) a Charty základných sociálnych práv zamestnancov (1989). Sociálna politika a sociálna ochrana v krajinách Európskej únie je okrem vyššie uvedených normatívnych úprav ovplyvňovaná aj sociálnymi politikami jednotlivých krajín Európskeho hospodárskeho priestoru a tiež medzinárodnými organizáciami, najmä Organizáciou Spojených národov, Medzinárodnou organizáciou práce a Radou Európy.

Sociálna politika Slovenska

V rámci modelu Moderného sociálneho štátu možno Slovensko so svojim charakterom sociálnej politiky zaradiť medzi tranzitívny stredoeurópsky typ zameraný na udržanie zamestnanosti a rastu ekonomiky, kde štát je garantom minimálnej sociálnej siete a čiastočným zamestnávateľom.

Na Slovensku sa sociálna politika a sociálne zabezpečenie v súčasnosti realizuje prostredníctvom zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov, kde je vymedzenie sociálneho poistenia, úprava rozsahu sociálneho poistenia, právne vzťahy pri vykonávaní sociálneho poistenia, organizácia sociálneho poistenia, dozor štátu nad vykonávaním sociálneho poistenia a konanie vo veciach sociálneho poistenia. Nevzťahuje sa na príslušníkov napr. Policajného zboru, Národného bezpečnostného úradu, profesionálnych vojakov ozbrojených síl, vojakov mimoriadnej služby, ktorých sociálne zabezpečenie upravujú osobitné predpisy.

Zákon zachoval zriadenú Sociálnu poisťovňu a formu jej organizácie. Zároveň aj tento zákon prešiel viacerými novelami, ktoré rozšírili pôsobnosť Sociálnej poisťovne o výplatu dávok v nezamestnanosti a rozčlenil dôchodkové poistenie na dôchodkové poistenie do II. piliera a starobné dôchodkové sporenie do III. piliera. Sociálna poisťovňa spravuje jednotlivé druhy sociálneho poistenia uvedené v tabuľke 1.

Tab. 1 Druhy sociálneho poistenia

Druh poistenia	Dôvod poistenia
Nemocenské poistenie:	- poistenie pre prípad straty alebo zníženia príjmu zo zárobkovej činnosti a na zabezpečenie príjmu v dôsledku dočasnej pracovnej neschopnosti, tehotenstva a materstva
Dôchodkové poistenie:	- starobné poistenie ako poistenie na zabezpečenie príjmu v starobe a pre prípad úmrtia, - invalidné poistenie ako poistenie pre prípad poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť v dôsledku dlhodobo nepriaznivého zdravotného stavu poistenca a pre prípad úmrtia

Úrazové poistenie:	- pre prípad poškodenia zdravia alebo úmrtia v dôsledku pracovného úrazu, služobného úrazu a choroby z povolania
Garančné poistenie:	- poistenie pre prípad platobnej neschopnosti zamestnávateľa na uspokojovanie nárokov zamestnanca a na úhradu príspevkov na starobné dôchodkové sporenie nezaplatených zamestnávateľom do základného fondu príspevkov na starobné dôchodkové sporenie
Poistenie v nezamestnanosti:	- poistenie pre prípad straty príjmu z činnosti zamestnanca v dôsledku nezamestnanosti a na zabezpečenie príjmu v dôsledku nezamestnanosti

Príjmami Sociálnej poisťovne sú najmä odvody platené na poistné na sociálne poistenie a dôchodkové zabezpečenie a príspevky zo štátneho rozpočtu Slovenskej republiky. Ďalšími príjmami sú príjmy plynúce z majetku Sociálnej poisťovne a z využívania správneho fondu. Nárast príjmov je spôsobovaný zvyšovaním minimálneho a maximálneho vymeriavacieho základu, ktorý tvorí základ pre výšku výpočtu odvodov do fondov.

Tab. 1 Príjmy do poistných fondov

Príjmy v mld. Sk	2004	2005	2006	2007	2008
Príjmy v bežnom roku	114,98	113,25	135,01	147,66	159,46
- na nemocenské poistenie	10,01	8,23	9,43	10,28	11,82
- na dôchodkové starobné poistenie	68,59	58,76	74,72	80,30	83,36
- na dôchodkové invalidné poistenie	13,94	20,49	22,18	24,71	27,81
- na úrazové poistenie	2,48	2,87	3,07	3,42	3,79
- na garančné poistenie	0,54	0,85	1,04	1,45	1,55
- na poistenie v nezamestnanosti	6,28	6,25	6,64	7,36	8,28
- na rezervný fond/fond solidarity	7,13	15,38	17,47	19,59	22,16
- ostatné príjmy a príjmy zo správneho fondu	6,01	0,42	0,46	0,55	0,69

Výdavky Sociálnej poisťovne tvoria výplaty dávok sociálneho poistenia a dôchodkového poistenia, dávky úrazového poistenia, výplaty podpôr v nezamestnanosti. Výdavky správneho fondu sú určené na úhradu nákladov spojených s činnosťou inštitúcie Sociálnej poisťovne. Na základe výšky výdavkov, je zrejmé, že najvyššiu časť výdavkov tvoria výdavky na výplatu starobných a predčasných starobných dôchodkov a výdavky na invalidné dôchodky.

Sumy príjmov a výdavkov sú uvádzané v bežných cenách bez inflácie, a v tabuľke sú uvedené príjmy a výdavky bežného roka Sociálnej poisťovne, bez prevodov príjmov z minulých rokov.

Tab. 2 Výdavky z poisťných fondov

Výdavky v mld. Sk	2004	2005	2006	2007	2008
Výdavky v bežnom roku	111,89	120,96	132,19	145,59	152,79
- základný fond nemocenského poistenia	4,76	4,74	5,32	6,03	7,42
- základný fond dôchodkového starobného poistenia	71,87	89,13	98,16	107,49	115,68
- základný fond dôchodkového invalidného poistenia	27,95	20,16	21,80	24,65	20,86
- základný fond úrazového poistenia	0,49	0,71	0,93	1,07	1,09
- základný fond garančného poistenia	0,09	0,70	0,73	0,93	1,01
- základný fond poistenia v nezamestnanosti	3,99	2,47	1,93	1,80	1,99
- správny fond	2,74	3,05	3,32	3,62	4,74

Výdavky vyplácané na dávky z fondov prekračujú hranicu príjmov len v roku 2005. V ostatných rokoch sú výdavky tesne pod hranicou ročných príjmov platených odvodov do Sociálnej poisťovne.

Obr. 1 Porovnanie príjmov a výdavkov poisťných fondov

Platenie poistného

Vymeriavacím základom pre **odvod poistného do poistných fondov pre zamestnanca a zamestnávateľa** je hrubý príjem zamestnanca. Pozor, do vymeriavacieho základu sa nezapočítavajú všetky príjmy, ktoré podliehajú zdaneniu. Nezapočítavajú sa napríklad príjmy na dohodu o vykonaní práce, odmeny pri životnom jubileu, náhrada pri pracovnej pohotovosti, odstupné, odchodné, príjmy zo sociálneho fondu. Naopak do vymeriavacieho základu zamestnanca sa započítavajú vyplatené podiely na zisku, hoci sú oslobodené od dane.

Vymeriavací základ je “zhora” ohraničený. Najvyšší možný vymeriavací základ na nemocenské a garančné poistenie je v súčasnosti suma 1084,55 €. Najvyšší možný vymeriavací základ na starobné, invalidné poistenie, rezervný fond a poistenie v nezamestnanosti je v súčasnosti suma 2892,12 €. Úrazové poistenie nemá stanovený najvyšší možný vymeriavací základ.

Z vymeriavacieho základu platí zamestnanec spolu 9,4 % do fondov: nemocenského, starobného, invalidného poistenia a poistenia v nezamestnanosti. Zamestnávateľ platí spolu 25,2 % do tých istých fondov ako zamestnanec, plus rezervný fond solidarity a garančné a úrazové poistenie.

Dôchodca (poberateľ starobného alebo predčasného starobného dôchodku) neplatí invalidné poistenie ani poistenie v nezamestnanosti. Poberať invalidného dôchodku pri poklese vykonávať zárobkovú činnosť o viac ako 70% neplatí poistenie v nezamestnanosti. Tieto odvody za nich neplatí ani zamestnávateľ.

Nie všetky **samostatne zárobkovo činné osoby (SZČO)** sú povinne poistené. Len približne polovica osôb, ktoré majú registráciu ako SZČO na daňových úradoch, je povinná platiť poistné do Sociálnej poisťovne. Rozhodujúci je brutto príjem dosiahnutý z podnikania za minulý rok.

Vymeriavací základ SZČO je daný ako polovica základu dane za predchádzajúci rok (kde základ dane = brutto príjem znížený o daňovo uznané výdavky), pričom táto suma sa delí počtom mesiacov podnikania v predošlom roku a od výsledku sa ešte odpočíta prípadná platba na životné poistenie. Vymeriavací základ je “zhora” ohraničený rovnako, ako u zamestnancov. Z vymeriavacieho základu platí SZČO spolu 30,4% (nemocenské, starobné, invalidné poistenie a rezervný fond). Podnikajúci dôchodca neplatí invalidné poistenie.

Na rozdiel od zamestnancov majú SZČO stanovený aj najnižší možný vymeriavací základ. V súčasnosti je to suma 319,58 €. Najnižšia možná platba je tak suma 96,90 € mesačne. Znamená to, že túto sumu musí do Sociálnej poisťovne každý mesiac poslať aj taká SZČO, ktorá mala za ostatný rok vyšší obrat ale celkovo dosiahla stratu alebo len symbolický základ dane. A to aj vtedy, ak súčasne platí poistné ako zamestnanec.

Poistné na **sociálne poistenie sa neplatí** z podielov na zisku a odmien, vyplatených majiteľom obchodných spoločností a družstiev alebo členom štatutárnych orgánov, z odmeny poslanca, ktorý nie je dlhodobo uvoľnený na výkon poslaneckej funkcie, z kapitálových príjmov (napr. úroky z vkladov a pôžičiek), z príležitostných príjmov (príkazné zmluvy, zmluvy o dielo, nepomenované zmluvy), z príjmov z prenájmu a z autorských honorárov.

Očakávané zmeny v sociálnom zabezpečení

Zrušenie systému poistných fondov sa predpokladá po zavedení **odvodového bonusu**, ktorý budú občania platiť, ako jediný solidárny odvod. Povinný systém prestane byť zásluhový a bude naopak plne solidárny. Doterajšie dávky zo sociálneho poistenia nahradí štátna sociálna dávka vo výške sumy životného minima. Osobitnú dávku dostanú matky s malými deťmi (náhrada dnešnej materskej a rodičovských príspevkov) a invalidi (náhrada invalidných dôchodkov a ďalších dnes poskytovaných sociálnych dávok).

Vymeriavací základ zamestnanca pre platenie odvodového bonusu bude rovnaký, ako základ dane zamestnanca. Do vymeriavacieho základu sa zahrnú všetky zdaniteľné príjmy zamestnanca. Hrubý príjem zamestnanca sa zvýši o doterajšie odvody zamestnávateľa okrem garančného a úrazového poistenia. Napr., ak doteraz mal zamestnanec brutto 1000 € mesačne, po zavedení odvodového bonusu bude mať brutto 1342 € mesačne.

Základom pre výpočet dane a solidárneho odvodu bude nový hrubý príjem, k čomu sa pripočíta suma odvodového bonusu (štátnych sociálnych dávok), patriacich zamestnancovi a jeho rodine. Z tohto základu sa vypočíta solidárny odvod sadzbou 9 %.

Zamestnávateľ bude odvádzať len poistné na garančné poistenie a na úrazové poistenie. Pritom sa predpokladá pokles sadzieb, pretože dnes ide o poistné fondy ktoré sú vysoko "ziskové".

Vymeriavací základ samostatne zárobkovo činnnej osoby bude rovnaký ako základ dane. Teda bude to príjem z podnikania znížený o daňovo uznané výdavky (odvody nebudú daňovo uznaným výdavkom). K tomu sa pripočíta suma odvodového bonusu (štátnych sociálnych dávok), patriacich SZČO a jeho rodine. Rovnako ako u zamestnancov bude sadzba solidárneho odvodu 9%.

Pri výpočte solidárneho odvodu sa vymeriavací základ ohraničí sumou 10-násobku životného minima. Najvyšší možný vymeriavací základ tak bude suma 1 851,90 € pre výpočet za jeden mesiac alebo 22 222,80 € za celý rok. Najvyššia možná suma solidárneho odvodu, ktorú môže občan zaplatiť za rok, tak bude suma cca 2 000 €. To sa týka rovnako zamestnancov ako SZČO. Ak bude mať niekto príjmy aj ako zamestnanec, aj ako SZČO, solidárny odvod bude platiť len raz zo súčtu vymeriavacích základov.

Najnižší možný vymeriavací základ nebude existovať. Solidárny odvod sa bude platiť zo všetkých príjmov. Zrušia sa všetky súčasné výnimky a solidárny odvod sa bude platiť zo všetkých príjmov, z ktorých sa platí daň z príjmov. Teda aj z odmien členov štatutárnych orgánov, odmien spoločníkov, konateľov, z úrokov, z príležitostných príjmov, z príjmov z prenájmu alebo autorských honorárov. Do vymeriavacieho základu sa zahrnú aj podiely na zisku vyplatené fyzickým osobám.

Záver

Súčasnú vysokú sadzbu poistného sú ospravedlňované tým, že systém sociálneho poistenia je zásluhový. To znamená, že pri výpočte dávok v princípe platí pravidlo: čím vyššie odvody, tým vyššie dávky a naopak. V princípe – teda nie vždy – napríklad ak niekto platí poistné na starobné poistenie z maximálneho vymeriavacieho základu 2 892,12 €, pri výpočte dôchodku sa mu započíta len suma poistného vypočítaná z cca 2 200 €. Systém sociálneho poistenia síce pozostáva z viacerých fondov ale v praxi ide

o kamufláž – každý rok sa prostriedky z prebytkových fondov presúvajú do deficitných fondov.

Zavedením solidárneho odvodu sa úloha súčasného sociálneho poistenia výrazne zmení. Solidárny odvod už svojim názvom hovorí, že zo systému sa odstráni zásluhovosť. Sadzba tohto odvodu bude viac ako o polovicu nižšia, než sú sadzby súčasné. V prípade straty alebo neexistencie príjmov bude mať každý občan starší ako 15 rokov nárok na štátnu sociálnu dávku. Systém s jediným odvodom a s jednoduchými pravidlami nahradí súčasný komplikovaný systém viacerých fondov a neprehľadných sadziieb.

V prípade záujmu občana o pripoistenie sa pre prípad prepadu vlastných príjmov z dôvodu práceneschopnosti alebo straty zamestnania, predpokladáme možnosť komerčného poistenia a ponechania dobrovoľného nemocenského poistenia a dobrovoľného poistenia v nezamestnanosti. Doterajšia skúsenosť ukazuje, že najmä fond nemocenského poistenia je prebytkový. Základné zabezpečenie bude mať občan garantované štátnou sociálnou dávkou. Preto budú môcť byť sadzby dobrovoľného poistenia nižšie ako súčasné.

Zoznam literatúry:

- KORIMOVÁ, G. 2007: Predpoklady rozvoja sociálnej ekonomiky. Banská Bystrica: Ekonomická fakulta UMB, 2007. 190 s. ISBN 978-80-8083-399-2.
- KORIMOVÁ, G. – JAKAB, K. 2009. Základné hodnoty moderného sociálneho štátu. In: Sociálna politika v kontexte protirečení doby. Elektronický zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie. Bratislava: Národohospodárska fakulta Ekonomickej univerzity, 2009, ISBN 978-80-225-2553-4.
- MACKOVÁ, Z. a kol.: Základy práva sociálneho zabezpečenia. 2001. Prosperity Bratislava, str. 15
- ZÁKON č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení

Adresa autorov:

Prof. Ing. Iveta Hajdúchová, PhD.
Mgr. Igor Stadtherr
Technická Univerzita vo Zvolene
Lesnícka Fakulta
Katedra ekonomiky a riadenia lesného hospodárstva
T. G. Masaryka 24
960 53 Zvolen

ANALÝZA SPRÁVY VELKOPLOŠNÝCH ZVLÁŠTĚ CHRÁNĚNÝCH ÚZEMÍ

ANALYSIS OF THE MANAGEMENT OF LARGE-SCALE STRICTLY PROTECTED AREAS

Petra HLAVÁČKOVÁ

Abstrakt: Ochrana přírody a krajiny se dnes stále více soustřeďuje na ochranu druhů a ekosystémů, často souhrnně jako na ochranu biodiverzity. Velkoplošná chráněná území se stala středem zájmu jednak proto, že se v nich dají ekosystémy a druhy účinněji chránit, dále pak proto, že v nich dochází k interakcím mezi přírodou a obyvatelstvem a tedy k možnému nastolení trvale udržitelného využívání přírody. Kromě změny měřítka to s sebou nese i nový pohled na roli státní ochrany přírody v socioekonomickém rozvoji lokality či regionu. Státní správu v ochraně přírody a krajiny vykonávají orgány státní správy, kterými jsou v oblasti zvláště chráněných území Správa národních parků a Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky. Příspěvek je zaměřen na analýzu činností a organizační struktury těchto organizací.

Klíčová slova: zvláště chráněná území, management, ochrana přírody, státní správa, ekonomika

Abstract: Nature conservation and landscape protection is focused today increasingly on the conservation of species and ecosystems – often referred to as biodiversity conservation. Large-scale protected areas have become a spotlight because the species and ecosystems can be more efficiently protected in them and due to the existence of interaction occurring in them between the nature and the population and hence a possible establishment of sustainable utilization of nature. Apart from the changed scale, this entails also a new view of the role of state nature conservation in the socio-economic development of locality or region. State administration in the nature conservation and landscape protection is performed by state administration authorities, which are in the field of strictly protected areas represented by the Administrations of National Parks and by the Agency for Nature Conservation and Landscape Protection of the Czech Republic. The paper aims at an analysis of the activities and organizational structure of these organizations.

Keywords: specially protected areas, management, nature protection, state administration, economics

Úvod

Ochrana přírody a krajiny má dnes v České republice více než stoletou tradici. Během historie se její strategie měnila tak, jak se přesouval důraz na jednotlivé objekty ochrany – od jednotlivých druhů, přes ochranu ekosystémů až po dnešní důraz na ochranu

velkoplošných krajinných celků. Ochranou přírody a krajiny se podle § 2 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů, rozumí péče státu a fyzických i právnických osob o volně žijící živočichy, planě rostoucí rostliny a jejich společenstva, o nerosty, horniny, paleontologické nálezy a geologické cely, péče o ekologické systémy a krajinné celky, jakož i péče o vzhled a přístupnost krajiny.

Zákon rozlišuje obecnou ochranu území a druhů a zvláštní ochranu území a druhů. Ke kategoriím územní ochrany patří zvláště chráněná území, obecně chráněná území a přechodně chráněné plochy. Národní parky a chráněné krajinné oblasti jsou vzhledem ke své rozloze označovány za tzv. velkoplošná zvláště chráněná území. Další čtyři kategorie zvláště chráněných území – národní přírodní rezervace, národní přírodní památky, přírodní rezervace a přírodní památky – jsou označovány jako maloplošná zvláště chráněná území a pro jejich správu se nezřizují zvláštní orgány.

Cílem příspěvku je analýza vybraných činností správy velkoplošných zvláště chráněných území se zaměřením na popis organizační struktury jednotlivých orgánů státní správy.

Zvláště chráněná území

Zvláště chráněná území (ZCHÚ) představují územní ochranu dle zákona 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, a jeho prováděcích vyhláškách 395/1992 Sb. a 60/2008 Sb. a dělí se na velkoplošná zvláště chráněná území (VZCHÚ) – chráněné krajinné oblasti a národní parky a maloplošná zvláště chráněná území (MZCHÚ) – národní přírodní rezervace, národní přírodní památka, přírodní rezervace a přírodní památka. Celkem lze tedy rozlišit šest kategorií zvláště chráněných území, jejichž parametry jsou uvedeny v tabulce č. 1.

Tabulka č. 1: Kategorie zvláště chráněných území v ČR

Kategorie	Počet	Výměra (ha)	Podíl na území ČR (%)
Národní parky (NP)	4	119 489	1,51
Chráněné krajinné oblasti (CHKO)	25	1 086 737	13,77
Národní přírodní památky (NPP)	107	3 917	0,04
Národní přírodní rezervace (NPR)	113	28 473	0,36
Přírodní památky (PP)	1 206	22 427	0,28
Přírodní rezervace (PR)	797	38 278	0,48
PP, PR, NPP, NPR	2 223	93 095	1,18
PP, PR, NPP, NPR na území NP, CHKO	720	50 368	0,63
ZCHÚ celkem	2 252	1 248 953	15,81

Zdroj: ÚSOP, 2010

Každé zvláště chráněné území má formou zákazu zákonem stanovené základní ochranné podmínky a jeho zřizovací předpis dále může uvádět bližší ochranné podmínky, s ohledem na charakter a podmínky v konkrétně daném území. Pro všechny kategorie zvláště chráněných území (mimo CHKO) mohou být vyhlášena rovněž ochranná pásma, v nichž jsou omezeny některé činnosti, jako např. stavební, a která v praxi chrání samotné ZCHÚ před škodlivými vnějšími vlivy.

Podle zákona o ochraně přírody a krajiny, mohou být národními parky (NP) vyhlášena rozsáhlá území, jedinečná v národním či mezinárodním měřítku, jejichž značnou část zaujímají přirozené nebo lidskou činností málo ovlivněné ekosystémy, ve kterých rostliny, živočichové a neživá příroda mají mimořádný vědecký a výchovný význam. Využívání národních parků je podřízeno zachování a zlepšení přírodních poměrů a nesmí být v rozporu s vědeckými a výchovnými cíly v území. Území národních parků se člení na 3 zóny ochrany přírody, z nichž první zóna je jádrová, nejcennější část území a platí pro ni nejpřísnější ochranné podmínky. V současné době jsou v České republice vyhlášeny 4 národní parky (Šumava, Krkonoše, Podyjí a České Švýcarsko) a každý národní park spravuje Správa národního parku.

Za chráněné krajinné oblasti (CHKO) lze vyhlásit rozsáhlá území s harmonicky utvářenou krajinou, charakteristicky vyvinutým reliéfem, významným podílem přirozených ekosystémů a trvalých travních porostů. Jsou zde hojně zastoupeny dřeviny a mohou se zde vyskytovat i dochované památky historického osídlení. Rovněž v chráněných krajinných oblastech se vymezují jednotlivé zóny ochrany přírody, tradičně jsou čtyři a s ohledem na ochranné podmínky v těchto zónách je rovněž možné území hospodářsky využívat. V České republice je v současné době 25 chráněných krajinných oblastí a stejně jako pro národní parky, tak i pro správu těchto území se zřizují Správy chráněných krajinných oblastí.

Národní přírodní rezervace (NPR) jsou menší území mimořádných přírodních hodnot, kde jsou na přirozený reliéf s typickou geologickou stavbou vázány ekosystémy významné a jedinečné v národním či mezinárodním měřítku. NPR jsou spolu s územími I. zón národních parků nejpřísněji chráněnými územími v České republice a jejich ochrana směřuje k podpoře fungování ekosystémů v jejich vzájemných vazbách.

Za národní přírodní památky (NPP) se vyhláší přírodní útvary o menší rozloze, především geologický či geomorfologický útvar, naleziště nerostů nebo vzácných či ohrožených druhů, mající národní či mezinárodní ekologický, vědecký či estetický význam. Nemusí jít o nedotčené území, ale i o území, které svou činností formoval člověk. V těchto územích se typicky potlačuje sukcese na podporu zachování a zlepšení stavu předmětu ochrany.

Přírodní rezervací (PR) může být vyhlášeno menší území se soustředěnými přírodními hodnotami se zastoupením ekosystémů typických a významných pro příslušnou geografickou oblast. V podstatě jde o území obdobné jako národní přírodní rezervace, ovšem významné především v lokálním či nadregionálním měřítku, nikoli národním či mezinárodním, jako tomu je u národních přírodních rezervací.

Přírodní památkou (PP) může být charakteristikou stejné území jako národní přírodní památka, ovšem významné v regionálním či nadregionálním měřítku.

Orgány a státní správa v ochraně přírody

Státní správa je veřejnou správou uskutečňovanou státem prostřednictvím orgánů státní správy a svým charakterem představuje realizaci moci výkonné. Podle zákona o ochraně přírody a krajiny, vykonávají státní správu v ochraně přírody orgány ochrany přírody, kterými jsou Ministerstvo životního prostředí, Česká inspekce životního prostředí, správy národních parků a chráněných krajinných oblastí a vedle těchto specializovaných úřadů

vykonávají státní správu krajské úřady a tři typy obecních úřadů, existujících v České republice (obecní úřady, pověřené obecní úřady a obecní úřady obcí s rozšířenou působností). Kompetence v ochraně přírody a krajiny mají rovněž Ministerstvo obrany a újezdni úřady na území vojenských újezdů a ostatních pozemků sloužících pro účely obrany státu.

Rozdělení pravomocí mezi jednotlivé správní orgány odpovídá jejich významu a dosahu. Zálžitosti lokálního charakteru jsou svěřeny v přenesené působnosti obcím, resp. pověřeným obcím, složitější problematika je svěřena obcím s rozšířenou působností. Zálžitosti regionálního významu spravují kraje, správy národních parků a správy chráněných krajinných oblastí. Správy CHKO pak podléhají Agentuře ochrany přírody a krajiny ČR (AOPK ČR) s hlavním sídlem v Praze, správy národních parků jsou řízeny přímo Ministerstvem životního prostředí České republiky.

Vztah správy ke spravovanému území je tedy v obecné rovině nutné vidět jako vztah státu a místních samospráv, popřípadě jednotlivých občanů. V současné době je pro výkon ochrany přírody správa těchto území dostatečně vybavena legislativními nástroji. Ty mohou v podstatě být dvojího druhu – restriktivní a kompenzační. Restriktivní neustále dominují, což je patrné z dlouhého seznamu pravomocí, kterými je správa jako neopominutelný účastník územních řízení vybavena (viz zákon č. 114/1992 Sb.). Do skupiny nerestriktivních nástrojů patří například platby z Programu péče o krajinu, z kterého správy zprostředkovávají tok peněz do území, resp. konkrétním jednotlivcům nebo firmám, které provádějí žádoucí konkrétní managementové zásahy do krajiny. Dále do této skupiny nástrojů patří kompenzace za hospodářské újmy z titulu ochrany přírody.

Správy odměňují zaměstnance podle příslušných ustanovení zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, v platném znění a dle nařízení vlády č. 564/2006 Sb., o platových poměrech zaměstnanců ve veřejných službách a správě, ve znění pozdějších předpisů.

Správa národních parků

Z pohledu správního patří národní parky mezi státní neziskové organizace, a jako příspěvkové organizace (vyjma národního parku České Švýcarsko) většinu financí získávají z rozpočtu formou příspěvku. Mezi základní zdroje vlastních příjmů patří příjmy z lesního hospodářství. Ředitel Správy národního parku je jmenován do své funkce ministrem životního prostředí.

Správa národního parku a chráněné krajinné oblasti Šumava je příspěvkovou organizací, která byla zřízena rozhodnutím ministra životního prostředí v souvislosti se zřízením Národního parku Šumava v dubnu roku 1991. Hlavní náplní činnosti Správy je výkon státní správy na úseku ochrany přírody a krajiny, ochrany zemědělského půdního fondu, myslivosti a rybářství v rozsahu daném zákonem č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů. Správa NP a CHKO Šumava také spravuje státní majetek, především zajišťuje péči o lesní pozemky a porosty, některá nelesní území a drobné vodní toky v NP Šumava.

Správa měla v roce 2008 dle Roční zprávy stanovený počet zaměstnanců na 348, ve skutečnosti byl stav v tomto roce 327 zaměstnanců. K nenaplnění počtu zaměstnanců v tomto roce došlo zejména z důvodu zákonného zrušení vedlejších pracovních poměrů k 1. 1. 2008 a převedení zaměstnanců vykonávajících práce na základě dohod o pracovní

činnosti mimo evidenční stav. Dále pak neobsazením některých pracovních pozic, jejichž vytvoření si vyžádala rozvojová činnost Správy. Dalším důvodem nenaplnění limitu byla skutečnost, že na sezónní práce v průběhu letní sezóny Správa přednostně využívala uzavírání dohod konaných mimo pracovní poměr, které je pro Správu výhodnější. Průměrná mzda v roce 2008 činila 22 896,92 Kč. (Rozbor hospodaření Správy NP a CHKO Šumava za rok 2008, 2009) Organizační schéma Správy NP a CHKO Šumava je následující.

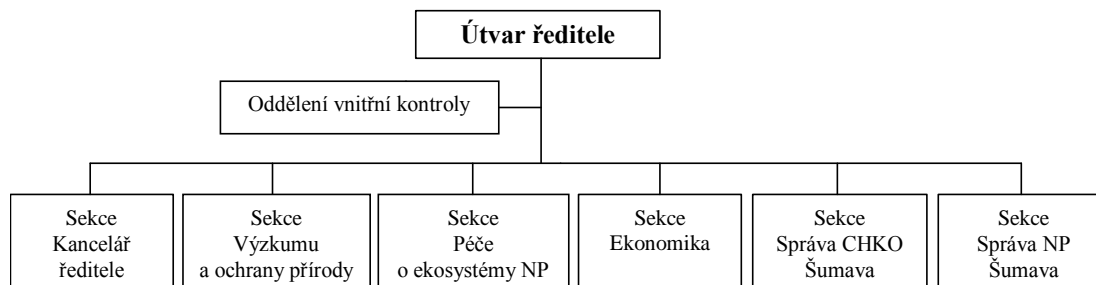

Schéma č. 1: Organigram Správy NP a CHKO Šumava (www.npsumava.cz)

Secce Kancelář ředitele zahrnuje oddělení mezinárodních a právních vztahů, oddělení řízení projektů, odbor komunikace, kam spadají dvě oddělení a odbor informatiky a GIS (3 oddělení). Secce Výzkumu a ochrany přírody má pět oddělení – zoologie, ekologie vod a mokřadů, ekologie kulturní krajiny, ekologie lesa, dlouhodobého monitoringu. Secce Péče o ekosystémy NP se rozděluje dle územních pracovišť, kterých je šest a dále sem spadá odbor péče o ekosystémy NP, který má 3 oddělení. Secce Ekonomika zahrnuje odbory – ekonomický a technicko-majetkový. Secce Správa CHKO Šumava má tři oddělení – Sušice, Vimperk a Horní Planá. Oddělení ochrany kulturní krajiny a oddělení ochrany ekosystémů spadají do secce Správa NP Šumava.

Správa Krkonošského národního parku (Správa KRNAP) byla pověřena péčí o národní park v roce 1963. Je příspěvkovou organizací se sídlem ve Vrchlabí. Správa zabezpečuje především ochranu přírody na území Krkonošského národního parku a jeho ochranného pásma. Plní úkoly vyplývající z platných právních předpisů, stejně jako ostatní Správy národních parků.

V roce 2008 měla Správa plán pracovníků stanoven na 351 pracovníků v hlavní činnosti a 1 ve vedlejší činnosti. Ve skutečnosti byl v tomto roce stav pracovníků 332. Průměrná mzda v organizaci za rok 2008 činila 20 379,88 Kč. (Ročenka 2008, 2009) Struktura Správy KRNAP – viz schéma č. 2.

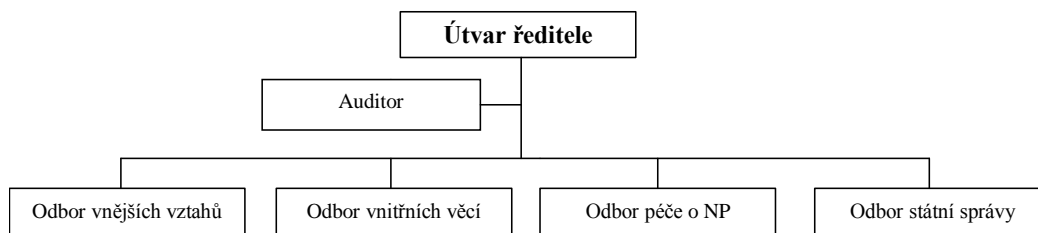

Schéma č. 2: Organigram Správy Krkonošského národního parku (www.krn timer.cz)

Odbor vnějších vztahů má dvě oddělení – oddělení styku s veřejností a oddělení péče o zákazníky. Do odboru vnitřních věcí patří oddělení ekonomiky, oddělení správy majetku, oddělení služeb a oddělení investic. Odbor péče o NP má oddělení členěna dle lesních správ, kterých je 9, dále oddělení ochrany přírody, oddělení odbytu a oddělení terénní služby. Odbor státní správy není členěn na oddělení.

Správa národního parku České Švýcarsko je správní úřad přímo podřízený Ministerstvu životního prostředí, je organizační složkou státu. Správa vykonává na území NP působnost stanovenou zákonem č. 114/1992 Sb., činnosti specifikované ve zřizovací listině a je pověřena výkonem státní správy dle zvláštních předpisů. Hlavním sídlem Správy NP je Krásná Lípa.

Na konci roku 2008 měla Správa 53 zaměstnanců, z toho jednoho na částečný úvazek. Dále pak 7 pracovníků mělo podepsanu dohodu o provedení práce nebo dohodu o pracovní činnosti. (Ročenka 2008, 2009) Organigram Správy NP České Švýcarsko je uveden ve schématu č. 3.

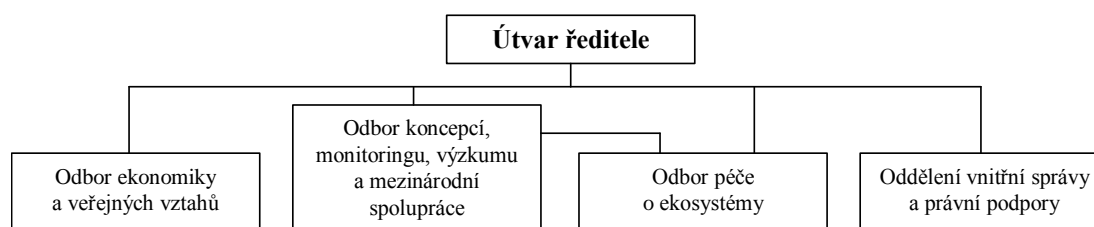

Schéma č. 3: Organigram Správy NP České Švýcarsko (www.npcs.cz)

Do odboru ekonomiky a veřejných vztahů spadá oddělení ekonomiky, oddělení správy nemovitostí a investic a oddělení veřejných vztahů. Odbor koncepcí, monitoringu, výzkumu a mezinárodní spolupráce zahrnuje oddělení plánu péče a ochrany přírody a oddělení geologie, a je mu částečně podřízen, resp. spolupracuje s odborem péče o ekosystémy, kam patří lesní správa a oddělení stráže přírody.

Správa národního parku Podyjí se sídlem ve Znojmě byla zřízena 1. 7. 1991 Ministerstvem životního prostředí ČR. Základním úkolem této příspěvkové organizace je zajišťování ochrany přírody a krajiny na území Národního parku Podyjí a jeho ochranného pásma. Organizace plní úkoly orgánu státní správy, zajišťuje speciální účelovou správu státních majetků v rámci tohoto zvláště chráněného území, speciální péči o lesní a nelesní ekosystémy, environmentální výchovu vzdělávání a osvětu, jakož i úkoly odborného pracoviště, včetně koordinace výzkumu a monitoringu v území. Je držitelem Evropského diplomu pro chráněná území Rady Evropy od roku 2000. Správa NP Podyjí v roce 2010 zaměstnávala 48 zaměstnanců. Organizační strukturu Správy NP ukazuje následující schéma č. 4.

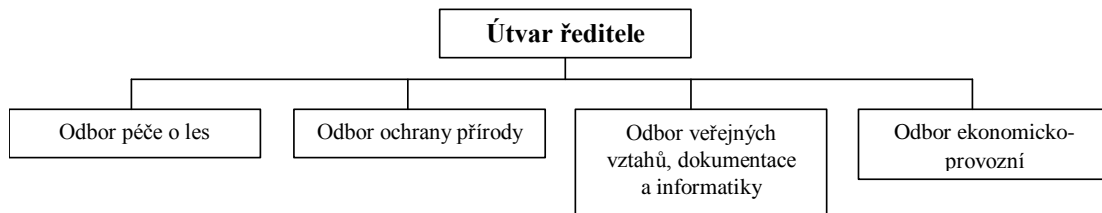

Schéma č. 4: Organigram Správy NP Podyjí (www.nppodyji.cz)

Odbor péče o les má dvě oddělení (oddělení péče o les a oddělení lesní správy a péče o nelesní pozemky), stejně jako odbor ochrany přírody (oddělení speciální ochrany přírody a strategického plánování a oddělení obecné ochrany přírody a krajiny a státní správy) a odbor ekonomicko-provozní (oddělení ekonomické a administrativní, oddělení provozně technické). Do odboru veřejných vztahů, dokumentace a informatiky patří oddělení tři (oddělení veřejných vztahů, dokumentace a informatiky, oddělení Návštěvnického střediska Správy NP Podyjí v Čížově a oddělení terénní služby).

Správa CHKO a ostatních chráněných území

Správu CHKO a ostatních chráněných území v současné době zajišťuje Agentura ochrany přírody a krajiny v ČR (AOPK ČR), která vznikla v roce 2006 sloučením Správy ochrany přírody (dříve Správy chráněných krajinných oblastí) a původní Agentury ochrany přírody a krajiny ČR.

AOPK ČR je organizační složkou, která zabezpečuje odbornou a praktickou péči o přírodní a krajinné prostředí v České republice, zajišťuje odbornou, metodickou, monitorovací, dokumentační, informační, znaleckou a osvětovou činnost v oblasti ochrany přírody a krajiny a prostřednictvím Správ chráněných krajinných oblastí, které jsou regionálními pracovišti organizační složky, zajišťuje výkon státní správy v ochrany přírody a krajiny. (Oznámení MŽP, 2010)

Ředitelství AOPK ČR se sídlem v Praze zajišťuje místně svou činnost prostřednictvím 36 regionálních pracovišť – 12 krajských středisek, 23 správ chráněných krajinných oblastí a jednoho sloučeného pracoviště správy CHKO a krajského střediska (údaje k 1. 1. 2010). Konkrétně se jedná o:

- střediska: Brno, České Budějovice, Havlíčkův Brod, Hradec Králové, Karlovy Vary, Olomouc, Ostrava, Pardubice, Plzeň, Praha a Střední Čechy, Ústí nad Labem a Zlín,
- Správu CHKO: Beskydy, Bílé Karpaty, Blaník, Blanský les, Broumovsko, České středohoří, Český kras, Český les, Český ráj, Jeseníky, Kokořínsko, Křivoklátsko, Labské pískovce, Litovelské Pomoraví, Lužické hory, Moravský kras, Orlické hory, Pálava, Poodří, Slavkovský les, Třeboňsko, Žďárské vrchy a Železné hory,
- Správu CHKO Jizerské hory a krajské středisko Liberec (jedno sloučené pracoviště). (www.ochranaprirody.cz)

Organizační struktura AOPK ČR je naznačena ve schématu č. 5.

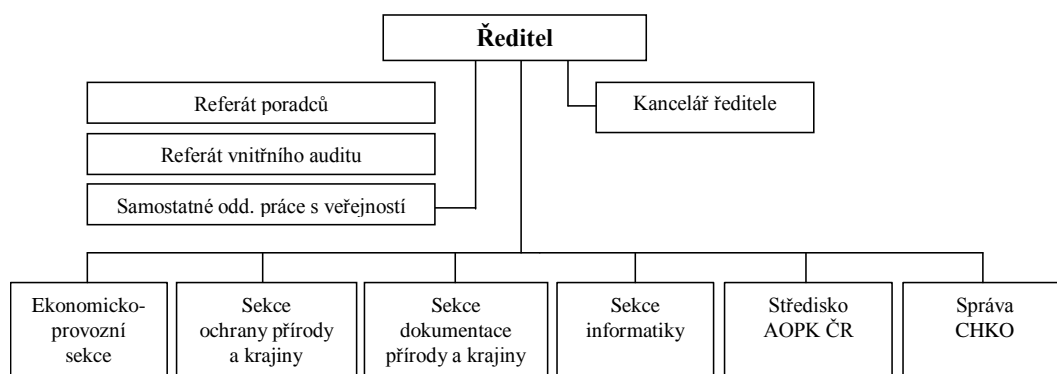
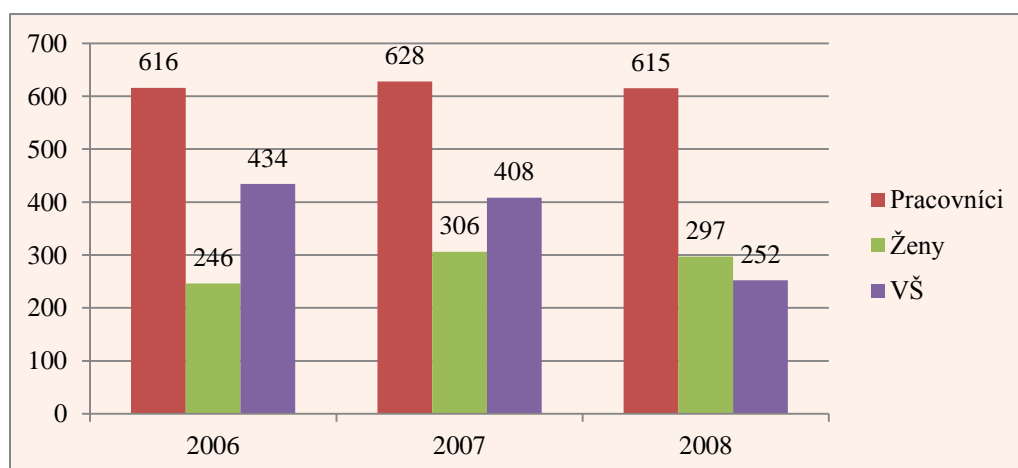

Schéma č. 5: Organigram AOPK ČR

Odborná činnost AOPK ČR je na ředitelství rozdělena čtyřmi třemi sekcemi, jejichž aktivity se dále rozlišují z hlediska odborné působnosti:

- Ekonomicko-provozní sekce – odbor rozpočtu, odbor všeobecné účtárny, odbor majetkový,
- Sekce ochrany přírody a krajiny – odbor zvláštní ochrany přírody, odbor obecné ochrany přírody a krajiny, odbor péče o přírodu a krajinu,
- Sekce dokumentace přírody a krajiny – samostatné oddělení vědecký orgán CITES, odbor monitoringu, odbor dokumentace, odbor koncepcí,
- Sekce informatiky – odbor informačního systému ochrany přírody.

V současné době má Agentura ochrany přírody a krajiny ČR přes 600 zaměstnanců. Následující graf č. 1 uvádí vývoj počtu pracovníků v letech 2006 – 2008 a podíl žen a vysokoškolsky vzdělaných pracovníků na tomto počtu.

Graf č. 1: Vývoj počtu pracovníků v letech 2006 – 2008

Z grafu vyplývá, že celkový počet zaměstnanců se v jednotlivých letech výrazně nezměnil, stejně tak podíl žen zůstává víceméně na stejné úrovni. V roce 2008 klesl počet pracovníků s vysokoškolským vzděláním oproti roku 2007 o 27 %

Krajská střediska jsou regionálními pracovišti AOPK ČR zabývající se problematikou ochrany přírody a krajiny na území jednotlivých krajů mimo území chráněných krajinných oblastí, ve kterých vykonávají jen vybrané činnosti. Zabezpečují odbornou péči o přírodu a krajinu na území kraje. Zajišťují odbornou vědeckovýzkumnou, organizační a dokumentační činnost. Plní úlohu poradního orgánu pro státní správu a Ministerstvo životního prostředí České republiky a poskytují informace široké veřejnosti v oblasti péče o přírodu a krajinu. Podílí se na zabezpečování úkolů a programů zaměřených na ochranu zvláště chráněných a ohrožených druhů rostlin a živočichů, zajišťují krajinotvorné programy v rámci regionu, vedou regionální Ústřední seznam ochrany přírody (ÚSOP) atd. (www.ochranaprirody.cz, upraveno)

Organizační struktura krajských středisek je ve všech regionech podobná. Organigram krajských středisek uvádí následující schéma č. 6.

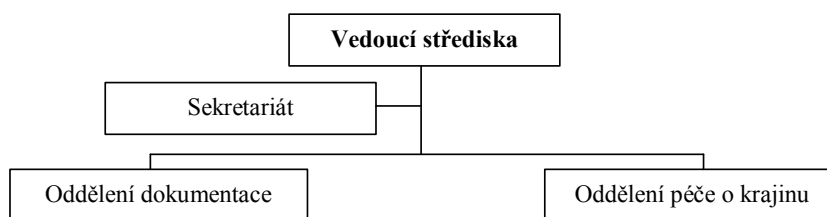

Schéma č.6: Organigram krajských středisek

Každé středisko má útvar vedoucího, kam lze zařadit dva až tři zaměstnance. Patří sem vedoucí střediska, případně jeho zástupce (nebo ekonom) a pracovník sekretariátu. Dále jsou ve středisku odborní pracovníci rozdělení do dvou oddělení. Jedná se o oddělení dokumentace a státní správy majetku a oddělení péče o krajinu. Celkový počet pracovníků jednotlivých krajských středisek Agentury ochrany přírody ČR je uveden v tabulce č. 2.

Tabulka č. 2: Počet zaměstnanců v krajských střediscích AOPK ČR

Krajské středisko	Počet zaměstnanců
Brno	15
České Budějovice	15
Havlíčkův Brod	13
Hradec Králové	11
Karlovy Vary	6
Olomouc	12
Ostrava	12
Pardubice	11
Plzeň	13
Praha a Střední Čechy	16
Ústí nad Labem	12
Zlín	8

Zdroj: www.ochranaprirody.cz

Správy chráněných krajinných oblastí jsou organizačními složkami AOPK ČR, které rozhodují o záležitostech týkajících se krajiny a přírody v jednotlivých chráněných krajinných oblastech. Správy CHKO vykonávají činnost na území CHKO v několika oblastech. Těžištěm činnosti je výkon státní správy v oblasti ochrany přírody a krajiny v souladu se zákonem č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny a dále péče o CHKO a další zvláště chráněná území. Správy také provádějí opatření, směřující k zachování stavu přírody a krajiny a k jejich rozvoji v rámci managementových opatření Programu péče o krajinu. Vydávají stanoviska k umístění staveb, stavebního povolení, rozhodnutí o změně využívání území, vedou výpisy z Ústředního seznamu ochrany přírody v obvodu své územní působnosti, jsou oprávněny k vydání vyhlášky o zřízení přírodní rezervace a přírodní památky. V neposlední řadě je náplní činnosti Správ dokumentace a výzkum přírodních fenoménů, práce pro veřejnost, informační činnosti atd. Základním řídicím dokumentem pro všechny aktivity je plán péče.

V čele jednotlivých Správ CHKO stojí vedoucí, příp. jeho zástupce. Odborní pracovníci jsou rozdělení podle oborů své působnosti (např. zemědělství, lesnictví, botanika, zoologie, Natura 2000, ekonomika, práce s veřejností, péče o krajinu, stavební činnost, informatika atd.). Počet zaměstnanců v jednotlivých Správách CHKO uvádí tabulka č. 3.

Tabulka č. 3: Počet zaměstnanců ve Správách CHKO

Správa CHKO	Rozloha CHKO v ha	Počet zaměstnanců
Beskydy	116 000	22
Bílé Karpaty	71 500	16
Blaník	4 000	5
Blanský les	21 235	14
Broumovsko	41 000	12
České Středohoří	107 000	21
Český kras	13 200	12
Český les	47 300	14
Český ráj	18 152	12
Jeseníky	74 000	17
Jizerské hory*	35 000	20
Kokořínsko	27 000	17
Křivoklátsko	63 000	14
Labské pískovce	24 500	11
Litovelské Pomoraví	9 600	11
Lužické hory	27 000	10
Moravský kras	9 200	11
Orlické hory	20 000	10
Pálava	7 000	13
Poodří	8 150	12
Slavkovský les	64 000	15
Třeboňsko	70 000	16
Žďárské vrchy	71 500	16
Železné hory	38 000	12

*Od 1. 1. 2010 celým názvem Správa CHKO Jizerské hory a krajské středisko Liberec plní funkce správy CHKO i krajského střediska.

Zdroj: www.ochranaprirody.cz

Rozloha jednotlivých chráněných krajinných území je uvedena pro představu, na jak velkém území jednotlivé Správy CHKO vykonávají svoji činnost.

Závěr

Pod označením velkoplošná zvláště chráněná území rozumíme podle předmětu ochrany a míry restriktivních opatření dvě nesrovnatelné kategorie. Chráněné krajinné oblasti, v nichž je kromě cenných přírodních prvků chráněna i harmonicky zachovalá kulturní krajina a celkově je podporován i socioekonomický rozvoj těchto území a národní parky jako území cenná zejména z hlediska dochovaného stavu biodiverzity, tedy taková, kde je kladen důraz i na přirozené procesy a rekonstrukce přírodních a přírodě blízkých ekosystémů.

Ochrana přírody a krajiny se v chráněných územích děje především formou výkonu státní správy. V národních parcích vykonávají státní správu Správy národních parků, v chráněných krajinných oblastech jsou správou pověřeny Správy CHKO, jež jsou organizačními složkami Agentury ochrany přírody a krajiny České republiky.

V analyzovaných orgánech státní správy v oblasti ochrany přírody a krajiny se vyskytuje většinou liniově štábní organizační struktura, v některých případech, například při menším počtu zaměstnanců, i liniová. Celkový počet zaměstnanců ve Správách NP se v současné době pohybuje okolo 780. Počet zaměstnanců ve Správách CHKO je přibližně 330.

Literatura

Nařízení vlády č. 564/2006 Sb., o platových poměrech zaměstnanců ve veřejných službách a správě, ve znění pozdějších předpisů.

Oznámení MŽP, Ústřední věstník České republiky, částka 6, ročník 2010, 2010.

Ročenka 2008 Správy Krkonošského národního parku, 2009.

Ročenka 2008 Správy národního parku České Švýcarsko, 2009.

Roční zpráva Správy NP a CHKO Šumava za rok 2008, 2009.

Rozbor hospodaření Správy NP a CHKO Šumava za rok 2008, 2009.

Ústřední seznam ochrany přírody (ÚSOP) dostupný z webových stránek <http://drusop.nature.cz>.

Vyhláška č. 395/1992 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů.

Vyhláška č. 60/2008 Sb., o plánech péče, označování a evidenci chráněných území, v platném znění.

Výroční zprávy Agentury ochrany přírody a krajiny České republiky, 2006 – 2008.

Webové stránky Agentury ochrany přírody a krajiny ČR – www.ochranaprirody.cz.

Webové stránky Správy Krkonošského národního parku – www.krnap.cz.

Webové stránky Správy národního parku České Švýcarsko – www.npcs.cz.

Webové stránky Správy národního parku Podyjí – www.nppodyji.cz.

Webové stránky Správy NP a CHKO Šumava – www.npsumava.cz.

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění.

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, v platném znění.

Příspěvek je součástí prací na dílčím výzkumném záměru MSM 6215648902 – 4/7/1.

Ing. Petra Hlaváčková

Ústav lesnické a dřevařské ekonomiky a politiky

Lesnická a dřevařská fakulta

Mendelova univerzita v Brně

Zemědělská 3, 613 00 Brno

e-mail: petra.hlavackova@mendelu.cz

SOUČASNÉ EKONOMICKÉ PROSTŘEDÍ LESNÍHO PODNIKU - CHARAKTERISTIKA

FOREST ENTERPRISE AND ITS CURRENT ECONOMIC ENVIRONMENT - CHARACTERISTICS

František KAŇOK

Abstrakt: Současné ekonomické prostředí je poznamenáno vlivy ekonomické krize, což vyvolalo prudký pokles realizačních cen dříví, pokles poptávky, pokles finančních zdrojů vlastníků lesních majetků, nárůst pohledávek a další průvodní vlivy. Nezbytná opatření spočívají v tzv. osekávání nákladů, vyšším využití tvůrčích sil přírody, které umožní snížit náklady na pěstování lesa i preventivní opatření k dalšímu zvýšení trvale udržitelnosti všech funkcí lesa i ekonomiky lesních majetků. Z dalších vlivů jde o to snížit negativní projevy na ekonomiku úpravou vztahů les a zvěř, eliminováním vlivů způsobených kumulací stressorů a respektovat i požadavky na ekologizaci hospodaření v lesích. Usilovat i o změnu legislativy a zřídit tzv. lesní fond, který by umožnil vyrovnávat meziroční výkyvy. Grafy ukazují na průběh ekonomických parametrů obhospodařování lesa v delší časové řadě.

Klíčová slova: ekonomická krize, trvalá udržitelnost všech funkcí lesa i ekonomiky lesních majetků, les a zvěř, kumulace stressorů, průměrné zpeněžení dříví, náklady, lesní fond

Abstract: The current economic environment is stigmatized by the economic crisis, which has induced a rapid fall of the realization prices of timber, decreased demand, decreased financial resources of forest owners, increased accounts receivable and some other accompanying phenomena. Necessary measures consist in a so-called chopping off the costs, greater utilization of the creative powers of nature, which will make it possible to reduce costs of forest tending as well as preventive measures focused on a further increase of sustainability of all forest functions and economy of forest properties. Adverse aspects affecting the forest enterprise economics should be mitigated by governing the forest-game relationship, by eliminating effects caused by the accumulation of stressors and by respecting the requirements of ecologization in forest management. Competent authorities should also press for the change of legislation and for the establishment of a forest fund, which would provide for the compensation of oscillations between the years. Diagrams show the behaviour of the economic parameters of forest management in a longer time series.

Keywords: economic crisis, sustainability of all forest functions and economics of forest properties, forest and wildlife, accumulation of stressors, average realization of timber, costs, forest fund

Úvod

Současné ekonomické prostředí lesních podniků je poznamenáno průvodními dopady ekonomické krize a dalšími vlivy, které se projevují až do úrovně hospodářských výsledků a disponibilních finančních zdrojů každého lesního majetku i podniku.

Rozhodující roli sehrává při udržení životaschopností podniků zejména udržení odbytu, na druhé straně musí být produkce realizována za alespoň únosné ceny a zajištěna jejich úhrada, aby tak byly vytvořeny dostatečné finanční zdroje na zajištění chodu podniku a plnění jeho funkcí, včetně zajištění infrastruktury. To platí v plném rozsahu i u lesních podniků.

Hlavním zdrojem příjmů lesních podniků jsou tržby za realizované dříví. Vývoj těchto tržeb je přímo závislý nejen od struktury, kvality a dřevinné skladby těžebního fondu, ale také od výše poptávky a následně od úrovně realizačních cen dříví na trhu. Z pohledu delšího časového horizontu má své poklesy a nárůsty a vývoj připomíná sinusoidu a dosud byl zpravidla rozložen do delšího časového období. V posledním období však došlo ke skokovému poklesu realizačních cen dříví v období jednoho roku, jako důsledek hypoteční krize v USA v létě 2007 s výrazným poklesem poptávky po řezivu a dřevařských výrobcích a následnou krizí ve stavebnictví s přechodem do všeobecné hospodářské krize současného období a jejími celkovými nepříznivými důsledky do dřevařského průmyslu a následně i do lesního hospodářství. Pokles poptávky srazil ceny dřevařských produktů a následně způsobil skokový pokles cen surového dříví na trhu. Vlastníci lesních majetků i lesní podniky nemají jinou šanci reagovat na tuto situaci, než přijmout úsporné režimy ve svých činnostech.

Metodika a výsledky

Jaké je současné ekonomické prostředí obecně a následně pak u lesního podniku?

Charakteristika současného ekonomického prostředí lesního podniku vychází z obecných projevů celého hospodářství, zejména nyní v období ekonomické krize. Některé vlivy jsou pak pro lesní podniky specifické. Když hovoříme o lesních podnicích, měli bychom je také vnímat i z pohledu celého lesnicko-dřevařského komplexu. Stav je možno charakterizovat zejména těmito projevy:

- Pokles poptávky, problémy s odbytem (VL), pokles zakázek na služby, zejména od menších soukromých vlastníků lesů z důvodu omezování těžeb.
- Klesají výnosy - tržby za dříví, klesá zisk a finanční zdroje firmy.
- Prodlužování lhůt splatnosti faktur, nárůst pohledávek po lhůtě splatnosti, řetězové dopady na další kooperující firmy.
- Nedůvěra bank a neochota v poskytování úvěrů (na pohled., provoz. úvěry, dlouhod. úvěry).
- Nikdo nedokáže předpovědět průběh vývoje a intenzitu (od chřipky po hlubokou krizi).

- Prognózy o tom kdy dojde k oživení jsou, ale jsou to jen prognózy – cca konec roku 2010.
- Nikdo nechce jít do jakéhokoliv rizika - podniky – nelze dělat na sklad – minimalizace zásob.
- Lesnické firmy a to jak dodavatelé služeb, tak na zakázkách při Pni v konkurenčním boji u nabídkových cen nepředpokládaly tak hlubokou krizi a čtvrtletní indexace nestačí, přičemž vypovězení smluv od firem je pod sankcí a LČR nemají důvod je vypovídat, neboť ceny jsou pro LČR příznivé a jedná se o státní majetek.
- Lesní zákon ukládá zpracovat nahodilé a kalamitní těžby a kůrovcové stromy – v případě zvýšení nahodilých těžeb může cena z titulu zvýšené nabídky dále padat.
- Omezení investování v podnicích - vliv odpisů na náklady - vliv na výrobce.
- Lesní podnik - na jedné straně má rezervy na pěstební činnost a opravy a údržby, ale také uzavírá každý rok HV - jeví se, že by si měl odkládat každý rok část zisku – DR do fondu lesnického na horší časy. V tržním prostředí by si měl každý podnik i podnikatel odkládat část finančních zdrojů na tzv. horší časy s ohledem na cykličnost průběhu procesu hospodářského cyklu.
- Zvyšují se požadavky na tzv. ekologizaci hospodaření, jemnější způsoby, zvýšení biodiverzity a v souvislosti s historicky uplatňovaným principem trvalosti a bezpečnosti produkce – tedy ekonomické funkce se zvyšují požadavky na funkci sociální a funkci ekologickou a k hlavnímu požadavku na trvale udržitelnost hospodaření se přidružuje i trvalá udržitelnost ekonomiky lesních majetků, která bývá také dávána do protíváhy konkurenceschopnosti.
- Zesilující vliv kumulace stressorů , jejíž vlivy snižují kvalitu těženého dříví a tím i finanční zdroje.
- Vliv zpevnování kurzu Kč – nepříznivé dopady při vývozech.

V současném náročném ekonomickém prostředí, vyhoceném ekonomickou krizí, jsou kladeny mimo jiné v rámci naplňování přijatého NLP II i vyšší požadavky na trvale udržitelné způsoby hospodaření a jsou o to více aktuální v současném období, protože se jedná o vyšší zapojení tvůrčích sil přírody, které by mělo přinést snížení nákladů do lesa. Z toho je zejména žádoucí zvýraznit:

Ekologizace hospodaření:

- Šetrnost k les. prostředí, šetrnější technologie, méně chemizace, omezování hnojení, vápnění, omezování drtičů klestu a celoplošné přípravy půdy na z pohledu ochrany přírody cennějších lokalitách.

Jemnější způsoby hospodaření:

- Využívání tvůrčích sil přírody a podmínek pro přiroz. obnovu, podrostní způsoby hospod., clonné způsoby, jednotlivé či skupinové výběry po porostu, omezování holosečí, zmenšování rozsahu násečných stěn porostů, včasné rozpracování porostů k obnově a vnos MZD.

Zvýšení biodiverzity:

- Pěstování bohatě strukturovaných porostů, podpora vertikálního zápoje, věkově rozrůzněných porostů, pestřejší druhové skladby, zvýšení odolnosti porostů (MZD), ochrana pramenišť a mokřadů, ponechání doupných stromů a sterilních souší, tlejícího dříví.

Důsledky:

- Dlouhodobé projevy uplatňované ekologizace hospodaření jsou v ekonomickém prostředí lesních podniků v delším časovém horizontu celkově kladné.
- Výsledkem je dlouhodobé zvýšení nebo nastartování procesu obnovení potenciálů všech funkcí lesa, a to i ekonomické - produkční, zvýšení stability a odolnosti porostů, méně znehodnoceného dříví po nahodilých těžbách a kalamitách (viz například Lesy kláštera Šlég I- Rakousko, demonstrační objekt MŽP Klokočná na polesí Říčany LZ Konopiště, polesí Prachatice a polesí Zátoň na LZ Boubín a řada dalších objektů na LZ Dobříš a LZ Kladská, revír Cvilín na lesní správě Město Albrechtice) v podmínkách změny druhové skladby po kalamitách vlivem kalamitního usýchání dřeviny SM a řada dalších nejmenovaných lesních majetků.
- Dlouhodobé zvýšení hodnoty lesa a jeho funkcí, snížení nákladů a zvýšení výnosů.

Nejčastější protiargument který občas zaznívá z ekonomického prostředí:

- Uplatněním výše uvedených principů tzv. ekologizace hospodaření dojde ke snížení konkurenceschopnosti českého dříví, zvýšení nákladů, pracnosti, snížení výnosů, vznik ekonomické újmy z obhospodařování lesů, snížení produktivity práce při vyloučení harvestorů, přípravy půdy apod.
- Jeví se jako žádoucí eliminovat radikální extrémní přístupy z obou stran, jak od lesníků, tak od ochranářů, že lesník není dřevožrout při obhospodařování lesů, jak je jím někdy nazýván, když využívá ekonomické produkční funkce lesů.
- Díky právě generacím osvěcených lesníků se dochovala řada cenných a vysoce hodnotných porostů s pestrou druhovou skladbou a vysokou mírou všech funkcí lesa.
- Jako příklad za všechny je snad možné uvést následující. Co je na tom ekonomicky i lesnicky špatně šetřit náklady na zalesňování využitím sil přírody - PO, příprava porostů k PO, zmenšení násečných stěn holosečí, když jich máme dostatek po kalamitách, chceme přece dosáhnout snížení znehodnocení dříví kalamitami. Co je na tom ekonomicky i lesnicky špatně zakládat zpevňovací pruhy z MZD na kalamitních holinách i ve stejnorodých porostech, kde nám příroda ukázala svá slabá a zranitelná místa. Proč opětovně sázet uměle SM ve 3. a 4. LVS na plochách, kde nám odumřel. Proč nerespektovat varování přírody, kdy nám usychají jednotlivé stromky SM v kulturách a mlazinách a kde příměs každé jiné dřeviny než SM a to MD, DGL, ale i BŘ a OS má vysokou hodnotu pro udržení všech funkcí lesa. Tyto projevy jsou sice markatní nejvíce na severu Moravy, ale nebylo by dobré to brát jako varování pro zbytek republiky, že tento proces se může rozšířit i dále a je tedy čas se na něj připravit, protože v tomto případě čas pracuje pro nás? Obnova na holině v těchto podmínkách je složitá, časově náročná a hlavně ekonomicky neúměrně nákladná.

Co zvyšuje náklady a snižuje výnosy z obhospodařování lesa?**Zvěř – vztah lesa a zvěře**

- Cílem jsou únosné stavy, pěstování MZD bez oplocování, které snižuje rentabilitu honiteb z pohledu vlastníka lesa. Škody loupáním, okusem, ohryzem s nepříznivým vlivem na výnosy. Nátěry a ochrana proti zvěři, které přináší zvýšené náklady, zejména v případech nezbytné změny druhové skladby a vnesení MZD. Jistým východiskem je dosažení únosných stavů zvěře. Škody na lesních porostech, zejména vysokou zvěří, je možno zmírnit i budováním prezimovacích obůrek.
- Je žádoucí intenzivně využívat potencionální možnosti stanovišť v iniciaci přirozené obnovy MZD, která se svým množstvím jedinců na ploše lépe vypořádá s poškozením zvěří, ve srovnání s umělou výsadbou a i případné poškození je zde výrazně nižší.
- Do hodnocení rentability honiteb a myslivosti je nutno započítat i náklady na ochranu mladých lesních porostů proti zvěři včetně oplocování a škody způsobené zvěří.
- Stav zvěře přizpůsobit stanovištním podmínkám a úživnosti stanovišť, prosadit trvale příznivější pohled na vztah zvěře a lesa a to z pohledu lesa a nových požadavků na úpravu druhové skladby a pěstování MZD bez zvýšených nákladů na oplocení a ochranu.
- Dostat vlastníka lesa do rovnoprávného postavení k nájemcům a uživatelům honiteb.

Zesiluje vliv nepříznivých faktorů - dochází ke kumulaci stressorů což má výrazný vliv na ekonomiku lesních majetků, která profituje z vysokého zastoupení a vysokých dřevních zásob SM v lesích ČR:

- SM porosty na nevhodných stanovištích, zalesněné zemědělské pozemky ve 3.,4.,5) LVS – dřevinou SM, opět tam vlastníci lesů někde sází SM a snižují budoucí stabilitu - bezpečnost – potenciály lesa.
- Oslabení porostů imisemi, loupáním vysokou zvěří v minulosti na velkých plochách, kde se vyskytuje až v 80% hniloba na oddenku – ekonomická ztráta cca 550 Kč/m³, stejná je i při poškozování stromů přibližováním.
- Kumulace období se srážkovými deficity, zejména v jarních měsících, snížení ročních úhrnu srážek v delších časových horizontech, časté střídání extrémních teplot.
- Rozvoj dřevokazných hub - václavka a oslabené stromy jsou vhodným prostředím pro kůrovce a navíc atraktivní.
- Snížená stabilita stejnověkých a stejnorodých SM porostů, které jsou ohrožovány zejména častým střídáním cyklon a anticyklon.
- Rozsáhlé kalamity (Kyril, Ema, Ivan) způsobují přebytek dříví na trhu. Jedná se
- o poškozené dříví, které přináší i nižší výnosy, vyšší náklady, vznik velkých holin - vyšší náklady na zajištění kultur, až k hledání alternativy přes mezistupeň přípravné dřeviny.

- I nezvratný proces je nutno zpomalit, aby lesník i vlastník lesa získal čas zvládnout vysoké úkoly a tak se předešlo vzniku vysokých nákladů na zajištění kultur. Zejména je to nezbytné v rozpadajících se porostech, aby lesník získal čas na postupnou změnu - úpravu druhové skladby, aby tak předešel jednorázovému vzniku velkých holin se všemi nepříznivými průvodními vlivy na obnovu a jejich zajištění. A ten čas zpomalením rozpadu postižených porostů lze také mimo jiné získat i důslednou prevencí a realizací dostatečného množství účinných obranných opatření v ochraně lesa, zejména proti kůrovcům a tak snížit možné ekonomické ztráty pro vlastníka lesa.
- Účinnou ochranou lesa snížit rozsah těženeho kůrovcového dříví, neboť u tohoto dříví je ztráta na výnosu až cca 500 Kč/m³, které bychom mohli jinak použít ve prospěch lesa.
- Snížením těchto ekonomických ztrát získat finanční prostředky u lesních majetků a ty vložit na změnu druhové skladby a MZD.
- To vše nakonec snižuje i potenciál ostatních funkcí lesa to je funkce ekologické a sociální.

Také ne vždy plně kompetentní lesní hospodář, který si nepřipouští a nereaguje na změny ke kterým dochází jednak v lesním prostředí, ale také nereaguje na měnící se požadavky společnosti na trvalou udržitelnost všech funkcí lesa, ale v některých případech i radikální jednostranné přístupy různých iniciativ:

- Jedná se o určitou absenci daru odzírat od přírody, lesnická činnost není vždy brána jako poslání, výkon OLH podle šablon a odvolávání se jen na LHP, neboť v něm se vidí plná opora.
- Občas se setkáváme s tím, že LHP neplní tu požadovanou úlohu komplexního nástroje pro vlastníka lesa. Aby také přispíval k tomu, aby LHP jen nebral na vědomí znehodnocování lesního majetku vlastníka, ale byl schopen na změny reagovat.
- K tomu samozřejmě přispívají i některá ustanovení stávajícího lesního zákona, které tzv. také vyhadzují peníze z kapes vlastníků lesních majetků. Je to například již dnes překonané ustanovení o délce zákonné lhůty pro zalesnění a pro zajištění kultur a další. Právě současná krize by měla přispět k rychlejší změně platné zákonné úpravy.
- Jsou případy na druhé straně, kdy radikální ekologické iniciativy lesníka berou jako škůdce lesa. Často je malá snaha sednout k jednacímu stolu a přijmout kompromis, jak se to stalo u NLP II.
- Lesník i klasický terenní ochranář často tráví v lese a v přírodě více jak 70 % svého času, přesto je snaha o dehonestaci lesníků i ochranářů ze strany tzv. panelákových ekologických iniciativ.
- Máme povinnost, zejména tam, kde nám příroda ukázala zranitelnost našich lesů, na to reagovat ve prospěch dalších generací.
- Je žádoucí přijmout nový pohled i na úlohu přípravných a pomocných dřevin, byť to často na první pohled je pod ostrou kritikou ekonomů zejména s ohledem na budoucí výnosy, ale upřímně řečeno jsou stanoviště, kde prosazení hlavních hospodářských dřevin a zajištění kultur nás nakonec stojí nehorázné náklady, které

ještě zvyšujeme náklady na výsek těchto přípravných dřevin, které nám tam seslala sama příroda, jako by věděla proč, aby nás to po letech tzv. zlomilo a nakonec jsme byli spokojeni i s tou břízou, která nám tam ve 3 a 4 LVS přes náš boj s ní přece jenom nějaká zbyla.

- Jde nakonec o zvýšení budoucí hodnoty lesních majetků a zvýšení potenciálu všech funkcí lesa.

Těmi k přírodě méně citlivými přístupy odborného lesního hospodáře si také často bezdůvodně zhoršujeme i ty ekonomické podmínky současného ekonomického prostředí lesních majetků a to zejména svým krátkodobým, často jednostranným pohledem a při tom nepřátele kolem hledáme často v ochranářích, místo sami u nás lesníků. Za všechny uvedu jeden příklad z oblasti Chuchelné na LS Opava. Koncem osmdesátých a na počátku devadesátých let zde začalo odumírání SM tzv. kumulací stressorů. Se zástupcem lesního správce ing. Petrem Baroťákem pro jeho práci na zkoušky OLH jsme vybrali nejpostiženější lokalitu cca komplex 25 ha holin ve 3.LVS po kalamitě ve SM a na těch jsme zpětně podchytili vynaložené náklady až do fáze zajištěné kultury. V jednom porostu, kde byl provozní cíl BK 50, DB 50 byl dosažen výsledek, že po povolených výjimkách z doby zajištění byla kultura zajištěna za 15 let po vzniku a celkové náklady na 1 ha zajištěné kultury činily cca 820 tis. Kč, přitom tzv. vyhláškové by dosahovaly cca 260 tis. Kč. Zajímavá byla druhová skladba tohoto úsilí, kdy lesník nakonec rezignoval z provozního cíle LHP. Druhová skladba v zajištěné kultuře byla BK 10, DB 10, BO 10, BŘ, OS 70 a jako výplňová křovina po celém porostu krušina. I když se v tomto případě jedná o určitý extrémní případ tak to mě, spolu s dalšími příklady z provozní praxe ještě více utvrdilo v tom, že na přírodu jsme pořád krátcí a že naše úsilí by se mělo zaměřit opravdu na spolupůsobení s jejími tvůrčími silami a jejich účinné využití, spolu s tzv. atributy zdravého tzv. selského rozumu. Protože hledisko, co je z dnešního pohledu efektivnější, může často v přírodě v dlouhodobém časovém horizontu vyznít a dopadnout úplně jinak. To hovořím o hospodářském lese. Samozřejmě na plantážích a lignikulturách s krátkým obmýtím je to o něčem jiném.

Možná by bylo také žádoucí postupně upouštět od zažitých stereotypů hospodářské úpravy a dát více prostoru místním lesním hospodářům – lesníkům, revírníkům, kteří mají ten dar odzírat od přírody a ví, co les v daném místě nejvíce potřebuje a co bude pro něj nejprospěšnější z pohledu udržení všech jeho funkcí na trvale udržitelné bázi a také těch, kteří na svých revírech jsou již delší dobu. Často si to také ověřili v praxi metodou pokusu a omylu. Kontrolním orgánům se však zřejmě lépe hodnotí činnost lesníka podle nadefinovaných tabelovaných záměrů LHP a předem stanovených hodnotitelných kritérií, než posuzovat v lesních porostech to, co konkrétní lesník či revírník, jaký konkrétní vklad dal na svěřeném úseku do lesa ve prospěch zvýšení bezpečnosti a trvalosti a trvale udržitelnosti všech funkcí lesa. Jak například rozpracovává porosty k iniciaci přirozené obnovy, jak předstihově vkládá do stejnorodých porostů předsunuté prvky pro MZD, zda raději volí méně pracné pasečné formy obnovy, místo aby pracoval clonnými sečemi, jednotlivými nebo skupinovitými výběry, jak využívá regulace světla a stínu pod porostem k přirozené redukci počtu jedinců v náletech a nárostech, jak ve výchově porostů prořezávkami přispívá k úpravě druhové skladby, jak chápe úlohu přípravných, pomocných či výplňových dřevin, jak přispívá výchovou porostů k jejich zpevnění a zvýšení odolnosti, jaké šrámy na lesním

prostředí a lesním porostu a výjezdech z linek na lesní cesty trpí nasazením nevhodné techniky či technologie, nebo výkonem nekvalitní obsluhy, jak šetrný je k lesnímu prostředí,

k mokřadům, prameništím, lesním loučkám s výskytem chráněných druhů rostlin, jak přispívá k ochraně hnízdišť chráněných druhů, jak vyvážený stav má ve vztahu les a zvěř a celá řada dalších pohledů s horizontem do budoucnosti daného lesního porostu. A tyto přístupy paradoxně nezvyšují z dlouhodobého pohledu náklady, ale naopak je šetří.

Jsem si vědom toho, že jedna generace lesníků není schopna tyto problémy vyřešit a není schopna to zvládnout, ale na druhé straně by nám to budoucí generace lesníků neodpustily, že jsme se o to v současnosti alespoň nepokusili. A to i přesto, že nás postihla ekonomická krize, když nakonec to, že využijeme více tvůrčí síly přírody vlastně v současném období pracuje více pro nás, ve prospěch vlastníků lesních majetků – šetří jejich peníze.

Diskuse

Možnosti reakce na krizi u lesních podniků

Lesní podnik je součástí ekonomického prostředí a tak mu nezbyvá než reagovat včas na podněty z vnějšího prostředí, například oživení poptávky, nárůst pohledávek, apod. Těžiště opatření však bude muset být směřováno dovnitř firmy cestou restrukturalizace a zvýšené hospodárnosti, dále udržet si zdraví firmy, to znamená udržet si dostatek disponibilních finančních zdrojů. Některá opatření dovnitř firmy například u státních podniků, která jsou s vazbou na zaměstnanost by měla být pojímána rozumně. Jaké tedy má možnosti státní podnik reagovat na současnou situaci:

Redukce zbytných nákladů tzv. osekávání nákladů

- Na opravu lesních cest a svážnic - přechodně
- Omezení a redukce režijních a správních nákladů
- Na pěstební činnost, zvýšením podílu přirozené obnovy, odklady zalesnění pro PO
- Snížení podílu holin z těžby, clonné seče, jednotlivý a skupinový výběr, snížení ztrát ze zalesnění
- Snížení nákladů pěstební činnosti, cestou využití výrazného zvýšení působení tvůrčích sil přírody a vyloučením prací, které nejsou úplně nezbytné ve prospěch tvorby nového lesa.
- S ohledem vazby na zaměstnanost a venkov, rezerv v PČ využít na prořezávky, přípravu půdy pro PO, oplocenky

Výnosy –intenzifikace

- Využit každého oživení poptávky v jednotlivých sortimentech dříví, podpora užití dřeva, propagace
- snížení ztrát a zvýšení výnosů ve výkonech ostatních lesnických a nelesnických činnostech

- Restrukturalizace a intenzifikace výrobních činitelů (výr. prostředky, HIM, činnosti)

V lesní výrobě

- Prevence proti kůrovcům a snížení objemu těženého dříví v kvalitě souše a kůrovcové dříví
- Minimalizovat zásoby dříví na lokalitách P, OM, zrychlit obrátku dřevních zásob
- Z MÚ těžeb těžit jen na zajištěný odbyt platebně solventním odběratelům
- Omezení ztrát – výrobních, skladováním dříví (způsobených zvěří - škody, nákladů na ochranu, zkracovat dobu od zadání dříví k těžbě po dodání dříví odběrateli apod.)

Finanční řízení

- Předcházet vzniku nezajištěných pohledávek za dříví, pokrytí výdajů inkasovanými příjmy.
- Na druhé straně případné úspory z poklesu PHM odčerpá nárůst cen energií a osobních nákladů.

To vše je komplex projevů a možných řešení.

V současném období řeší vlastníci lesů to z výše uvedených možností, jaká opatření na svých majetcích přijmout k pokrytí trvalého propadu cen dříví a to i přes signalizované mírné oživení ve III. a IV. čtvrtletí 2009 a k pokrytí dopadů, které s sebou nese hospodářská krize. Tržby za dříví jsou převážným zdrojem příjmů většiny lesních majetků. Je třeba jimi finančně pokrýt výrobní náklady těžební činnosti, náklady pěstební činnosti, náklady na lesní infrastrukturu – opravy lesních cest a svážnic a náklady na správu lesního majetku.

Malý vlastník lesa může výrazně omezit úmyslné těžby dříví. Velký vlastník lesa musí zvažovat přijetí celého komplexu opatření. A to od jistého omezení roční výše úmyslných těžeb, přes celý výčet výše uvedeného komplexu opatření. Každý výpadek v tržbách má v tomto období krize výrazně citelnější dopad do celkové ekonomiky a života podniku i lesního majetku, včetně souvisejících doprovodných jevů. a jinak nejvyšší cenu v nákladech má úspora těch nákladů, které nebylo nutno vůbec vynaložit.

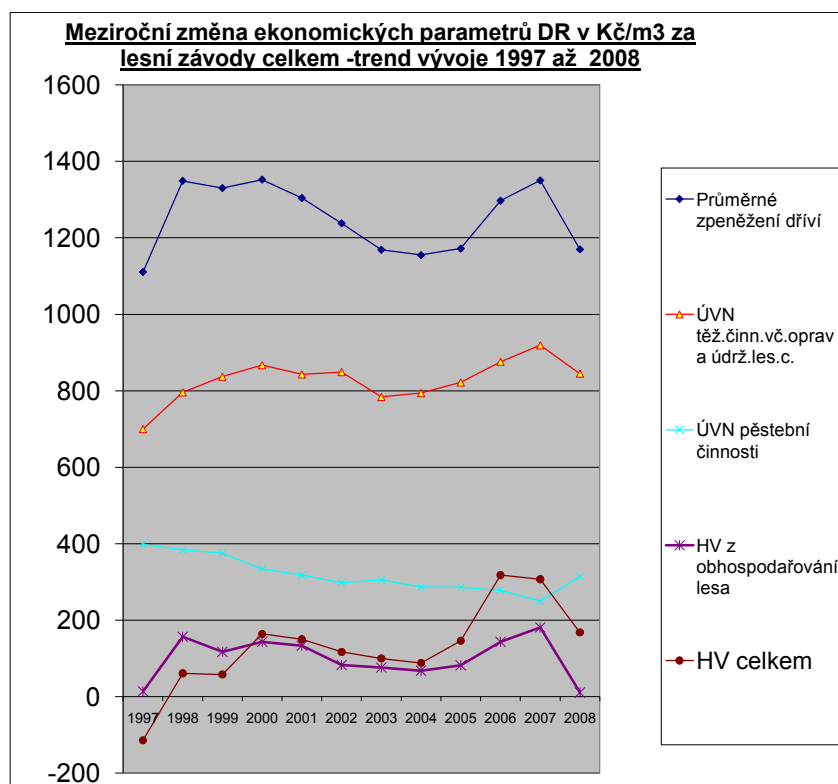
Dlouhodobější trend vývoje jednotlivých ekonomických parametrů je zachycen na vybraných příkladech v následujících grafech.

Jaký trend vývoje charakterizují následující grafy?

Graf č. 1 – ukazuje v delším časovém horizontu na příkladu celkových průměrných hodnot za přímo řízené lesní závody LČR referenční údaje o:

- Vývoji průměrného zpeněžení dříví v Kč/m³ realizovaného dříví, kdy průběh připomíná sinusoidu. Za rok 2008 vykazuje neočekávaný prudký pokles a to ve vzestupné části křivky.
- Vývoji úplných vlastních nákladů vč. režijních v těžební činnosti, včetně oprav a údržeb lesních cest a svážnic - lesní infrastruktury v Kč/m³.

- Vývoji úplných vlastních nákladů, včetně režijních na pěstební činnost v Kč vztahované na m³ realizovaného dříví-les se pěstuje tzv. sekerou a tedy vyšší vytěžené množství dříví může vyvolávat vyšší potřebu pěstebních nákladů. Ty se ovšem projevují se zpožděním. Nárůst nákladů pěstební činnosti v Kč/m³ v roce 2008 je výsledkem vnášení MZD a zakládání zpevňovacích žeber s oplocením na holinách po kalamitě Kyril z roku 2007.
- Vývoji hospodářského výsledku jen z obhospodařování lesa v Kč/m³, ve kterém se za rok 2008 projevil výrazný vliv meziročního propadu realizačních cen dříví, jako důsledek hypoteční krize
- Vývoji HV celkem v Kč/m³ realizovaného dříví, to je výsledek včetně ostatních lesnických a nelesnických činností i včetně prodeje HIM.

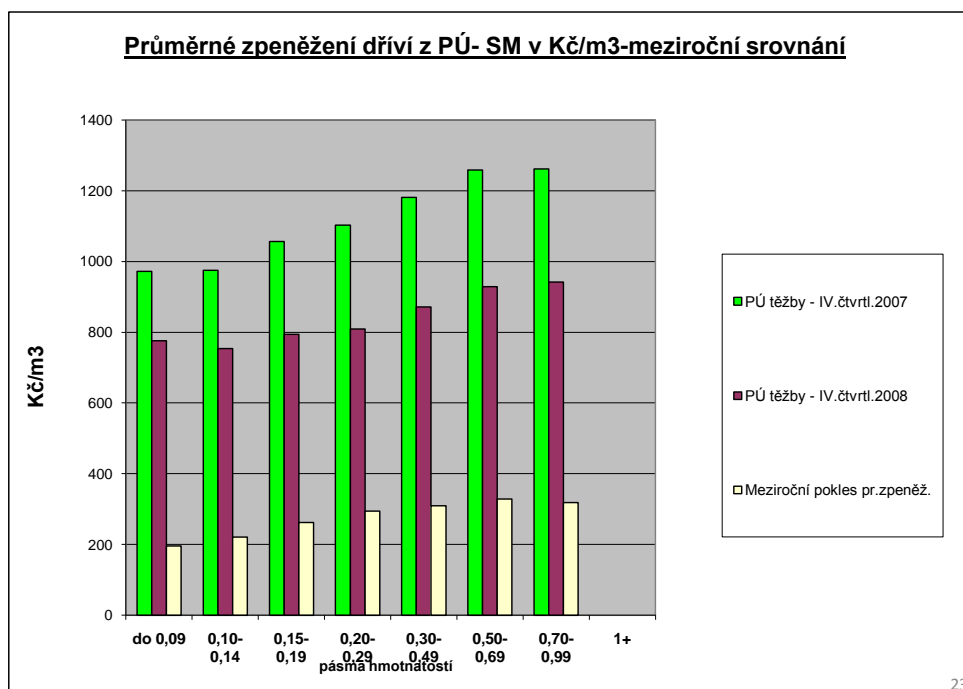
4

Graf č. 2 – ukazuje na modelovém příkladu předmýtných úmyslných těžeb průměrné zpeněžení dříví u dřeviny SM v jednotlivých pásmech hmotností a to ve srovnání období 4. čtvrtletí 2007 a 4.čtvrtletí 2008, včetně znázornění meziročního poklesu

- Realizační ceny i při svém pohybu si zachovávají i vzájemně mezi sortimenty určitou proporcionalitu

- Nejnižší rozdíl v průměrném zpeněžení dříví v uvedených časových obdobích je v pásmu průměrné hmotnosti do 0,09 m³ a činí 196 Kč/m³ a nejvyšší rozdíl je v pásmu průměrné hmotnosti 0,50-0,69 m³, kde činí v tomto modelovém příkladu 329 Kč/m³.
- Mezi jednotlivými druhy těžeb jsou rozdíly ve shodných pásmech hmotností vcelku nevýrazné. Zřejmě je to výsledkem uplatnění harvesterových technologií, kde u nahodilých těžeb dojde k tzv. lepšímu - jemnějšímu vyřezání vad dříví již při výrobě v porostech, v porovnání například s výrobou krácených surových kmenů a následnou manipulací na ES.
- Rozhodujícími faktory pro úroveň průměrného zpeněžení dříví je samozřejmě výše realizační ceny a pak také průměrná hmotnost těženého dříví, protože ta přímo determinuje výtěžnost pilařských výřezů.

Prům.zpeněž.dříví PÚ-SM-Kč/m³ -LZ celkem

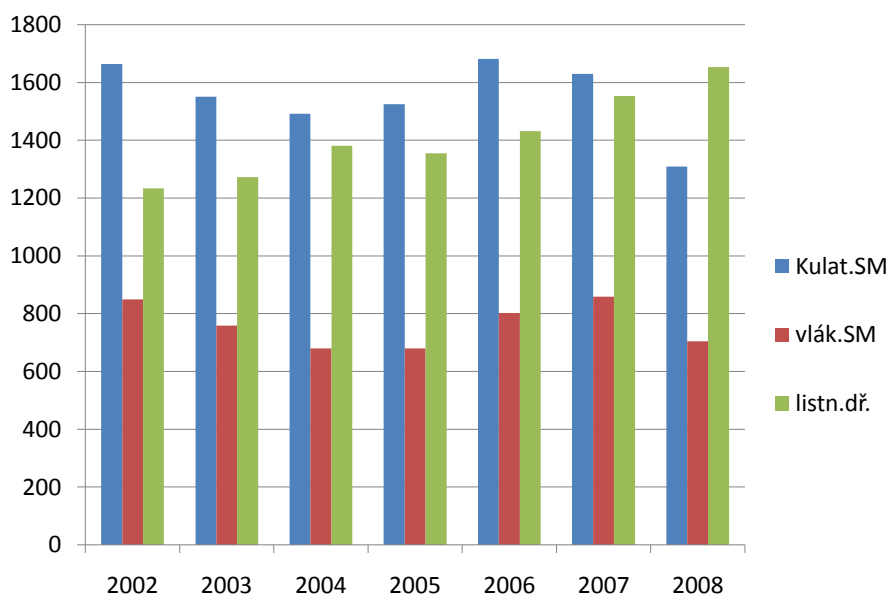

Graf č. 3 – uvádí trend vývoje průměrného zpeněžení vybraných sortimentů dříví a to SM kulatiny (PV III.tř.) celkem, vlákniny SM a listnatého dříví celkem.

- Za rok 2002 je průměrné zpeněžení listnatého dříví celkem o více jak 400 Kč/m³ pod průměrným zpeněžením kulatiny SM.
- Za rok 2008 je průměrné zpeněžení listnatého dříví téměř o 400 Kč/m³ vyšší než průměrné zpeněžení kulatiny SM.

- Z toho pohledu je krátkozraké až nesmyslné dnes činit ekonomické závěry z toho, jaké bude zpeněžení dříví, které budou sklízet budoucí generace ze v současné době zakládaných porostů, zejména z podílu MZD.

Trend vývoje pr.cen vybraných sortimentů u LZ

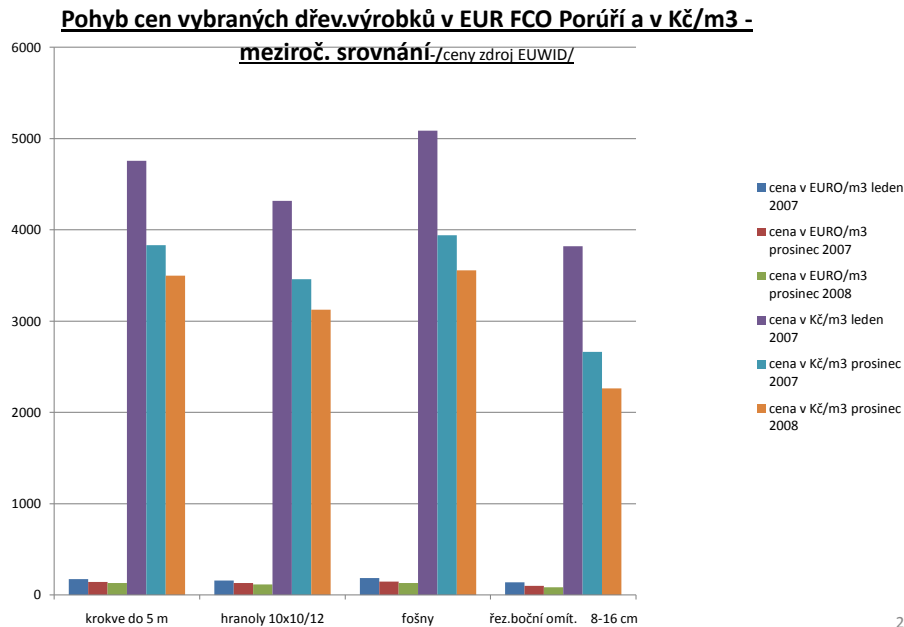
25

Graf č. 4 – uvádí přehled cen vybraných dřevařských výrobků v meziročním srovnání za leden 2007, prosinec 2007 a prosinec 2008 ve franco cenách na skladě odběratele v Porúří –dle zdroje EUWID

- Graf č. 3 a graf č. 4 ukazují, že k promítnutí poklesu cen vybraných dřevařských výrobků do cen kulatiny SM (graf č. 3) došlo v roce 2007 jen v malém rozsahu (4.čtvrtletí 2007) a hlavní vliv se projevil až v roce 2008.
- Dále pak je potřeba vzít v úvahu, že finální cenu pro dodavatele – dřevozávod, snižují přepravní náklady, které z regionu severní Moravy činí do Porúří orientačně cca 800 Kč/m³.

Jak je možno vyčíst z grafů, **rozdíl v porovnání, s opakující se cykličností poklesů a nárůstů realizačních cen dříví v jednotlivých obdobích, je v porovnání k současnému období v tom, že v minulosti tyto cyklické výkyvy se rozložily do delších časových úseků.** Poslední časový úsek poklesu trval dle příkladu u přímo řízených lesních závodů cca 10 let (1998–2007). Současný propad je v důsledku kumulace vlivů hypoteční krize a návazných vlivů hospodářské krize možno charakterizovat strmým již meziročním pádem. O to větší lze očekávat její důsledky na hospodaření lesních majetků, zejména za rok 2009 a v roce 2010.

Pohyb cen vybraných dřev.výrobků .

20

Závěr

K charakteristice současného ekonomického prostředí lesních podniků v období ekonomické krize a dalších vlivů je žádoucí v závěru uvést i některé obecnější pravdy, konstatování příčin, následků i vlastního řešení krize a to zejména :

- Keynes, známý ekonom uvádí, že ekonomie je i nástroj myšlení, který pomáhá dospět ke správným názorům, což je aktuální i v době ekonomické krize.
- Ekonomie je věda politická – v době krize se očekává od politiků zásadní rozhodnutí ke zmírnění dopadů krize –.všichni spoléhají na protikrizová opatření vlád. Politici i ekonomové charakterizují současnou ekonomickou krizi jako nejhlubší.
- Ekonomům a finančníkům často chybí morální odpovědnost, morální hranice, etika, zábrany, zdravý rozum, selhala kontrola bank, proto se diskutovalo o přijetí finančních pravidel v EU i ve skupině G20. Proto také systém tržní ekonomiky a demokracie potřebuje výrazně obohatit o morální hodnoty a začít systém dále stavět na pevných morálních základech.
- Zvykli jsme si často žít na dluh, banky téměř nutily úvěry, zvyšování zadluženosti, půjčky na zaplacení dluhů apod.
- Reálným však je, že hlavním cílem protikrizových opatření je nastartování fáze oživení na trhu.

- To hlavní zůstává na podnicích, a tedy i na lesním podniku, v jaké kondici vyjde z krize, jaké bude finanční zdraví firmy.
- Ekonomické prostředí v tržním mechanismu je však hodně neúprosné.
- Podniky, které mají dostatek vlastních finančních zdrojů musí zejména hlídat, aby nedošlo ke znehodnocení jejich finančních zdrojů nevhodným investováním a spoléháním na vysoký výnos. Také je čas, kdy mohou levně investovat a nakoupit levné akcie, podniky apod.
- Musíme být optimisté – každá krize musí jednou skončit. Cílem je tzv. přežít bez větších ztrát.
- Krize ověří to, jak zdravá je každá firma a provede trochu selekce, krize přináší i oběti.
- Poučením je, že při cykličnosti trhu by každá firma měla myslet na horší časy a tvořit rezervy.
- Krize by měla také přispět i k tomu, jak se uskrovnit, vždyť i přesto si nežijeme tak zle, jsme vyspělou ekonomikou a v hodně zemích se naproti tomu bojuje o denní chléb.
- Při práci s přírodními zdroji a s přírodou nám určitě schází pokora a úcta k přírodním zdrojům, šetrnosti v jejich využívání, omezení plýtvání apod.
- Zvýšit tlak na početní stavy zvěře a snížit tak náklady na ochranu mladých lesních porostů a lesa proti zvěři, včetně oplocování MZD.
- Využívat ve zvýšeném rozsahu tvůrčí síly přírody k úsporám nákladů do lesa.
- Vlastníci lesů by měli asi počkat s těžbou kvalitního dříví na dobu příznivých cen.
- Stromy nemají na sobě napsanou tu konkrétní vteřinu, kdy musí padnout, kromě nahodilých těžeb.
- Bez přijetí vnitřních protikrizových opatření a vnitřní restrukturalizace a nastolení přísné hospodárnosti nemají ani lesní podniky šanci tzv. obstojně přežít s jistou mírou kompromisu u státního podniku s vazbou na zaměstnanost.
- Nejvíce je nutno hlídat finanční zdroje a pohledávky - úhrady, výdaje a hledat příležitosti k získání dalších výnosů - tržeb a tím tzv. pokrýt ztráty jiných tržeb. Dále osekání nákladů.
- Půjde také o to, udržet si i v době krize kvalitní a kvalifikované pracovníky a to jak v kategorii D, tak i THP na kterých bude moci, až nastane fáze oživení, firma opět založit na svůj ekonomický růst.

Jak vyplývá z grafů, meziroční výkyvy v úrovni realizačních cen s ohledem na jejich přímé závislosti na tržním prostředí se vyskytovaly každoročně. Za posledních 15 let však nikdy nedošlo k takovému skokovému propadu realizačních cen dříví k jakému došlo zejména ve IV.čtvrtletí roku 2008. Tento skokový propad finančních zdrojů u lesních majetků je současně obtížně rozložitelný i v ekonomice lesních majetků v tom případě, kdy ekonomické výsledky lesních majetků jsou hodnoceny za každý hospodářský rok samostatně. I přesto, že vlastník lesa, v tomto případě přímo řízené závody LČR, reagovaly na tento pokles krácením nákladů na lesní infrastrukturu (opravy lesních cest a svážnic) a nákladů na pěstební činnost i režijních nákladů na správu majetku, došlo k výraznému poklesu zejména HV z obhospodařování lesa a tento výsledek se blíží nebezpečně k hranici rentability, jak ukazuje zejména rozpočet na rok 2009.

Soukromý vlastník lesa si volně finanční prostředky uloží na účet a nezpovídá se nikomu, proč má jeden rok příznivý zisk a druhý rok je třeba ve ztrátě.

V současné době sice došlo u některých odběratelů pro II.čtvrtletí 2009 v porovnání k období I. čtvrtletí 2009 k mírnému nárůstu cen kulatinových sortimentů a to u kvality A, B, C o cca 90 Kč/m³, u kvality KH u slabého dříví do STP 19 cm o 140 Kč/m³ a u STP nad 24 cm k navýšení o 60 Kč/m³ a u dříví kvality Cx, Br u STP 20-24 navýšení o cca 50 Kč/m³ a u STP nad 25 cm navýšení o 100 Kč/m³. Celková úroveň cen dříví je však i přes avizovaný další mírný nárůst cen dříví na III. a IV. čtvrtletí 2009, stále velmi nízká.

Z toho pohledu značných meziročních výkyvů se i v lesním hospodářství nabízí jisté dílčí řešení pro budoucnost k zajištění ekonomické udržitelnosti hospodaření lesních majetků, aby do připravovaného zákona o státním lesním majetku byla dána možnost vytvořit jako daňově uznatelný výdaj tvorbu rezervy a její následný převod do k tomu účelu vytvořeného zvláštního lesního fondu. Aby pro LČR státní podnik byla dána možnost odkládat si zvýšené příjmy dosažené v letech tzv. dobrých ve výši určitého pevného procenta z příjmů za dříví, například 14 %, respektive z HV z realizace dříví po odpočtu přímých nákladů, například 19 % jako daňově uznatelný výdaj. A tento pak použít k vnitřnímu přerozdělování diferenciální renty mezi organizačními jednotkami v rámci modelu DR a ke krytí výrazného poklesu cen dříví, kalamitních nákladů, nákladů na opravy lesních cest a svážnic, náklady na prodlouženou dobu pro zajištění kultur a tak zajistit trvale udržitelné hospodaření i z pohledu ekonomiky lesních majetků. Stojí za zvážení, při uplatnění výše uvedeného nástroje lesního fondu, považovat jej z části i jako náhradu za stávající rezervu na pěstební činnost. Tím vyloučit také nepříznivý vliv toho, že za každým rokem a tím i hospodářským výsledkem se i při dlouhé produkční době v lesním hospodářství tzv. zavře každoročně voda a začíná se u LČR znovu. Také by bylo spravedlivé, kdyby lesní majetky za to, že lesy poskytují funkce sociální a ekologické, byly tyto majetky osvobozeny od daně z nemovitostí a tím byla deklarována určitá kompenzace za poskytované ostatní užitečné funkce lesa, které tyto poskytují občanům a to tak, jak to bylo navrhováno expertní skupinou v tvorbě NLP II a bylo nakonec ministerstvem financí vypuštěno v závěrečném znění NLP. V neposlední řadě i když se LČR vzdaly části dotací, by měly LČR odvádět část diferenciální renty (DR), jako nákladovou položku, jako úplatu za právo hospodařit na majetku ve vlastnictví státu, která by však měla být snížena o vyčílené újmy na hospodaření, které státnímu podniku z titulu různých zákonných i jiných ustanovení vznikají.

Toto srovnání má také poukázat na to, že vliv ekonomické krize se promítá v celém lesnicko dřevařském komplexu a tedy i v lesním hospodářství a to i do hospodaření lesních majetků a zřejmě bude záležet opět jen na nás, jak se s tím jednotlivé lesní majetky a lesní i dřevařské podniky dokáží vyrovnat.

Literatura:

Kaňok,F.:Jednání týmu expertů k přípravě NLP II -Sborník EK,MZLU Brno2007 a kolektiv NLP II -2008.

Kaňok,F.:Ekonomické aspekty ochrany lesa-Sbor.EK,MZLU 2005

Kaňok,F.:Model diferenciální renty pro LZ – 2000 a LS-2005 –presentace Intranet LČR

Kaňok,F.:Model pracovních jednotek pro OJ LČR –2005-presentace dif.renty -Intranet LČR

Kaňok,F.: Ekonomika obor,bažantnic a samost.režij.honiteb za LZ a LS –soubor tabulek vyhodnocení

Kaňok,F.: Ekonomická pravidla pro řízení LZ,OFŘA,PP č.1/2006,revize č.1-17.6.2008-LČR

Kaňok,F.: Sortimentální tabulky a potencionální výnosovost porostů z harvestorových těžeb LZ-dílčí výstup-rukopis 2008

Kaňok,F.: Hospodaření lesních závodů LČR, Lesnická práce č. 6/2008

Kaňok,F.: Ekonomika LH–příčinné souvislosti a poznatky z podnikové ekonomiky-školení ke zkouškám OLH 10.3.2009 H.K.-web.LČR

Kolektiv : Výroční zpráva LČR za rok 2007 a zelená zpráva Mze ČR + NLP II -2008

Kupčák,V.,Šišák,L.: Analýza ekonom.aspektů kategorizace lesů-závěr.zpráva pro Mze ČR 2006

Šmída,Z.: Tvorba a využití zdrojů vybr.podn.subj.v LH –disert.práce MZLU 2006

Příspěvek na jednání ekonomické komise OLH ČSAZ dne 13. a 14.5.2009 v Jevíčku

Ing. František Kaňok,CSc

Lelkova 29

794 01 Krnov

e-mail: frantisekkanok@seznam.cz

LIDSKÝ FAKTOR A EKONOMIKA PRÁCE V LESNÍM HOSPODÁŘSTVÍ – POZNATKY A ZKUŠENOSTI

HUMAN FACTOR AND LABOUR ECONOMICS IN FORESTRY – NEW FINDINGS AND EXPERIENCE

František KAŇOK

Abstrakt: Lidský faktor a ekonomiku práce v lesním hospodářství je možno posuzovat z mnoha pohledů. Ekonomická krize zhoršuje jeho postavení. Úbytek kvalifikovaných pracovníků, zejména dřevorubců je nahrazován harvestory, v ostatních činnostech pak zahraničními dělníky. Ve státních lesích je žádoucí vnímat sociální funkce lesů v pojetí NLP II. U THP u lesních správ by prospělo vyšší využívání pozitivní motivace a hmotné stimulace, podle nastavených ekonomických pravidel a výsledků. Podíl přímého zapojení živnostníků a malých firem na zakázkách u LČR a šance získat tuto zakázku se stále snižuje. Naopak VLS používají dynamický nákupní systém a ŠUNAP použil minitendry, dříví prodávají ve vlastní režii a to vše umožňuje přímé zapojení živnostníků a regionálních firem. Operativnější je provádět práce prostřednictvím přímo řízených LZ. Zvýšené požadavky na přírodě bližší hospodaření a kvalitu prací vyžaduje pracovníky s trvalejší vazbou na lesní porosty a vztahem a citem k lesu. To má vliv i na pozici lidského faktoru v lesním hospodářství a sociální funkci i rozvoj venkova.

Klíčová slova: lidský faktor, ekonomika práce, harvestory, ekologizace hospodaření, živnostníci

Abstract: Human factor and labour economics in forestry can be assessed from many viewpoints. The current economic crisis worsens their position. Skilled forest workers, namely loggers, are replaced by harvesters and in other activities by foreign labour force. In state forests, it is desirable to perceive social forest functions in line with the concept of the National Forest Plan II. The techno-economic staff at forest administrations would profit from the enhanced utilization of positive motivation and material stimulation according to set-up economic rules and results. The share of the direct involvement of self-employed persons and small businesses in jobs for LČR, s.p. (Forests of the Czech Republic, State Enterprise) and chances to win such a job are continually diminishing. By contrast, VLS (Military Forests and Farms) use a dynamic purchasing system and ŠUNAP (Šumava National Park) even used mini-tenders; these corporations run timber sales at their own expense, which facilitates a direct involvement of self-employed persons and regional companies. More operative appears to carry out works through directly controlled Forest Enterprises. The increased requirements for the near-natural forest management and labour quality call for workers with a more permanent affiliation to forests, close relation and feelings for the forest. All this effects the position of human factor in forestry, social function and rural development.

Keywords: human factor, labour economics, harvesters, management ecologization, self-employed persons

Úvod

Na semináři pořádaném v závěru uplynulého roku svazem podnikatelů v ČR na téma, jak se vypořádat s krizí, vystoupil s hlavním referátem jeden úspěšný podnikatel českého původu. To, co šokovalo účastníky nejvíce, bylo jeho závěrečné shrnutí na otázku: jaké jsou tři nejvýznamnější faktory pro to, aby se každý podnik co nejlépe vypořádal s krizí a jejími dopady? Zdůraznil, že za první jsou to lidé, za druhé lidé a za třetí opět lidé-lidský faktor. Je to totiž to, čemu řada manažerů nepřikládá zásadní význam a na čem prakticky postavili svého času svůj hospodářský úspěch. Japonci a u nás nakonec za 1. republiky i Tomáš Baťa. Je proto velmi prospěšné, že na tomto semináři zazněl z úst správce jeho lesního majetku, pana Ing. Hovořáka výčet zásad, kterými je tento lesní majetek řízen trvale a to i dnes a jaká je věnována u nich péče pracovníkům a zaměstnancům. A nemusíme zůstat jen u Bati. I v tomto našem kraji jsem znal několik malých úspěšných lesnických firem, u kterých se lidé ucházeli o práci na pořadník za slušnou mzdu, lidé u nich rádi pracovali a práce si vážili, ale dnes doplácí na pro ně nerovné podmínky podnikatelského prostředí. Tím jsem chtěl zvýraznit důležitost lidského faktoru i v lesním hospodářství. Aby to bylo správně pochopeno, smyslem tohoto vystoupení není podrobovat kritice některé ne zcela systémové přístupy v řízení a správě státních lesů. Cílem je upozornit na rizika a uvést zkušenosti a poznatky, a to i z řízení přímo řízených lesních závodů, na kterém jsem se deset let aktivně podílel, aby tak mohly být využity k dalšímu rozvoji státních lesů a k obecnému prospěchu. Protože zejména té naší odcházející generaci lesníků z tohoto našeho regionu Bruntálska a Jeseníků z nichž někteří mají zde za sebou téměř půl století aktivní lesnické služby, do které dali svoji duši a plné nasazení, není lhostejné, jakých výsledků budou státní lesy dosahovat v budoucnu a jak budou plnit své funkce, to je produkční, ekologickou a sociální a tím i důležitou funkci v dalším rozvoji již tak chudého venkova a přispívat k obživě obyvatel tak, jak to činily od nepaměti, bránit jejich odlivu a jak budou prospěšné pro všechny občany této naší země i jejich regionů. Venkov žije a bude žít a bude se rozvíjet jen tehdy, když zde budou žít a budou moci pracovat a nacházet svoji obživu a pracovní příležitost místní obyvatelé, živnostníci i menší firmy.

Vlivy globalizace na pracovní sílu

Protože ekonomie je věda politická, neboť ovlivňuje uspokojování potřeb lidí, je na místě v souvislosti s postupující globalizací uvést alespoň krátký globální pohled.

Podle Profesora ekonomie na Mnichovské univerzitě Hanse Wernera Sinna - Síly globalizace vytvořily další příležitosti v rozvoji ekonomiky. Pokud se týče tvorby HDP, tak USA a EU vytvářejí 54 % světového HDP, přestože v nich žije 12 % světové populace. Čína představuje 20 % světové populace a její podíl na světovém HDP činí zatím pouhých 7 %, zaznamenává bouřlivý rozvoj, zvyšuje svůj obchodní přebytek a má

největší devizové rezervy na světě. Mění se struktura ekonomické moci. Zejména hospodářsky vyspělé země se neobejdou bez podstatných strukturálních změn. 13 % obyvatel USA a Německa se narodili jinde, a to obdobně jako 8 % obyvatel Francie nebo 10 % obyvatel Velké Británie. Nekvalifikovaní migranti mají tendenci mířit do Evropy, kde zatěžují sociální stát, zatímco kvalifikované to táhne do USA, ačkoliv jsou zapotřebí doma. A tento odliv mozků se týká řady i vyspělých evropských zemí (Německo, Finsko, Itálie, Velká Británie). A v malém to můžeme pozorovat i u nás. Kolik lékařů a zdravotních sester se stěhuje na západ od našich hranic a kolik k nám přichází těchto profesí například ze Slovenska. A kolik pracovníků z agentur zaměstnávajících zahraniční dělníky již řadu také pracuje i v lesním hospodářství – Ukrajinci, Bulhaři, Rumuni, Vietnamci, Mongoli a další a za jakou mzdu pracují. **Protože se stále více hledá příležitost levné pracovní síly před základním požadavkem kvalifikované pracovní síly.**

Příčiny a dopady krize a východiska

V současné době i přes projevy jistého oživení se stále i v lesnicko dřevařském komplexu potýkáme s dopady krize, kdy tato krize postihla zejména dřevařský průmysl mezi prvními. Dřevařské podniky dále postupně zeštíhlují, zkracují úvazky svým zaměstnancům, nebo například Pila Ptení z důvodů neúspěšné dražby není zatím v provozu, což se odráží regionálně v nárůstu nezaměstnanosti. Nezaměstnanost činila v ČR v průměru za březen 2010 9,7 %, když za březen 2009 činila 7,7 %. V Moravskoslezském kraji činila nezaměstnanost ke konci měsíce března 12,7 %. Z našich regionů je nejvyšší nezaměstnanost na Jesenicku a to 18,8 %, na Bruntálsku činí 16,9 %, ale jsou obce, kde činí i desítky procent. Často v těchto regionech jsou jediným zaměstnavatelem lesy nebo malý dřevozpracující provoz. Proto je tak často zdůrazňován sociální aspekt v rozvoji venkova v souvislosti s lesy ve vlastnictví státu .

Mimoto se dále ztenčují možnosti malých pil nakoupit kulatinu od státních lesů, která se často těží v bezprostřední blízkosti jejich provozů, trvají problémy v prodlužování splatností faktur, které v řadě případů vyústí v řetězovou platební neschopnost a to vše vede k odkladu výplat mezd a stagnaci až k poklesu průměrných výdělků a končí propouštěním pracovníků na úřady práce a někdy i insolventním řízením a uzavřením provozů.

Jedním z nejdiskutovanějších témat, je míra zadlužení a hledání receptu na snížení státního dluhu. Jaksi se pozapomnělo v minulosti na to, co bylo dobrým zvykem téměř v každé domácnosti, šetřit a uskrovnit se. Zapomíná se na to, že současné dluhy budou muset uhradit naše děti nebo naši vnuci. V souvislosti zejména s projevy krize se dosti často zapomíná na příčiny a to že skromnost a pokora jsou pojmy na něž doba prosperity zapomněla. Jak uvádí ekonom Tomáš Sedláček, současná ekonomická krize je především krizí morálky, a to především u finančního sektoru. Nenasytlost a absence etiky. Nebo jak uvádí profesor sociologie na Univerzitě Karlově Tomáš Halík, že je **nezbytné začít stavět na kritériích jakými jsou spolehlivost, důvěra, serióznost, poctivost.**

Jako lék na současnou krizi je zejména ordinován pojmy šetřit,šetřit, šetřit. Podniky ve snaze přežít osekávají náklady, šetří na mzdových nákladech, zavádí úsporné programy, omezují investice. **V lesním hospodářství se redukce nákladů dotkla**

zejména nákladů na pěstební činnost a nákladů na lesní infrastrukturu, to je opravy a údržby lesních cest a svážnic a určitým zmrazením mezd a výraznou redukcí investic. Jako krátkodobé opatření je to jistě jedno z možných řešení. Bylo vynuceno zejména snížením příjmů za realizované dříví v důsledku propadu odbytu a s tím spojeného propadu realizačních cen, zejména jehličnatého dříví, ale také i odstoupením některých firem od zakázek a JŘBÚ.

V době krize se obecně začaly měnit manažerské zvyky a návyky. Mění se i celkové chování lidí. Známy manažerský poradce Jack Welch uvedl, že současná krize přinutí šéfy zcela změnit svůj přístup k řízení firmy a ke svým zaměstnancům. Říká, přestaňme se chovat jako to bylo zvykem v obrovských firmách – byrokraticky a formálně. Začněme vytvářet kreativní a vibrující atmosféru. Ekonomové prognózují oživení až koncem roku 2011.

Jak by tedy ty firmy v pokrizové době měly vypadat? Týmy budou rozhodně daleko menší. Struktura podniků bude plošší. V žebříčku firemních hodnot budou pevně a na předních místech zakotveny čestnost, otevřenost, neformálnost a inovace, říká Welsch. Lidé prostě budou chtít mít pocit, že jejich názoru je dopřáno sluchu a to bez ohledu na dosažené vzdělání nebo pracovní pozici.

I manažeři si již zvykají na uskrovnění svých manažerských návyků, jsou nuceni se spokojit s nižšími příjmy, zmrazením finančních bonusů, omezenými benefity, uplatňovat úspornější a efektivnější řízení, chudší reprezentaci a další. Je to také tím, že na zaměstnancích, jejichž příjmy se pohybují v nevýrazném rozmezí od životního minima se již toho moc ušetřit nedá. Jistě bude muset přijít na pořad dne i v lesním hospodářství další racionalizace řídicí a organizační struktury, tedy další zeštíhlení, které současně zvýší efektivnost řízení.

Hodnocení ekonomiky ČR zahraničními institucemi včetně lidského faktoru

Podle Americké obchodní komory v ČR (Ekonom č. 32/2009) vhodnější země k podnikání, než je Česká republika ve střední Evropě není. Opakovaně se však objevují upozornění na předražené české dopravní stavby, především dálnice (500-800 mil.Kč za km), jejíž výstavba je dražší než v sousedním Německu. Kritici tvrdí, že stát náklady na výstavbu dostatečně neprověřuje. Nízký je podíl energie z obnovitelných zdrojů a to jen 4%. Hodinová produktivita zaměstnanců českých podniků stále nedosahuje ani dvou třetin evropského průměru. Uvádí, že i v dnešní podnikatelské sféře přetrvává nízké pracovní nasazení co do intenzity a vysoké co do času stráveného neproduktivně na pracovišti. **Další nepříjemnou skutečností je to, že dle ČSÚ v důsledku slabší poptávky začal růst mezd předstihovat produktivitu, což může vést ke snižování konkurenceschopnosti.** Američané spočítali, že u nás je nedostatečný počet vysokoškolsky vzdělaných pracovníků – jen 14 % (země OECD - 27 %).

Ze zpráv, šetření a zkušeností z jiných ekonomik vyplývá, že vyšší dynamiku rozvoje ekonomiky zajistí především živnostníci, malé a střední firmy a to zejména pro svoji operativnost. Na druhé straně v době krize jsou živnostníci mezi prvními, na které nejdříve krize dolehne. Řada podniků slovy manažerů dochází k závěrům, že

zaměstnanci jsou jejich nejcennější aktivum, prostě že zaměstnanci mají pro ně největší cenu a zejména ti vynikající. Ty je lépe objevovat uvnitř vlastní firmy, než je tzv. kupovat nebo lanařit, protože Ti obvykle stojí dvakrát tak více a navíc obtížně zapadnou do našich týmů.

Často si v této souvislosti kladu otázku, jak se některé tyto skutečnosti projevují u nás u firem i v podnicích v celém lesnicko-dřevařském komplexu. Spoléháme na to, že les roste sám a hodně toho vydrží. A tak se dochází k závěrům, že není potřeba nic měnit nebo, že méně nákladnější je prosadit své partikulární zájmy prostřednictvím tlaků zájmových skupin a to bez ohledu na to, jaký to bude mít vliv na občany, na příští generace, nebo jak a zda vůbec to bude výhodné pro stát a pro prosperitu lesního majetku a jeho budoucnost a funkce lesa.

Kvalifikovaní lesní dělníci –speciální profese

Již dávno je historii systémové vzdělávání kvalifikovaných lesních dělníků ve specializovaných učebních oborech. Bylo to určitě správné s ohledem na vysokou rizikovitost práce, zejména v těžbě dřeva. O skutečné kvalifikaci řady dnešních dřevorubců je možno se přesvědčit pochůzkou po porostech, kde byla prováděna těžba dříví a budeme se dívat po pařezech. Zjistíme v řadě případů závažné nedodržení technické normy pro kácení stromů, zejména pokud se týče šířky nedořezu, vedení hlavního řezu, způsob odstraňování závěsů i také to, že řada stromů spadla jiným směrem, než bylo záměrem dřevorubce. Je to způsobeno také nedostatkem správných návyků, krátkou dobou zaškolení nebo rekvalifikace a malou praxí. Dnes, kdy firmy především zaměstnávají tyto pracovníky jako živnostníky, je veškerá zodpovědnost přenesena na ně.

Z pohledu bezpečnosti práce je vítaným krokem stále rostoucí podíl harvestorových těžeb, kdy nejrizikovější operaci kácení provádí stroj. Na místa operátorů jsou velmi často vybíráni jako operátoři pracovníci se středoškolským vzděláním. Je to také dáno osobními předpoklady operátorů, náročnosti obsluhy, náročnosti vlastní sortimentace dříví a v neposlední řadě vlastní cenou investice, která se často pohybuje kolem 11 mil. Kč.

Setkal jsem se například na LZ Konopiště s tím, že zde při zpracování kalamity a z části v podrostních těžbách pracoval živnostník s vlastním harvestorem, pořízeným na úvěr proti zástavě několika rodinných domů svého a svých příbuzných. Zajímalo mě vzdělání a kvalifikace tohoto živnostníka. Je vyučencem a absolventem střední lesnické školy v Trutnově a má pětiletou praxí ve funkci lesníka. Jak sám uvedl ví, jak se má se strojem v lese chovat, protože je si vědom toho, že neplněním požadavků ve vztahu k lesu již není schopen získat další zakázku. Také na pracovištích kde pracoval, nebylo možno najít žádné odřené stromy a současně bylo minimální poškození linek. Ale i na LZ Boubín, LZ Kladská nebo na LZ Dobříš získali zakázky obdobní živnostníci s harvestorem, jejíž odvedená práce byla opravdu vizitkou vysoké odbornosti, svědomitosti a odpovědnosti. Také tito získali zakázky na těchto závodech opakovaně. Jen si často kladu otázku, zda tito živnostníci potřebují nutně pracovat na zakázkách pro

LČR na lesních správách pod velkou firmou, neboť je pro ně obtížné až nemožné získat zakázku pro LČR napřímo.

V posledních několika letech jsou v duchu NLP II kladeny zvýšené požadavky na tzv. jemnější způsoby hospodaření, ekologizaci hospodaření, přírodě bližší hospodaření, podrostní způsoby obnovy lesa a další. Tyto nové požadavky se lépe realizují s lidmi, živnostníky a firmami, kteří tyto požadavky přijali za své a zejména dlouhodoběji pracují na určitém území a mají k němu vztah.

V této souvislosti bych uvedl příklad z LZ Boubín z polesí Prachatice, kde mě vedoucí polesí pan Rosa provázel opakovaně po podrostních těžbách. Na mnoha místech neopomenul opakovaně zdůraznit, že při realizaci těžby a vyklizování dříví se plně spoléhá na dlouholetého dřevorubce a traktoristu – malý sehraný tým, který plně pochopil požadavky polesného. Navíc jsou si vědomi toho, že jedině plněním stanovených požadavků si zajistí existenční jistotu do budoucna. Stále v této souvislosti velmi často diskutujeme o škodách zvěří na lesních porostech. Ale málokdo si uvědomuje, že škody na lesních porostech a často cílových stromech, způsobené výrobou dříví a jeho vyklizováním, mají úplně stejné důsledky jako škody zvěří loupáním, to je snížením zpeněžení takového dříví nejméně 30 % v porovnání s dřívím nepoškozeným. Tyto příklady za všechny ostatní ukazují na to, že tzv. **nové požadavky na jemnější způsoby hospodaření není možno realizovat bez odpovědného přístupu lidského faktoru, který má v řadě případů cenu zlata.** Ano, možná nesouhlasíte, skutečně nakonec lidí je stále na práce v lese ještě dostatek, ale zodpovědní lidé s citem k lesu a smyslem pro přírodu se opravdu velmi obtížně hledají a získávají a těch nebude nikdy dost.

Přímo řízené lesní závody, které plní svoji referenční úlohu hospodaření na státním lesním majetku LČR pracují v tradiční organizaci práce a úkoly zabezpečují prostřednictvím vlastních pracovníků a živnostníků. V dělnické profesi zaměstnává 5 lesních závodů cca 913 dělníků.

Lesní hospodářství se vyznačuje vysokým podílem motomanuální práce. Práce jsou dlouhodobě odměňovány podle celostátních norem spotřeby práce – výkonových norem – poslední vydání sborník Nouza - Nouzová, což zajišťuje solidní ekonomiku práce a tím by neměly být spory o úrovni produktivity práce v lesním hospodářství nebo u LZ. Největší problémy nastávají v tom, že pracovníci v lesním hospodářství a to zejména živnostníci, kteří tzv. v plném rozsahu zodpovídají jen sami za sebe, mají dle jejich vyjádření snahu si zkracovat celkovou pracovní dobu, nebo ještě častější důvod, nahrazovat disproporci v nízké sazbě za práci za kterou jsou nuceni pracovat jako subdodavatelé u firem z výběrových řízení, a to zejména na úkor bezpečnostních přestávek a porušování technologických postupů a zásad bezpečnosti práce a tím se vystavují zbytečně nadměrnému riziku. Výkonové normy jsou používány také pro kalkulace cen prací a služeb živnostníků. V neposlední řadě jsou výkonové normy používány v kalkulaci cen prací –systém Kalk, který je podnikem LČR využíván pro účely vyloučení dabingových nabídek ve výběrových řízeních a dále pak pro sestavení a reibilancí ročních plánů nákladů a tržeb z lesnických činností.

A nakonec otázka? Je opravdu z pohledu dlouhodobosti v dosažených výsledcích v pěstování lesa rozhodující klást na první místo jako kritérium ve výběrových řízeních cenu prací a neměla by na prvním místě stát především kvalita, spolehlivost, odbornost, šetrnost ? Má se živnostník, aby uspěl ve výběrovém řízení podbízet s cenou a v tom případě se má vzdát některé z části základní reprodukce pracovní síly, to je má se vzdát pro sebe snídaně, obědu nebo večeře, nebo aby tak nemusel činit, ošidí pak kvalitu provedené práce, neboť benzin potřebný k provozu pily nelze nahradit vodou? Nebo v lese kde je většina prací normována nebylo by lepší platit podle vlastníkem lesa kalkulovaných sazeb a kvality.

Přehled o podílu prací u lesních závodů vlastními pracovníky za rok 2008 v %

Činnost	LZ Židlochov.	Boubín	Konopiště	Kladská	Dobříš	Průměr za LZ
Pěst.činnost	82,3	86,3	73,4	76,7	68,8	77,5
Těžba dříví	32,9	40,9	33,5	57,6	41,4	41,3
Přiblížování	38,0	51,8	42,9	55,9	40,7	45,9
Manipulace dříví	72,6	96,6	97,9	50,0	99,7	83,4
Odvoz dříví	100,0	88,8	88,3	100,0	100,0	95,4
Celkem činnosti LZ	72,6	78,2	74,0	76,7	62,0	72,7

Uvedený přehled ukazuje na příkladu přímo řízených závodů LČR, že zabezpečování hospodářské funkce lesů na státních lesních majetcích je možné pomocí vlastních pracovníků, doplněné podle místních podmínek živnostníky. Zejména současná krize je vhodnou příležitostí k tomu, aby se v rámci šetření u LČR znovu posoudilo, zda je nutno v plném rozsahu služby v lese zabezpečovat s dalším mezičlánkem velkých firem a tím vytvářet předpoklady pro růst nákladovosti prací a současně tím dále zhoršovat již tak nepříznivé postavení živnostníků. **Tím, že jde o velký podíl ruční práce nebo jednoduché práce motomanuální, je významnou předností trvalejší vazba pracovníků na určitý pracovní úsek lesa a to zejména v pěstební činnosti. Není nic lepšího, než když stejní pracovníci dané plochy zalesní, pak je následně ožnou proti buření a ochraně nátěry proti zvěři a současně jsou v cyklech při tom, jak daná kultura úspěšně či méně úspěšně postupně pokračuje ke svému zajištění. Lidé trvaleji spjati s místem výkonu práce ztrácí postupně na anonymitě a získávají těsnější vazbu k tvorbě nového lesa, protože navíc jsou si vědomi toho, že jim les trvale poskytuje obživu. Stejně je to u výchovných zásahů i v obnově lesa podrostním způsobem.** Víme kolik finančních prostředků stojí zajištěná kultura nebo zajištěný nárost (jen pro názornost u BK je to 233 tis. Kč za ha). Již z důvodu ceny zajištěné kultury je nutné v hospodářském využívání lesů zajistit správnou výchovu. Víme, že výchovou může lesník toho ještě hodně napravit. Počínaje úpravou druhové skladby, zvýšením ekologické stability a konče výrazným zlepšením kvality porostů a jejich budoucí hodnoty a současně i **zvýšením tzv. bezpečnosti produkce nebo bezpečnosti vloženého kapitálu.** A k tomu je **potřeba lidský faktor - kvalifikovaný, erudovaný, odborně zdatný pracovník s dostatečnou praxí.** Podle axiomů Ant. Tichého – les se pěstuje sekerou si to ještě více uvědomíme. Často nás lesníky znevažují někteří fundamentální enviromentalisté za hospodářskou činnost v lesích a nazývají nás

také dřevožrouty. V této souvislosti s obnovením soukromého vlastnictví lesů se snad podařilo také vymýtit, v minulosti dosti často užívaný pojem, že největším škůdcem lesa je lesní ekonom. Dnes se více razí trend pomáhat přírodě a přírodním procesům, ale tím o to více je potřeba mít k dispozici lidi z praxí, nebo si je soustavně vychovávat, to je těch, kteří dokáží a mají dar tyto přírodní procesy od přírody odezírat. A v této souvislosti by se dalo říci, že **největší překážkou tomu je zase legislativa – lesní zákon**. Zejména povinnost do dvou let zalesnit, do dalších pěti let, kromě výjimek zajistit apod. A při tom všem nějak ustupuje do pozadí ta skutečnost, že když vlastník lesa, potažmo vlastník jeho kapitálové hodnoty, vynakládá smysluplně finanční prostředky do lesa s cílem vypěstovat takový les, který mu přinese alespoň obvyklou návratnost vložených prostředků, a to alespoň na úrovni zjednodušeně řečeno tzv. lesní úrokové míry. Ale na druhé straně, při současném respektování tzv. bezpečnosti a trvalosti produkce, tedy v tomto případě bezpečnosti vloženého kapitálu. **To tedy znamená, že takový vlastník lesa nebude sázet SM na plochách kde vidí, že mu SM odchází - hyne a bude se snažit zakládat ekologicky stabilní les a to les smíšený, který bude mít také vyšší biodiverzitu. Protože kdyby tam opětovně sázel SM tak sám sobě znehodnocuje svůj kapitál vložený do lesa.** Je to stejné, jako když nám příroda ukáže opakujícími se kalamitami, prolomením značných ploch ta slabá místa v lese a přesto pro některé lesní hospodáře to není impulsem k tomu, aby na takto prolomených plochách v oblasti přirozeného rozšíření SM tam alespoň založili systém zpevňovacích žeber z BK, JD. Zdůvodňují to často argumentem, že je to nákladnější jak na založení, tak na provoz z důvodu nutnosti oplocení proti zvěři. To je jeden úhel pohledu. Ale druhý úhel pohledu je ten, že takový vlastník lesa, když už tam nový lesní porost založil a vložil tam další kapitál, myslí a měl by myslet na budoucnost a návratnost a proto další pěstební vklady do lesa bude směřovat na pěstování lesa na výchovu porostů a to tak, aby měl lesní porost nejen ekologicky stabilní, ale také aby byl i výnosově příznivý. Víme dobře, že funkce lesa plní stejně dobře takovýto les, jako les stejné druhové skladby, ale založený nevhodným genetickým materiálem, les s vysokým podílem křivých a netvárných jedinců s neprůběžným kmenem apod. A proto vlastník lesa v hospodářském lese musí myslet také na to, aby mohl on nebo další generace vlastníků z budoucích výnosů z lesa uhradit obnovu a založení lesa nového, od toho je to hospodářský les a přesto i ten plní dobře i ostatní funkce.

Dnes víme, že revírník vyznačuje modelové provedení první výchovy porostů - prořezávky na zkusné ploše. Na zbytku plochy pak provádí zásah pracovníci. A k této činnosti je pak potřeba specialistů s poměrně delší praxí, kterým se požadované zásady dostanou tzv. dlouhodobě do krve a jsou je schopni takto realizovat. A v každém typu hospodářství je to trochu odlišné. **A na tyto práce pak nemůže vzít lesní hospodář lidi z úřadu práce. Víme, kolik nevratných škod se dá udělat v porostu za jednu pracovní směnu.**

Další činností je například příprava porostů pro přirozenou obnovu. Jedná se zejména o porosty na živných stanovištích a na stanovištích kde usilujeme o změnu druhové skladby a lesní hospodář má to štěstí, že v současných porostech má alespoň stopové zastoupení pestré palety dřevin, abychom podpořili ty cenné dřeviny v náletech (JD, BK, DB) a to zejména když máme bohatý až invazní bylinný pokryv ostružiníkem. Zde se zřejmě neobejdeme bez chemické přípravy půdy, bez chemické retardace buřeně a to velmi jemnými postupy. A k tomu opět můžeme použít jen vyškolené specialisty

s praxí a zkušenostmi. Neboť případně vzniklé škody jsou pak značné. Ale i na kyselých stanovištích jestliže nestačí k narušení lesní půdy těžební proces – jednotlivě výběrná těžba, pak k provedení mechanizované přípravy půdy je potřeba opět pracovníka s dostatečnou praxí.

Často si laik myslí, že pouhé vyžínání kultur nepotřebuje žádnou odbornost anebo vazbu na zalesnění. Ale kdo najde lépe zalesněnou sazenici zejména listnatých dřevin (BK, DB, LP, JV) než ten kdo prováděl zalesnění. Kdo lépe při ožínání uchrání požadované další náletové dřeviny v meziřádcích, zejména ve smrkových nebo borových skupinách, než místní pracovník nebo pracovníce, kteří tu zásadu mají již v krvi. A to pak teprve můžeme mluvit o zakládání a pěstování lesa. Měl jsem možnost to sledovat v posledních deseti letech zejména na přímo řízených závodech, kdy založené čisté borové nebo smrkové skupiny měly často právě citlivým přístupem v celé době pro jejich zajištění, při prováděné přejímce zajištěných kultur zastoupení SM nebo BO již o cca 30 % nižší z důvodu náletu BK, DB, JV a dalších dřevin, které byly při vyžínání zachráněny. Ale navíc je to také vliv legislativy, který stále nutí lesní hospodáře spěchat a nečekat na využití tvůrčích sil přírody. A to se nezmiňuji o některých zalesněních dodavatelských firem, kde při užití zahraničních dělníků často funguje jediný pokyn a to zeleným nahoru. Ale jaké ztráty další vznikají na zalesňování z důvodu špatné manipulace se sadebním materiálem a kvalitou provedené práce. A výše nezdaru není často jen vlivem sucha. To je také jeden z důvodů, který hovoří ve prospěch využívání tvůrčích sil přírody v obnově lesa a to cestou trvalého zvyšování podílu přirozené obnovy. Ve svých ideových i odborných základech máme jako lesníci zakotven cíl tvořivého pěstování lesa, ale vlastní výkon prací v řadě případů budí spíše dojem mechanického až schématického, zákonu o veřejných zakázkách a smlouvám o provedení prací prioritně podřízenému, plnění technických či fakturačních jednotek, bez ohledu na výchovný a pěstební cíl, budoucnost, či aktuální potřebu lesních porostů, vyvolanou změnou počasí, kalamitou, kůrovcem, konkrétní situaci na trhu s dřívím, apod., což často brzdí a omezuje přijetí, ve prospěch lesa, nejlepšího řešení.

Možná někdo namítne, že mám mluvit o lidském faktoru a ekonomice práce a já hovořím o pěstování lesa, ale jeho úroveň a výsledky ruku v ruce odvisí od kvality lidského faktoru, od kvality lidí, kteří se na něm podílí. Mnozí namítnou, že k tomu máme THP, ale kdybychom to vzali doslovně, tak pak by revírník musel předem vše vyznačit a navíc ještě provádět důsledný dozor a ani potom by nebyla záruka, že to bude přesně tak provedeno. Snad by přímé řízení a zadávání a přejímání prací dělníků a živnostníků mohlo řadu problémů odstranit a pomohlo by pro budoucnost opět vychovat a stabilizovat ty stále pracovníky s potřebnými návyky, z nichž část jsme po transformaci postupně u dodavatelských firem ztratili.

Podíl harvestorových těžeb z celkových těžeb v jednotlivých letech v % u LZ s převážně jehličnatým dřívím

<u>Rok/ LZ</u>	<u>Boubín</u>	<u>Konopiště</u>	<u>Kladská</u>	<u>Dobříš</u>	<u>Průměr za LZ</u>
2008	6,4	27,9	27,5	16,0	16,2
2007	57,3	25,4	41,6	38,9	47,8
2006	22,0	16,3	40,0	21,7	24,9
2005	19,4	17,5	20,5	17,5	18,9
Celkem průměr	26,3	21,8	32,4	23,5	27,0

Ukázalo se, že harvestory spolu s navazujícími vyvážecími soupravami výrazně přispěly k rychlému zpracování kalamitních těžeb zejména v silnější hmotě a ke zvýšení bezpečnosti a ekonomiky práce. Aby závody nebyly odkázány na nabídku služeb, zejména v kalamitách pořídily si LZ vlastní harvester s vyvážecí soupravou. Dnes jsme si vědomi toho, že nasazení vhodných typů harvestorů v návaznosti na vyvážecí soupravy jsou technologie, jejichž podíl se bude dále výrazně zvyšovat i když se nám to nemusí líbit. Můj osobní odhad je, že v oblasti jehličnatých porostů s přiměřenou dostupností a sklonem terénu je v blízké době reálný cíl zabezpečovat harvesterovými uzly 50 % těžeb a vyklizování dříví. Samozřejmostí však musí být šetrnost k lesnímu prostředí, šetrnost k okolním stromům a porostům, šetrnost k lesní infrastruktuře lesních cest a svážnic a výjezdům z porostů a včasné předcházení poškození lesní půdy, zejména na linkách vyvážecími soupravami ukládáním klestu na linky a včasné a průběžné provádění asanace vzniklých škod a terénních úprav zejména na skládkách, příkopech a výjezdech na lesní cesty z porostů a to buď zřízením dočasných přejezdů z kulatin nebo položením dočasných ochranných roštů na komunikace nebo výjezdy nebo navedení drobného šterku na nejvíce zatěžovaná místa na asfaltových lesních komunikacích.

Největší výhodou těchto technologií je jejich nezvykle rychlá operativnost a to jak při realizaci úmyslných těžeb, tak zejména při zvládnutí kalamit. Ze zkušeností z přímo řízených závodů bylo možno dosáhnout toho, že dříví po pokácení bylo do tří dnů u odběratele. To má kromě lesnického efektu ochrany lesa, také významné ekonomické efekty a to ve výrazném zrychlení obrátky a pohotovosti finančních prostředků daného lesního majetku a ve výrazném urychlení provedení těžebních prací. Samozřejmostí musí být volba vhodného typu harvestoru a vyvážecích souprav k hmotnosti těžebního dříví. Velkým rizikem pro budoucnost porostu a to zejména na kořenový systém v bezprostředním okolí linek, je jejich nasazení ve vysoce kvalitních porostech v době počátku mízy, to je v květnu a červnu. Na druhé straně kvalitní obsluhou je možno minimalizovat veškeré možné škody z nasazení harvestorů a vyvážecích souprav. Ty harvestory, které působí škody je lépe z lesa včas vykázat nebo včas s takovými dodavateli nepokračovat dále v provádění prací, neboť s délkou jejich působení se rozsah škod zvyšuje.

Transformačním procesem v lesním hospodářství bylo založeno u LČR službové zajišťování prací –outsourcing. Výsledky za celou dobu uplatňování si může vyhodnotit každý sám. Z počátku při zajišťování prací převahou malých firem a živnostníků existovala zdravá konkurence a když se vyskytly větší problémy, tak ty se zpravidla vyřešily ukončením smlouvy. **Faktem však je, že centralizací firem a postupnou**

redukci malých firem a živnostníků zaměstnávaných napřímo, se vytratila přímá a dlouhodobější vazba pracovníků na místní lesní porosty a zvýšila se anonymita provedení ve vztahu k místním regionům. A tak to, co kdysi vnímali obyvatelé obcí, že les za jejich humny jim poskytuje nejen ochranu, ale mnohým z nich i obživu, již dnes zdaleka není pravda. Zvětšování velikostí zakázek se zmenšuje konkurence a vede k monopolizaci. **O to horší to je, když z oblastí bohatých na lesy – přírodní zdroje, daleko rychleji odplouvá dříví i kapitál pryč z regionů a plyne mimo region, často až do nadnárodních společností a při tom často mívá několik místních dřevozpracujících provozoven, které nemají, nebo mají jen velmi malou šanci toto dříví získat pro to, aby mohli dále zaměstnávat místní lidi.** A to se oprávněně zdá mnohým místním lidem jako cosi nepochopitelného, nebo nenormálního. Protože dříve tomu bylo tak, že se dodávalo přednostně dříví těm odběratelům, kteří samozřejmě platili, ale byla k nim nejkratší dopravní vzdálenost. Převážně až ten přebytek pak byl dodáván mimo region. A tak v tom případě si lidé mohli říkat, že mají ve svém regionu velké bohatství, protože jim pomáhá se uživit a přežít. Dnes se často dočkají pouze odkazu na nezbytnost dodržet zákon o veřejných zakázkách. **A to také bylo mimo jiné cílem sociální funkce lesů formulované ve vládou schváleném NLP II tento sociální rozměr lesů znovu vrátit zpět regionům a ukázat jim na příznivější tvář funkce lesů ve vlastnictví státu s přímou vazbou na lidský faktor v lesním hospodářství.**

Technicko hospodářští pracovníci

Chybí optimalizace pracovního vytížení na příklad pomocí modelu pracovních jednotek od revírníků po lesní správy a KŘ. Systém omezuje, někde dokonce znemožňuje racionální chování, s odkazem na nemožnost přijat efektivnější řešení z důvodů nastavených cen z výběrových řízení. Jsou případy zavádění dělníků na pracoviště u firem revírníky. Chybí pozitivní motivace a odpovídající hmotná stimulace například dle modelu diferenciální renty.

Fenomén průměrnosti stále zůstává. Hlavně nevyčnívat z řady. Mohl bys přerůst svého šéfa a to šéfa ohrožuje. Věční zástupci – malý kariérní růst. Příkladem jsou zástupci lesních správců u LČR. Možnosti změn jsou omezené. A tak pokud nedojde k rozumnému a částečně rovnovážnému přerozdělení práce mezi lesního správce a jeho zástupce z pohledu části venkovní – provozní a části administrativní - kancelářskou, tak pak postupem času se ze zástupců stanou jen zdatní kancelářští odborníci, bez vazby na konkrétní výrobní a přírodní procesy. Chybí periodické obhajování svých pozic alespoň po deseti letech ve vedoucí funkci na stejné pozici. Aby byla šance zjistit, zda v okolí nevyrostla další, odborně zdatná a výrazná osobnost, umožnila se zdravá soutěživost a současně umožnit stávajícímu, který neuspěl při obhajobě své pozice, odpovídající zařazení v souladu s kariérním řádem, včetně plného využití jeho praktických zkušeností. Disproporce mezi delegováním pravomocí a odpovědností – odpovědnost maximální, pravomoci minimální. Přílišná centralizace rozhodování a řízení do centra. Bylo by prospěšné **posílit pravomoci lesních správ tak, aby se staly samostatnými správními, ekonomickými a řídicími jednotkami se všemi pravomocemi i odpovědností a to s ohledem na to, že jsou nejbližší k objektu**

řízení a tím se posílil i jejich přínos a postavení v rozvoji regionu i v naplňování záměrů státní lesnické politiky.

Dalším problémem lidského faktoru je snaha zaměstnavatele o docílení takové pozice u zaměstnanců, aby odpovídala pozici loajálního zaměstnance. To je jistě správný trend, ale často je v praktickém chování zaměstnavatele, nebo zejména některými vedoucími řídicími pracovníky špatně vykládána nebo je dána jeho morálně volnými vlastnostmi, které pak mohou být charakterizovány například těmito přístupy. Připomínky a náměty nejsou příliš vítány. Jsou často hodnoceny vyjádřením, tak to sis dovolil moc. Nemáš pořádně co na práci, že pořád něco vymýšlíš. Přidělavá to práci šéfovi. Jen nechoď s problémy – musel bych to řešit. Pracuj přesně podle zadání, případné vylepšení postupů by mohlo v případě problémů přivodit další problémy a potíže a je proto nežádoucí. Před hodnocením míry pracovního nasazení, výsledků a kvality odvedené práce pracovníků, může být dána priorita v tom, jak přesně je dodržována stanovená pracovní doba, stupeň loajality k šéfovi. Průběžné informování šéfa o řešení každé drobnosti, takže u šéfa, pokud tuto praxi připustí, to nabude dojmu, že tento pracovník je přetížen a je potřeba něco z jeho práce přerozdělit. A tak část této práce dostane přidělenou ten schopný, který si dovede poradit sám za každé situace, ale nakonec postupně rozsahem úkolů bude trvale přetížený. Můžeme se setkat i s případy, že nejhůře je hodnocen pracovník, kterému všechno běží, žádné problémy se k šéfovi nedostanou a tak se může dojít k závěru, že tento pracovník je vlastně nejméně vytížený a přiřkne se mu nejnižší mzdové ohodnocení. Proto jsou tak nezbytná objektivní hodnotitelná kritéria pro hodnocení výsledků práce. I negativní projevy, jsou cesty ke křivení charakteru neboť pak se vidí, že to je v tomto případě cesta k úspěchu ke kariéře, když tuto praxi šéf připustí. Prostě praxe, kdy některým pracovníkům projde téměř vždy všechno a někteří to tzv. schytají průběžně za malichernosti. Nebo systém na vše se musím zeptat. **Proto je potřeba, aby na vedoucích místech byli opravdu plně kompetentní a morálně zdatní vedoucí, kteří negativní praktiky brzy odhalí a vymytí a měří všem stejným metrem.**

Vliv transformace LH na profesní specializaci THP

Po transformaci lesního hospodářství, které bylo nasměrováno na to, že správce lesa - LČR budou zajišťovat práce službově prostřednictvím firem, došlo k postupné specializaci venkovního provozu LČR na pozici správce lesa. Nepochybně zavedením tzv. atestací, formou zkoušek pro odborné lesní hospodáře došlo postupně, možno říci k výraznějšímu zvýšení odborné úrovně zejména revírníků a lesních správců. To se pozitivně odrazilo zejména na úrovni pěstování lesů. Dnes je skutečností, že cca 60 % z nich již neprošla provozní praxí s přímým zajišťováním výroby a řízení pracovníků. To znamená, že sice plánují technologie, ale prakticky si neodzkoušeli co která z nich v konkrétních podmínkách vyžaduje a jak je provozně realizovatelná. Na to se setkáváme často s odpovědí, že vše se dá naučit. Obdobný argument je využíván proti venkovnímu provozu LČR v případě prodeje dříví v režii LČR. Velmi často je uváděno, že stát je nejhorší hospodář – je zajímavé, že v době světové krize musel dopady krize a porušení všech morálních a etických pravidel finančního a bankovního sektoru zafinancovat a převzít na sebe stát, aby nedošlo ke všeobecnému kolapsu. V té souvislosti je argumentováno tím, že státní úředník neumí hospodařit, že státní zaměstnanec u LČR

neumí efektivně prodávat dříví a hlavně neumí efektivně provádět sortimentaci dříví, že nechá dříví v lese znehodnotit, že bude řezat kulatinu do vlákniny apod. **Zapomíná se na to, že vše je o zadání, o pozitivní motivaci a hmotné stimulaci a odborné úrovni pracovníků a řízení.** Tyto argumenty slouží jen k účelové diskreditaci venkovních pracovníků. Stejně tak u dodavatelů prací sehrál lidský faktor významnou úlohu. Tam, kde firem zůstali pracovat místních poměrů znalí schopní řídicí pracovníci byla spolupráce i kvalita práce prací na požadované úrovni. Kde však došlo k tomu, že v důsledku fluktuace, či racionalizace a neznalosti místního prostředí tento bezprostřední řídicí pracovník firem nebyl schopen zvládnout zadání, docházelo k tomu, že dělníci často beznadějně čekali na zavedení do porostu a špatně se orientovali a nakonec se jich revírníkoví zželelo a ten je začal postupně do porostů zavádět, až si na to zvykl řídicí pracovník dodavatelské firmy a stalo se to postupně i zvyklostí. To však nebyl záměr ani cíl transformace. **Čili i zde sehrál lidský faktor svoji pozitivní ale i negativní úlohu.**

Tzv. ekologizace hospodaření, využívání jemnějších způsobů, včetně využívání tvůrčích sil přírody klade vysoké nároky i na THP, z nichž řada má ještě zažité v minulosti uplatňované formy hospodaření a obnovní způsoby, tedy převážně pasečné a násečné formy. Ty si řada THP oblíbila zejména pro jednoduchost, rychlost provedení a hlavně malou časovou náročnost na práci THP. Vyznačení holosečného prvku se provádí jen po hranicích holoseče, holina se rychle bez problémů změří pásmem nebo dálkoměrem, těžba a vyklizení dříví je rovněž rychlé a následné vyklizení klestu a zalesnění umožní i vyšší podíl mechanizace. Zalesnění a následné zajištění kultury je rovněž rychlé a často při zalesnění SM a BO i bezproblémové. I vlastní provedení prací je výrazně jednodušší i pro firmy, které provádí dodavatelské služby. Je to vše výrazně lehčí a rychlejší v porovnání s podroštními formami hospodaření, kdy například při jednotlivém výběru stromů se musí vyznačit každý strom, v porostu se musí vyznačit vyklizovací linky, musí se hlídat firmy, aby neodíraly stromy, aby odřené stromy byly včas ošetřeny protifungicidními nátěry, do porostu je nutno v předstihu vnášet skupinově – kotlíky MZD a to opět znamená vyšší náročnost na vyznačení. To vše je časově náročné na práci lesního hospodáře. **Ale to je přece základní povinnost lesního hospodáře profesně v rámci naplňování svého lesnického poslání, udělat to nejlepší pro tvorbu zdravějších, odolnějších, stabilnějších lesních porostů pro budoucí generace. A proto někdy slyšíme na adresu lesníků výtku, že největším škůdcem lesa je nekompetentní lesník. Lesník, který nevyužívá tvůrčí síly přírody, lesník, který neumí odzítat od přírody, aby jí mohl pomáhat. Je to lesník, který si ulehčuje svoji práci na úkor příštích generací a navíc takovými postupy zvyšuje i nákladovost v neprospěch vlastníka. Ale k poslání lesníka patří opak, to je využívat co nejvíce tvůrčí síly přírody, udělat vše pro vyšší bezpečnost všech funkcí lesa a tím i zvýšení bezpečnosti vloženého kapitálu. Nakonec z dlouhodobého hlediska, když se tento proces dlouhodobě nastaví, porosty se dlouhodobě rozpracují a připraví, je vlastní tvorba nových generací lesa a to bohatě strukturovaných lesních porostů s požadovaným diferencovaným vertikálním zápojem, pro vlastníky lesa i nákladově výrazně levnější.**

Švarc systém – živnostníci v LH

Možnosti přímého zapojení živnostníků na zakázkách pro státní lesy - Dynamický nákupní systém uplatňovaný u podniku VLS a minitendry uplatňované u Šunap

Z tiskových zpráv vyplynulo, že v Šumavském národním parku bylo formou minitendří vysoutěženo 210 smluvních dodavatelů prací s řad živnostníků, malých, středních i velkých firem a to na období do konce roku 2011. Smlouvy byly s dodavateli prací podepsány 26 .3. 2010 a z více jak dvou třetin se jedná o regionální dodavatele. Šunap operuje na ploše 68064 ha. Na druhé straně dynamický nákupní systém, který je rovněž velmi vstřícný pro malé firmy a živnostníky a respektuje sociální funkci lesů je uplatňován úspěšně u podniku VLS. **Z toho je vidět, že je možno naplňovat sociální rozměr NLP II a poskytovat příležitosti místním regionálním živnostníkům i místním malým firmám a že je možno organizaci práce zvládnout i tímto způsobem. Je nutno si uvědomit, že regiony aktivně žijí jen tehdy jestli tam nachází obyvatelé obživu a příležitosti k podnikání.** Představit si regiony bez místních lidí, kteří se zároveň podílí na zajišťování služeb pro návštěvníky lesa je utopie. **Kladu si otázku, zda musíme jít tak daleko, že bychom nejprve regiony vylidnili a pak tam za peníze EU budeme lidí znovu lákat.** Vždyť nakonec i peníze EU jsou z části i našimi penězi, protože tam ČR také svůj povinný příspěvek odvádí.

Stálí pracovníci v zaměstnaneckém poměru

Přímo řízené závody zaměstnávají v pracovním poměru nejméně 50 % pracovníků v hlavních činnostech. Meziroční nárůst mezd je zajišťován kolektivní smlouvou dle níže uvedených hodinových sazeb.

Pro posouzení základní mzdové úrovně dělnických povolání jsou jako příklad uváděny základní hodinové sazby za normohodinu nebo odpracovanou hodinu v lesním hospodářství u LZ a to s uvedením úrovně tarifů v roce 2000, 2005 a 2010 dle jednotlivých tarifních stupňů, což také **ukazuje na vývoj v ekonomice práce.** Od těchto sazeb se odvíjí i vlastní kalkulované sazby pro živnostníky po dopočtu náhrad za prostředky.

Příklady prací dle tarifních stupňů:

I. tarifní stupeň - práce ve školkách, úklid kanceláří

II. tarifní stupeň - pěstební činnost - sadba sazenic, likvidace klestu, ožínání ručně, prostřihávky apod.

III. tarifní stupeň - obsluha školkovacího stroje, zalesňování v zabuřenělých půdách, myslivost, ochrana lesních kultur chemickými prostředky

IV. tarifní stupeň - přibližování koněm, manipulace na man.linkách, prořezávky

V. tarifní stupeň - těžba JMP, přibližování dříví traktorem, odvoz dříví

Sazby na NH jako základ pro optimální reprodukci pracovní síly i pro kvalitu práce. Pohyblivá složka mzdy se vyplácí za odpracovanou normohodinu (při úkolové mzdě nebo za odpracovanou hodinu - při časové mzdě).

Pohyblivá složka mzdy je stanovena jako maximální a její výše je odvozována výhradně od kvality prováděných prací, což by mělo být zejména pro les to rozhodující.

Tarify u turnusových činností (přibližování JD, harvester, vyvážecí soupravy a odvozní soupravy) jsou řešeny s vedoucími středisek.

Rok 2000

Tarifní stupeň	1	2	3	4	5
Tarif	23,60	26,80	28,80	31,90	37,10
Pohybl.slož. do	20 %	40 %	40 %	40 %	40 %

Rok 2005

Tarifní stupeň	1	2	3	4	5
Tarif	40,50	41,50	42,50	46,00	53,00
Pohyblivá složka mzdy do	2,00	15 %	20 %	20 %	20 %

Rok 2010

Tarifní stupeň	1	2	3	4	5
Tarif	52,80	57,20	58,50	61,60	64,90
Pohyblivá složka mzdy do	5 %	20 %	20 %	20 %	20 %

Tarifní stupeň	1	2	3	4	5
Index 2010/2000	2,24	2,13	2,03	1,93	1,75

Pro srovnání s vývojem mezd je uvedeno i % inflace v letech hodnoceného období.

Za rok	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Procento inflace	2,10	3,90	4,70	1,80	0,10	2,80	1,90	2,50	2,80	6,30	1,00
Zdroj: LČR-OSARF	OSARF										

Výše uvedené hodinové sazby byly také využívány v systému Kalk pro účely zjištění kalkulovaných pracovních nákladů. (LČR-OSARF)

V době, kdy se systém Kalk užíval, byla udržována určitá přijatelná úroveň hodinových sazeb, které zajišťovaly požadovanou reprodukci pracovní síly a respektovaly zcela rizikovost prací a dodržování technologických a bezpečnostních předpisů.

Optimalizace THP v řízení státních lesních majetků – spravedlivější odměňování

V řízení velkých majetků a zejména ke spravedlivému ocenění venkovních THP jsou již desítky let v lesním hospodářství uplatňovány optimalizační modely řízení dle pracovní výroby a činností prostřednictvím společného jmenovatele a to pracovních jednotek.

Z toho důvodu jsem aktualizoval v minulosti uplatňovaný model na podmínky tržního prostředí a zahrnul do něj některé nové požadavky na podroštní a jemné způsoby hospodaření, výběr po porostu, ekologizaci hospodaření, šetrný způsob hospodaření to je přístupy, které vyžadují od revírníků i lesních správců vyšší časovou náročnost v porovnání s uplatňováním pasečných forem hospodaření. Za hlavní kritérium je brána tzv. míra roztržitosti hospodářských opatření, která zejména zvyšuje nároky na čas a návazné režijní náklady. Podkladem pro vypracování tohoto modelu byly snímky ročního průběhu prací a jejich časové náročnosti cca 15-ti revírníků. Model byl zkušebně dva roky uplatněn u LČR a v současné době nevidím, že by byl zájem na jeho využívání a tak diferencovat odměňování podle množství a kvality odvedené práce a podle náročnosti svěřených revírů pak diferencovat pohyblivou složku mzdy.

Pracovní jednotky – ekonomika práce THP

Aby se postihla rozdílná struktura úkolů dle lesních správ a revírů bylo žádoucí najít agregovaný společný jmenovatel, složený z průřezových činností a takovým ukazatelem jsou pracovní jednotky, byť mohou být někdy kritizované jako prvek plánovitého hospodářství.

Pracovní jednotky za průřezové výkony jsou stanoveny jednotně pro hodnocení lesní správy a revírníků následovně:

Základní ohodnocení:

- **těžba dříví jehl. + listn. celkem** – dodavatelsky $-0,54 \text{ PJ/m}^3$, v režii LČR- $0,70 \text{ PJ/m}^3$, samovýroba- $3,0 \text{ PJ/m}^3$.
- **průměrná hmotnost těžného dříví** – 1.pásma do 0,69 - ohodnocení koeficientem ve výši plus 0,1 z celkových PJ za těžbu, 2.pásma 0,70-0,99 – ohodnocení koeficientem 0,0 – bez úpravy, 3. pásma 1,00+ - ohodnocení koeficientem mínus 0,1 z celkových PJ za těžbu. Pro tento účel se nezapočítávají PJ za expedici dříví.
- **expedice dříví vyrobeného v režii LČR** – ohodnocení $0,30 \text{ PJ/m}^3$ a to bez ohledu na to, kdo provádí expedici. Je možno pro expedici započíst pouze jednou a to i v případě dodávek dříví přes ES.
- **rozptýlenost hospodářských opatření - intenzita hospodaření na ploše** podíl plochy lesa připadající na 1 ha zajištěné holiny z těžby (první zalesnění + první podsadba + vykázaná přirozená obnova) maximálně však do hodnoty vypočteného podílu ve výši 250 u LS a 350 u revírníků. Hodnotícímu kritériu - podíl plochy lesa v ha se přiznává ohodnocení ve výši 250 PJ. Výpočet za jednotlivé revíry se upraví koeficientem úpravy, vypočteným jako podíl PJ za toto kritérium za LS celkem a součtem PJ za všechny revíry LS. Součet upravených PJ za jednotlivé revíry se rovná PJ za LS celkem
- **probírky – 40 let jehl.+ listn. celkem** – ohodnocení za ha 20 PJ.
- **první zalesnění + první podsadba** – všechny dřeviny – ohodnocení za ha 500 PJ.
- **přirozená obnova** – vykázaná v roce na holině i pod porost. – ohodnocení za ha 380 PJ.

- **ochrana mladých lesních porostů proti buření a zvěři** vč. oplocování a ošetřování MLP- ohodnocení za ha 20 PJ.
- **prořezávky jehl. + listn. celkem** – ohodnocení za ha 43 PJ
- **podíl nahodilých těžeb přesahujících 30 % z celkové roční těžby** – ohrožené oblasti ochrany lesa – za každý m³ nahodilé těžby, přesahující 30 % z celkové roční těžby – ohodnocení 0,37 PJ.
- **výměra obhospodařované lesní půdy** – ohodnocení za ha 2,1 PJ
- **katastrální výměra** – ohodnocení za ha 0,1 PJ. Katastrální výměra SL se upraví – sníží o podíl % OSL, protože v ohodnocení za OSL je již zahrnuto zhodnocení katastrální výměry OSL.
- **odborná správa lesů** – ohodnocení s ohledem na častý případ kombinovaných revírů za ha 13,6 PJ a to při průměrné výměře OSL připadající na jednoho vlastníka do 2,00 ha. Při vyšší průměrné výměře na jednoho vlastníka jak 2,00 ha se základní ohodnocení redukuje koeficientem 0,82 a činí 11,2 PJ/ha.
- **snížení za katastrální rozlohu připadající na OSL** – zjistí se podíl OSL v ha na celkové výměře lesní půdy LS včetně OSL. Z celkové katastrální rozlohy se zjistí, přes výše uvedený podíl lesní půdy připadající na OSL podíl katastrální rozlohy připadající na OSL - ohodnocení 0,1 PJ/ha. O toto ohodnocení se sníží celková výše PJ.
- **zvýšení PJ za zvláštní režim ochrany lesů ztěžující hospodaření :**
 1. výměra lesů ochranných a lesů zvláštního určení a lesů zařazených ve 2. zóně PHO vodních zdrojů – ohodnocení 0,54 PJ/ha
 2. výměra lesů v CHKO – ohodnocení 0,54 PJ/ha
 3. výměra lesů v Natuře 2000 – agenda o ptácích a agenda o stanovištích – ohodnocení 0,54 PJ/ha.
 4. hodnotí se bez ohledu na překryv

Výpočet ohodnocení PJ:

- výpočet PJ se provádí před zahájením roku na projektované úkoly na následující rok pro účely stanovení pracovních příjmů – pohyblivé složky mezd a následně pak po ukončení roku, po doplnění skutečnosti za rok, za účelem případného dorovnání pohyblivé složky podle skutečného objemu prací v PJ za daný rok s možností nového výpočtu v případě kalamity.
- v systému pracovních jednotek za LČR celkem bez OSL představuje z celku ohodnocení těžební činnosti podíl 45,64%, ohodnocení pěstební činnosti podíl 36,88 % a ohodnocení společných všeobecných činností, jako zejména ochranná služba, ochrana lesa, styk se stranami, státní správou, ČIŽP, orgány ochrany přírody, úřady a další má podíl 17,48 %.

Výpočet modelového počtu pracovníků LS na roční projektované úkoly

- z celkového modelového počtu je vylišen modelový počet revírníků, jako nosná základní organizační složka potřebná k řádnému obhospodařování lesa
- rozhodující je celkový modelový počet pracovníků za LS a vše další je o účelné dělbě práce na lesní správě jako celku. Model PJ umožňuje srovnání organizačních jednotek navzájem u LČR. Je účinným nástrojem pro odměňování pracovníků v závislosti na množství práce. Umožňuje provádět celkový příděl

mzdových prostředků optimalizovaným podílem na PJ za LČR a dává tím prostor lesnímu správci využít systém PJ k účinnější dělbě práce na LS a k optimálnímu počtu a využití pracovníků LS a to i ve vnitřní struktuře.

- Modelově nastavuje optimální počet zaměstnanců (mimo funkce lesní správce a odborník) a následně i odpovídající množství mzdových prostředků-**ekonomiku práce**. PJ - rozdělení LS do pásem

PJ - rozdělení LS do pásem

- **Lesní správy objemy PJ vč.OSL - projekt za modelový (rok 2006)**
- Pásmo do 210000 PJ 7 LS - 8,9%
- Od 210tis do 260 tis.PJ 26 LS – 32,9%
- Od 260tis.do 310 tis.PJ 20 LS – 25,3%
- Od 310tis.do 360 tis.PJ 14 LS – 17,7%
- Od 360tis.do 410 tis.PJ 11 LS – 13,9%
- 410 tis.PJ+ 1 LS - 1,3%

PJ-rozdělení revírů do pásem –jaká je diferenciacie revírů u LČR

- **Revíry-obj.PJ vč.OSL a exp.rev.projekt za modelový (rok 2006)**
- Pásmo do 15 tis. PJ 13 rev. 1,4 %
- Od 15tis.do 20 tis.PJ 140 rev. 15,2 %
- Od 20tis.do 25 tis.PJ 423 rev. 46,1 %
- Od 25tis.do 30 tis.PJ 254 rev. 27,7 %
- Od 30tis.do 40 tis.PJ 81 rev. 8,8 %
- Od 40tis.PJ + 7 rev. 0,8 %

Výše uvedené přehledy, i když za rok 2006, ukazují na to, jak široké je spektrum rozložení OJ podle společného jmenovatele – výše pracovních jednotek u LČR a to trvá.

Závěr

Lidský faktor ve spojení s ekonomikou práce v lesním hospodářství je možno posuzovat z mnoha pohledů. Při jeho hodnocení není možno pominout charakteristiku současných projevů globalizace a rekapitulaci příčin a důsledků současné ekonomické krize na chování podniků, protože to vše má úzkou vazbu na lidský faktor. Je nedostatečná reprodukce kvalifikovaného lesního dělníka v důsledku dlouhodobého trvalého úbytku těchto pracovníků a postupně dochází k jejich nahrazování zahraničními dělníky. Dodavatelské firmy se snaží tento problém řešit z části přes živnostníky, kteří na sebe přebírají veškerou zodpovědnost. **Odměna za kvalitně odvedenou práci s ohledem na používání výkonových norem, by měla zajistit pracovníkovi požadovanou reprodukci pracovní síly a dodržování zásad bezpečnosti a hygieny práce.** Přímou řízené závody LČR zajišťují úkoly ze 72,7 % vlastními pracovníky a jen doplňkově

z 27,3 % živnostníky. Úbytek kvalifikovaných pracovníků, zejména dřevorubců je úspěšně nahrazován harvesterovými uzly. V průměru za čtyřleté období u přímo řízených závodů s převážně jehličnatým dřívím podíl těžby a vyklizování dříví prováděných harvesterovými uzly činil 27 %, ale například při zpracování kalamity Kyril dosáhl 47,8 %. Nezbytné je důsledné dodržení šetrnosti k lesnímu prostředí, lesním porostům i k lesní infrastruktuře. V současné době jsou prosazovány jemnější způsoby hospodaření, vyšší využívání tvořivých sil přírody. To klade zvýšené nároky na lesníky, revírníky i lesní správce na lesních majetcích. A ani při tom nelze zatracovat harvesterové technologie v přímé kombinaci s dřevorubcem, kdy je schopen harvester téměř bezeškodně vyzvednout pokácený strom i z vysokých nárostů a na lince jej odvézt a zmanipulovat.

Z provedené analýzy je možné konstatovat, že vliv a role lidského faktoru ve spojení s účinnou hmotnou stimulací a pozitivní motivací je v řadě případů podceňován a není mu věnována dostatečná pozornost. Vyskytují se i názory, které prezentují někteří pracovníci, a to například, že v tržním prostředí má pracovník základní právo a povinnost držet hubu a krok a pracovat přesně podle pokynů. A pakliže se ti něco nelíbí, za branou čekají další. **Málo si vážíme vysoce kvalifikovaných schopných lidí a to jak dělníků, tak zejména THP a neumíme a často kvůli klidu je ani nechceme nebo nemáme sílu odpovídajícím způsobem, podle množství a kvality odvedené práce zaplatit.** To dále podporuje jen standart průměrnosti. Jsme svědky toho, že tvůrčí inovace jsou dokonce nežádoucí. Nebo odborná kvalifikace pro manažerský stupeň řízení ve správě státního lesního majetku je označena tak, jako že je výhodou. **U THP, zejména u lesních správ by se dále posílila jejich aktivita zvýšením samostatnosti, pravomocí i odpovědností, včetně pozitivní motivace a hmotné stimulace, práce podle předem nastavených ekonomických pravidel řízení, jak to bylo uplatňováno po deset let u přímo řízených lesních závodů modelem diferenciální renty a finančními nástroji. Model diferenciální renty je sice u lesních správ využíván, ale bez užití návazné hmotné stimulace.**

Transformace lesního hospodářství změnila zejména u LČR profesní specializaci THP. Asi 40 % z nich za své praxe neměla příležitost přímo řídit výrobní dělníky. Ke zmírnění této disproporce byl před mnoha lety navržen systém vzájemných výměn svých adjunktů na odborných stážích u LČR a u dodavatelských firem. Zkušenosti ukazují, že u LČR není dostatečně prováděna optimalizace počtu pracovníků lesních správ s přímou vazbou míry pracovní náročnosti na hmotnou stimulaci formou pohyblivé složky mzdy – a to podle množství a kvality provedené práce, což bylo možno řešit provedením optimalizace modelem ohodnocení činností pomocí pracovních jednotek. **Je to dáno také dosud nepřijatým zákonem o státním lesním majetku, ve kterém by byl zakotven dlouhodobý model obhospodařování lesů a prodej dříví, který by byl nejefektivnějším pro stát.** Také by bylo žádoucí posílit pravomoc a odpovědnost a zvýšit samostatnost lesních správ.

Jako mimořádně pozitivní se ve výkonu prací v lesním hospodářství jeví trvalejší vazba místních pracovníků na lesní porosty prováděním navazujících prací nejen v průběhu celého roku, ale dokonce v celém cyklu zajištěné kultury. Zvyšující se podíl listnatých dřevin a jedle to ještě umocňuje a to s ohledem na výrazně vyšší nákladovou náročnost zajištěné kultury z těchto dřevin. **Z toho pohledu vystupuje do popředí sociální funkce lesů a plnění opatření zakotvených v NLP II. To znamená**

umožnit ve výběrových řízeních u státních lesních majetků získat zakázky na práce živnostníkům, malým a středním regionálním firmám. Na příkladu VLS a ŠUNAP je vidět, že je to možné a že to přináší své kladné přínosy pro udržení života i malých dřevozpracujících podniků, zvláště v regionech bohatých na lesy.

Lidský faktor bude znamenat rozhodující úlohu při naplňování nových požadavků na obhospodařování lesů v majetku státu a to zejména při naplňování zvýšených požadavků na tzv. ekologizaci hospodaření v rámci naplňování ekonomické, ekologické a sociální funkce lesů charakterizované v NLP II. Rovněž stavovské postavení lesníků utrpělo újmu. Názory lesníků jsou často převálcovány názory zájmových podnikatelských skupin nebo radikálních environmentalistů, nazývajících lesníky v hospodářských lesích dřevožrouty. Je to dáno zejména tím, **že dosud nebyl zpracován ani přijat zákon o státním lesním majetku**, způsobu jeho řízení, včetně přijetí takového prodeje dříví, který by byl ekonomicky nejvýhodnější pro stát, obhospodařování lesů, ekonomické nástroje řízení, pravidla a řízení lesů zcela nezávislým orgánem, který spravuje státní les jako významné aktivum českého státu a odvodem finanční renty státu s odpočtem vynaložených nákladů na tzv. služby pro veřejnost a na správu drobných vodních toků a HB, po odpočtu dotací.

Literatura:

Kaňok, F.: Ekonomika lesního hospodářství – úvodní školení pro zkoušky OLH –III/2009-
webové stránky LČR
Autoři – zdroje použitých pramenů a citací – uvedeny v textu

Ing. František Kaňok, CSc.

Lelkova 29
794 01 Krnov
e-mail : frantisekkanok@seznam.cz

ADMINISTRACE ČERPÁNÍ DOTACÍ V LESNÍM HOSPODÁŘSTVÍ

ADMINISTRATION OF THE DRAWING ON SUBSIDIES IN FORESTRY

Petr KLEIN

Abstrakt: Čerpání dotací v České republice je stále živé a diskutované téma. Navazuje na vyjednané podmínky při vstupu České Republiky do Evropské Unie. Účelem finanční podpory z Evropské Unie, je strategický cíl - zlepšení konkurenceschopnosti jednotlivých hospodářských, ale i kulturních oblastí členských zemí. Pro zajištění účelnosti poskytnutých podpor a administrace žádostí jsou založeny platební agentury, jejichž zřizovateli jsou ministerstva. Zajišťují příjem žádostí o dotaci, bodování přijatých projektů a kontrolu fyzické realizace vlastních projektů. **Hlavním úkolem platebních agentur a jejich pracovníků, je efektivně zajistit maximální čerpání finančních podpor z Evropské Unie.**

Klíčová slova: dotace, SZIF, finanční podpora, kontrola, Program rozvoje venkova, Projekt, žadatel, administrace, kontrolor, RO Regionální odbor, opatření, záměr

Abstract: Drawing on subsidies in the Czech Republic has been of late a lively discussed topic. It links up with conditions negotiated for the accession of the Czech Republic in the European Union. The purpose of the financial aid from the European Union is a strategic goal – improved competitiveness of economic and cultural conditions in member countries. In order to provide for a purposeful use of the aid and for a proper administration of applications, paying agencies have been established whose founders are state departments. The agencies are in charge of the receipt of applications for subsidy, for classification by points of the received project proposals as well as for the control of the physical implementation of the projects. **The main task of these paying agencies and their staff is to assure efficiently a maximum drawing on financial aids from the European Union.**

Keywords: subsidy, SZIF (State Agricultural Intervention Fund), financial aid, control, Programme of Rural Development, Project, applicant, administration, inspector, RO Regional Department, measure, intent

SZIF – Státní zemědělský intervenční fond

Státní zemědělský intervenční fond, známý pod zkratkou SZIF je platební agentura, zřízená Ministerstvem zemědělství. Náplní SZIF je administrace žádostí o dotaci v rámci tzv. Programu rozvoje venkova (PRV). Vychází z Národního strategického plánu rozvoje venkova. Je platný pro období 2007 – 2013.

Struktura SZIF

Centrální pracoviště Státního zemědělského intervenčního fondu je umístěno v Praze. Kontroluje sedm Regionálních Odborů rozdělených podle oblasti působení do celé České republiky.

- Střední Čechy – RO Praha
- Jihozápad – RO České Budějovice
- Severozápad – RO Ústí nad Labem
- Severovýchod – RO Hradec Králové
- Jihovýchod – RO Brno
- Střední Morava – RO Olomouc
- Moravskoslezsko – RO Opava

Historie dotačních titulů v České republice

Programu rozvoje venkova (PRV) předcházely již dva dotační tituly. Před vstupem do EU to byl program Sapard a na něj navazující program OP Zemědělství.

Strategie a cíle Programu rozvoje venkova

Opatření Programu rozvoje venkova přispějí k naplňování cílů Lisabonské strategie:

- Společnost založená na znalostech
- Vnitřní trh a podnikatelské prostředí
- Trh práce
- Udržitelný rozvoj

Hlavním úkolem Programu rozvoje venkova je dosažení cílů stanovených Národním strategickým plánem rozvoje venkova – rozvoj venkovského prostoru České republiky na bázi trvale udržitelného rozvoje, zlepšení stavu životního prostředí a snížení negativních vlivů intenzivního zemědělského hospodaření. Program dále umožňuje vytvořit podmínky pro konkurenceschopnost České republiky v základních potravinářských komoditách. Program také podporuje rozšiřování a diverzifikaci ekonomických aktivit ve venkovské prostoru s cílem rozvíjet podnikání, vytvářet nová pracovní místa, snížit míru nezaměstnanosti na venkově a posílit sounáležitost obyvatel na venkově.

Legislativní rámec dotační politiky

Čerpání finančních podpor z Evropské unie má jasně vymezený legislativní rámec. Upravuje ho Nařízení Rady č. 1698/2005 o podpoře pro rozvoj venkova z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova - čl. 27, 28 a 30. V souladu s tímto nařízením byl zpracován Národní strategický plán rozvoje venkova.

Struktura Programu rozvoje venkova

Oblasti čerpání finančních prostředků v rámci PRV jsou čtyři. Nazývají se Osy. Každá Osa obsahuje jednotlivá opatření.

Nejdůležitější Osa I je zaměřena na podporu konkurenceschopnosti zemědělství a lesnictví a posílení dynamiky podnikání v zemědělské výrobě a v navazujícím potravinářství. Finanční alokace na osu I činí 22,39 % celkových prostředků Evropského Zemědělského Fondu Rozvoje Venkova (EZFRV). Podpory v rámci Osy I nepovedou ke zvýšení zemědělské prvovýroby. Prioritní oblastí je modernizace zemědělských a lesnických podniků, pozemkové úpravy a přidávání hodnoty zemědělským produktům, proto je na tyto účely soustředěno největší množství finančních prostředků.

Investice do lesů

Součástí Osy I je opatření Investice do lesů (Osa I, Opatření 1, záměr 2).

Opatření sleduje strategický cíl zlepšení konkurenceschopnosti lesnictví, zejména se zaměřuje na podporu rozvoje dynamického podnikání v lesnictví, vyšší výkonnosti lesnických podniků, na restrukturalizaci lesnického sektoru a zlepšení ochrany životního prostředí v lesnictví. Podporované akce by měly řešit problematické oblasti, jako nízkou úroveň investic v lesnickém sektoru a zastaralé a technicky nevyhovující vybavení lesnických podniků. Dále podpora napomáhá řešit problémy spojené s nedostatečnou infrastrukturou v lesnictví.

Charakteristika opatření

Opatření přispěje k plnění strategie Národního lesnického programu z roku 2001. Podpora bude směřovat ke zlepšení lesnické techniky, která v současné době nespĺňuje požadavky moderních technologií a nejsou tak splněny předpoklady pro konkurenceschopné hospodaření. Konkrétně se jedná o pořízení strojů a zařízení pro budování a údržbu lesních cest, stezek a chodníků, meliorací, hrazení bystřin, retenčních nádrží, zařízení pro turistiku a strojů a zařízení sloužících pro obnovu a výchovu lesních porostů a prvotní zpracování dříví ekologickými technologiemi. Také přispěje k vytváření a udržení stávajících malých provozů, které s sebou přinesou vytvoření pracovních míst pro nekvalifikované i kvalifikované pracovníky ve venkovských oblastech a zvýšení podílu lokálního zpracování dřevní suroviny (dojde ke zkvalitnění technického vybavení pro finalizaci a pro tržní zhodnocení produktu v lesním hospodářství).

Cíl opatření

- Zvýšení diverzifikace a rozšíření tržních příležitostí
- Zlepšení zpracování a marketingu surovin.
- Zlepšení infrastruktury
- Využívání tržních příležitostí díky inovacím
- Restrukturalizace a rozvoj technického potenciálu a podpora inovačních procesů
- Zvýšení konkurenceschopnosti

Záměry opatření Investice do lesů

V rámci opatření Investice do lesů je možné žádat na tři záměry

- Lesnická technika
- Technické vybavení provozoven
- Lesnická infrastruktura

Administrace žádosti o proplacení výdajů

Administrace Žádosti o proplacení výdajů je plně v kompetenci pracovníků oddělení kontrol. V Dohodě, kterou podepisuje žadatel je zakotven termín ukončení realizace projektu a podání žádosti o proplacení. Nejpozději v tento termín se žadatel musí dostavit na oddělení kontrol. Projekt je hotov pokud, žadatel zaplatil všechny výdaje spojené s projektem a shromáždil doklady potřebné pro administraci Žádosti o proplacení, přistoupí dva pracovníci oddělení kontroly k přijetí a registraci. V případě nedokončení projektu ve lhůtě stanovené Dohodou, vyplňuje žadatel Hlášení o změnách a posouvá termín podání Žádosti o proplacení. Poslední termín podání Žádosti o proplacení je 24 měsíců od podpisu Dohody o poskytnutí dotace.

Struktura Oddělení kontrol Regionálního odboru

Struktura pracovníků na RO SZIF je rozdělena do tří rovin. Oddělení řídí Vedoucí kontrol. Je přímo podřízen řediteli Regionálního Odboru. Zástupcem Vedoucího kontrol je Koordinátor. Jeho náplní práce je plánování a rozdělování kontrol na počátku a schvalování závěrů Kontrolorů při zakončení administrace projektů na oddělení kontroly. Posledním článkem je Kontrolor, který administruje Žádost o proplacení a vyjíždí do terénu na kontrolu fyzické realizace projektu.

Kontrola čtyřech očí

Všechny úkony spojené s administrací na SZIF musí vykonávat vždy dva pracovníci oddělení kontroly (kontroloři), na základě pověření ředitele Regionálního odboru.

Projekt

Základem celé realizace díla je Projekt. Od podání Žádosti o dotaci, po dobu realizace, až po podání žádosti o proplacení se musí žadatel striktně držet Projektu. Změny, které v projektu nastanou je žadatel povinen ohlásit příslušnému Regionálnímu odboru. Ten se ke změnám vyjádří a po jeho schválení může žadatel změnu v projektu provést. V této chvíli začíná v administraci žádosti svoji funkci oddělení kontrol. Pracovníci oddělení kontroly konzultují s žadatelem zpracování formuláře Hlášení o změnách v rámci PRV, nejen z hlediska formální správnosti, ale především z hlediska specifikace změn v technickém řešení projektu. Bez kladného vyjádření Regionálního odboru, popřípadě Centrálního pracoviště nesmí žadatel ohlášené změny do projektu promítnout.

Příjem Žádosti o proplacení výdajů

Příjem Žádosti o proplacení je podobně jako všechny procesy na SZIF upraven směrnicí. Příjmu jsou přítomni dva pověření kontroloři a žadatel. Nemůže – li se žadatel ze závažných důvodů k příjmu dostavit, pověří zástupce, který na základě plné moci žádost předloží.

Kontrolor 1 vytiskne před administrací dva kontrolní listy, obsahující seznam příloh k Žádosti o proplacení a seznam příloh k zadávacímu řízení. Základní doklady, shodné pro všechna opatření i záměry jsou Žádost o proplacení, Účetní doklady včetně jejich soupisu a Doklady o zaplacení výdajů – výpisy z bankovních účtů, pokladní doklady v případě, že část výdajů byla placena v hotovosti. Další doklady se různí podle jednotlivých opatření a záměrů. Kontrolor 1 přijme na základě prvního kontrolního listu přílohy včetně Žádosti o proplacení, kterou žadatel podepisuje až před kontrolorem. Druhým krokem je přijetí dokumentace k zadávacímu řízení.

V případě že Kontrolor 1 zjistí nesoulad, nebo chybějící přílohu k Žádosti o proplacení, vyplní kontrolor tzv. Chybník k žádosti o proplacení. Ten obsahuje seznam chybějících dokladů a lhůtu, ve které je žadatel povinen tyto doklady doložit. Maximální doba na nápravu je čtrnáct dní.

Pokud Kontrolor zkonstatuje, že je Žádost o proplacení včetně příloh úplná, přidělí příslušné číslo jednací a zavede ji do softwaru SZIF. Vyplněný kontrolní list stvrdí svým podpisem a předává ho druhému kontrolorovi k další administraci. Tím je jeho úloha splněna.

Kontrolor 2 převezme kontrolní list s dokumentací. Překontroluje formální a věcnou správnost Žádosti o proplacení i přiložených dokladů a vyplní v softwaru kontrolu číslo dvě. Poté vytiskne Potvrzení o zaregistrování žádosti ve dvou vyhotoveních. Po podpisu předá jedno potvrzení žadateli a druhé založí do složky.

Předáním potvrzení o zaregistrování žádosti splnili oba kontroloři i žadatel podmínky příjmu Žádosti o proplacení.

Administrativní kontrola

Administrativní kontrola dokladů na Regionálním odboru SZIF se děje opět za účasti obou kontrolorů. V zásadě se jedná o stejné kontrolory, kteří žádost přijímali. Pro administrativní kontrolu je v softwaru zaveden kontrolní list rozdělený na dvě části. První část vyplňuje kontrolor v kanceláři v rámci administrativní kontroly, druhou část nechává nevyplněnou a vyplní ji až na kontrole fyzické realizace projektu. Během kontroly v kanceláři kontroloři prověří, zda jsou na fakturách všechny potřebné údaje, které vyplývají ze zákona o účetnictví. Prověří, zda jsou všechny výdaje deklarované na fakturách uhrazeny a zda jsou uhrazeny na správný účet dodavatele.

Důležitou částí administrativní kontroly je prověření preferenčních kritérií, které byly základem pro výběr tohoto projektu.

Při zjištění nedostatků během administrativní kontroly, nastaví kontrolor v softwaru status projektu Administrativní kontrola v opravě. Tím přeruší běh času, který je administraci přidělen. Než se oba kontroloři vydají na kontrolu fyzické realizace projektu, je nezbytné, aby žadatel odstranil nedostatky z administrativní kontroly.

Nezbytnou stránkou této části administrace je důkladná kontrola výběrového řízení. Transparentní a nediskriminační výběrové řízení je jedním ze základních pilířů každého projektu. Na prověřování výběrového řízení se klade velký důraz a hlavním předpokladem je znalost Zákona o veřejných zakázkách č. 137/2006 sb.

Závěrem administrativní zadá kontrolor do softwaru tzv. Kódy nálezů, které charakterizují průběh kontroly, zaznamenávají případné korekce výdajů, sankce a závady v přiložených dokladech.

Kontrola fyzické realizace projektu

KFRP jak se kontrola fyzické realizace zkráceně označuje je stejně, jako příjem Žádosti o proplacení i Administrativní kontrola vykonávána dvěma kontrolory. Na fyzickou kontrolu projektu se kontroloři vybaví složkou s projektem, fotoaparátem a dalšími pomůckami nutnými k prověření realizace projektu na místě u příjemce pomoci, např. pásmem a metrem.

Kontrola na místě probíhá ve dvou fázích. V první fázi prověří kontroloři doklady založené u příjemce pomoci – originály faktur, zaúčtování faktur, výpisů z bankovních účtů a další doklady v závislosti na opatření. Je třeba, aby kontroloři poučili žadatele o správné archivaci materiálů vztahujících se k projektu. Archivované doklady mohou být předmětem následné kontroly.

Druhá fáze KFRP zahrnuje kompletní prověření předmětu projektu – technické parametry pořízené techniky, výrobní a evidenční čísla techniky provozované na pozemních komunikacích a oprávnění k provozování této techniky, provedení stavebních prací dle přiloženého položkového rozpočtu a komplexní technické řešení v závislosti na Projektu.

Předmětem Kontroly fyzické realizace projektu je i kontrola preferenčních kritérií, navazující na administrativní kontrolu.

Pokud kontrolor zjistí nesoulad mezi Projektem a fyzickou realizací projektu, uloží žadateli Opatření k nápravě a po dohodě s žadatelem časovou lhůtu na odstranění nedostatků. Vše pečlivě zaznamená do Protokolu o kontrole. Žadatel se k nedostatkům vyjádří – pokud se zápisem z kontroly nesouhlasí, přiloží písemné vyjádření.

V případě neshledání nedostatků zkonstatují kontroloři do Protokolu, že kontrola je Bez závad. Po návratu z Kontroly fyzické realizace projektu předávají kontroloři celý projekt koordinátorovi kontrol, který schválí závěry jejich práce.

Závěr

Snahou nejen kontrolorů, ale všech pracovníků SZIF je zajistit efektivní čerpání dotací z EU. Snahou je snížit administrativní náročnost. S nárůstem počtu žádostí se prohlubují zkušenosti a pravidla pro čerpání finanční pomoci se upravují tak, aby se administrace zjednodušila a zefektivnila nejen pro pracovníky SZIF, ale především pro žadatele. Jedním z posledních opatření v oblasti Investic do lesů je upravení způsobilých výdajů na minimální hranici 10 000 Kč. Eliminují se projekty nákupu drobné lesnické techniky, které administrativně zaměstnávaly pracovníky SZIF stejně jako projekty velké.

Přehled zaregistrovaných a schválených projektů v opatření Investice do lesů v 5. a 8. kole

Zaregistrované žádosti v 5. kole příjmu 7. 10. - 27. 10. 2008

Osa/ skupina opatření/ opatření/ podopatření/ záměr	RO SZIF							CP	Celkem
	PHA	ČB	UL	HK	BR	OL	OP		
I.1.2.1.a	54	165	11	41	105	61	31	0	468
I.1.2.2.a	6	4	0	4	3	6	1	0	24
I.1.2.3.a	25	60	5	23	50	37	4	0	204
I.1.2.3.b	3	10	1	2	9	0	0	0	25
I.1.2.3.c	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Celkem	88	239	17	70	167	104	36	0	721

Schválené žádosti v 5. kole příjmu 3. 3. 2009
Opatření I.1.2. Investice do lesů**Podopatření I.1.2.1. Lesnická technika**

Počet schválených žádostí 244 v celkové výši podpory 117.281.897,- Kč.

Podopatření I.1.2.2. Technické vybavení provozoven

Počet schválených žádostí 22 v celkové výši podpory 31.922.265,- Kč.

Podopatření I.1.2.3. Lesnická infrastruktura

Počet schválených žádostí 123 v celkové výši podpory 313.043.749,- Kč.

LIDSKÝ FAKTOR A EKONOMIKA PRÁCE V LESNÍM HOSPODÁŘSTVÍ

P. KLEIN

Zaregistrované žádosti v 8. kole příjmu 6. 10. – 26. 10. 2009

Osa/ skupina opatření/ opatření/ podopatření/ záměr	RO SZIF							CP	Celkem	Dotace v Kč
	PHA	ČB	UL	HK	BR	OL	OP			
I.1.2.1.a	35	152	14	39	117	62	37	0	456	234539416
I.1.2.2.a	8	8	1	1	11	3	3	0	35	27768027
I.1.2.3.a	16	58	6	17	36	34	5	0	172	554764822
I.1.2.3.b	3	12	0	3	9	1	0	0	28	102695632
I.1.2.3.c	1	3	0	0	0	1	0	0	5	9279731
Celkem	63	233	21	60	173	101	45	0	696	929047628

Schválené žádosti v 8. kole příjmu 4. 3. 2010

RO SZIF	Opatření, podopatření, záměr				
		I.1.2.1	I.1.2.2	I.1.2.3	Celkem
Praha	Počet žádostí	17	6	8	31
	Finanční požadavky	17240553	6561112	18644253	42445918
České Budějovice	Počet žádostí	89	7	29	125
	Finanční požadavky	50420370	5370458	109151088	164941916
Ústí nad Labem	Počet žádostí	7	1	1	9
	Finanční požadavky	2379441	2856000	3926233	9161674
Hradec Králové	Počet žádostí	17	0	3	20
	Finanční požadavky	9487059	0	10733764	20220823
Brno	Počet žádostí	62	11	12	85
	Finanční požadavky	19521806	6812463	33324266	59658535
Olomouc	Počet žádostí	35	3	7	45
	Finanční požadavky	11530018	2727940	13485806	27743764
Opava	Počet žádostí	20	3	0	23
	Finanční požadavky	8257374	1372354	0	9629728
Celkem	Počet žádostí	247	31	60	338
	Finanční požadavky	118836621	25700327	189265410	333802358

*Příspěvek je součástí prací na projektu IGA č. 65/2010.***Ing. Petr Klein**

Státní zemědělský intervenční fond

Kotlářská 53

602 00 Brno

CHŘADNUTÍ SMRČIN – PŘÍLEŽITOST KE ZMĚNĚ

DECLINE OF NORWAY SPRUCE STANDS – OPPORTUNITY FOR CHANGE

Milan KOŠULIČ

Abstrakt: Revír Cvilín poblíž Krnova bezprostředně navazuje na oblast Opavska a byl podobně jako Opavsko postihnutý chřadnutím smrčín s následnou soušovou, václavkovou a kůrovcovou kalamitou. Přírodní podmínky jsou dány pahorkatinným reliéfem, teplým a suchým podnebím srážkového stínu Jeseníků a hlubokými živnými půdami. Většina území revíru patří do PLO Nízký Jeseník. Na revíru převažují LVS 3 – dubobukový a 4 – bukový. Většina stanovišť po odclonění silně zabuřeňuje. Tyto podmínky jsou obecně považovány za málo příznivé pro přechod k přírodě blízkému hospodaření s vysokým podílem přirozené obnovy a využití autoregulačních procesů. Stav lesa s relativně nižším zastoupením smrku a vyšším podílem vynikajícího místního ekotypu borovice lesní i nadprůměrným zastoupením listnatých dřevin je naopak výhodou. Dlouhodobým hospodářským cílem jsou věkově, druhově, rozměrově a prostorově diferencované lesy, umožňující trvalý zralostní výběr kvalitního dříví na většině plochy lesa.

Klíčová slova: chřadnutí smrčín, přírodní podmínky, cíl hospodaření

Abstract: The Cvilín forest district near Krnov neighbours immediately with the region of Opava and similarly as the Opava region was affected by the decline of spruce stands with subsequent calamities caused by the bark beetle, honey fungus and drought. Natural conditions are given by the hilly relief, by the warm and dry climate in the rainshadow of the Jeseníky Mts. and by deep fertile soils. A greater part of the forest region belongs in the Natural Forest Region of Nízký Jeseník. Forest Altitudinal Vegetation Zones dominant in the forest region are FAVZ 3 – Oak-Beech and 4 – Beech. Most sites become severely infested by weeds after shelterwood felling. These conditions are considered little favourable for the transition to near-natural forest management with a high share of natural regeneration and with the utilization of self-regulation processes. On the other hand, the forest condition with a relatively low representation of spruce and a higher share of the excellent local ecotype of Scotch pine and above-average proportion of broadleaved species is considered to be advantage. The long-term management objective is an age, species composition, size and space differentiated forest that would enable sustainable selection of mature good-quality timber from most of the forest area.

Keewords: decline of spruce stands, natural conditions, management objective

Úvod

Lesnictví je považováno za obor s velmi konzervativním prostředím. Sami lesníci odvozují konzervativní postoje od dlouhodobých cyklů lesa a většinou pokládají tento způsob uvažování pokládají za přednost. Poslední desetiletí však naznačují, že takto můžeme uvíznout ve vlastní pasti. Vývoj poškozování lesů se totiž urychluje a konzervativní přístupy k hospodaření v lesích zabraňují vhodné reakci na kalamity.

Příkladem zásadní změny strategie hospodaření směrem k přírodě bližším postupům jako reakce na kalamitní poškozování lesů je revír Cvilín na Lesní správě Město Albrechtice.

Revír Cvilín charakterizují přírodní a hospodářské podmínky, které jsou zdánlivě v rozporu s podmínkami pro přírodě blízké hospodaření: živná, zabuřeňující stanoviště, srážkově chudá oblast v deštném stínu Jeseníků s častými a dlouho trvajících přísušky ve vegetační době, permanentní kůrovcová a václavková kalamita, stále ještě poměrně vysoké stavy spárkaté zvěře.

Paradoxně však právě tyto nepříznivé přírodní a z toho vyplývající i obtížné pracovní podmínky byly jednou z hlavních příčin změny hospodaření, které v důsledku vedly i k dnešní vyšší efektivitě ve srovnání s některými jinými revíry v okolí.

Snaha o přírodě blízké hospodaření v situaci permanentní kůrovcové a václavkové kalamity, mimořádné výsledky v přirozené obnově na živných stanovištích, výjimečnost místního heraltického ekotypu borovice lesní a také angažovanost revírníka a lesního správce byly hlavními důvody zařazení revíru Cvilín mezi demonstrační objekty Pro Silva Bohemica.

Charakteristika revíru

◦ Organizační začlenění

LHC: Město Albrechtice

Platnost LHP: 2002 – 2011

Lesy České republiky, s.p., sídlo: Hradec Králové, Přemyslova 1106, PSČ 501 68

IČ: 42196451

Organizační jednotka: Lesní správa Město Albrechtice

Revír: Cvilín

Plocha porostní: 1347,89 ha.

◦ Historie lesů na revíru Cvilín

Lesy tvořící nynější revír Cvilín byly lidskou činností ovlivněny již ve 13. století, kdy začalo dolování rud v okolí Horního Benešova. Tamní stříbrné doly byly v největším rozkvětu v druhé polovině 16. století a již tehdy se potýkaly s nedostatkem dřeva. V 17. a 18. století bylo území často postihováno válečnými událostmi a hospodářský život byl značně omezen (Žaloudík, 1963).

Od r. 1622 se většina lesů v okolí Krnova stala majetkem Lichtensteinů. Ti zavedli již r. 1720 tzv. lesní etáty, které měly regulovat těžbu ve značně poničených lesích. Po celé 18. a 19. století se hospodaření zlepšovalo a kolem r. 1900 již bylo na velmi slušné

úrovni. Pověstnou se stala tzv. „lichtenstejnská směs“, smíšené porosty SM, JD, BO, MD, BK, ost. list v přibližně rovnoměrném zastoupení (Holuša a Holuša, 2000). Za účasti vynikajících místních ekotypů BO a MD tak vznikaly vysoce produktivní porosty. Přestože nejčastěji používanou dřevinou při obnově lesa zde jako i jinde v českých zemích byl smrk, nebyl zdaleka dřevinou jedinou. Stále vysoké zastoupení od počátků řízeného hospodářství zde měla jedle. Ještě v r. 1902 se uvádí její podíl na bývalém revíru Cvilín ve výši 37 % a v r. 1936 ve zmlazovací třídě dokonce ještě zcela převažuje (56 %) vedle borovice (44 %). Borovice dosáhla největšího rozšíření kolem r. 1902 (77 %) na revíru Býkov (střední část dnešního revíru Cvilín), což lze označit za „borovou mánií“ (Žaloudík, 1963). Jedním z důvodů, že se BO (zřejmě i MD) na zdejších bohatých stanovištích udržely v původních převážně bukových pralesích v poměrně vysokém podílu až do doby jejich záměrného využívání při obnově, je poměrně suché klima deštného stínu Jeseníků s důsledkem častějších požárů (Holuša a Holuša, 2000).

◦ **Všeobecný popis revíru**

Revír Cvilín je nejvýchodnějším revírem Lesní správy Město Albrechtice. Rozkládá se v bezprostřední blízkosti Krnova, jižně a jihovýchodně od města (viz <http://www.krnov.cz>). Pohraniční město Krnov má 25.000 obyvatel a je hospodářským a kulturním centrem severovýchodního okraje Jeseníků s úzkou vazbou na Osoblažsko, Opavsko, Bruntálsko a polská města Glubczyce a Prudnik. Blízkost většího města se projevuje poměrně intenzivním rekreačním využitím lesů na rozdíl od většiny lesní správy Město Albrechtice. Přesto není na revíru vylišena kategorie lesa zvláštního určení – lesy příměstské a další lesy se zvýšenou rekreační funkcí.

Určujícími podmínkami pro lesní hospodářství jsou zejména:

- pahorkatinný charakter,
- suché a teplé podnebí,
- živná snadno zabařeňující stanoviště,
- menší podíl smrku a vyšší zastoupení smíšených porostů (LS Město Albrechtice 68 % smrku, revír Cvilín 40 % smrku, což je však stav již po soušové a kůrovcové kalamitě v 90. letech minulého století),
- chřadnutí smrku, václavka a kůrovci, převažující lýkožrout severský,
- vysoké stavy smčů a černé zvěře, vyskytuje se i zvěř daňčí, výjimečně zvěř jelení.

Zvláštností revíru jsou

- vysoké zastoupení kvalitní borovice heraltického ekotypu na živných stanovištích
- dlouhodobě uplatňovaný vysoký podíl přípravy půdy pro podporu přirozené obnovy.

Přírodní podmínky

Geomorfologické poměry

Oblast má charakter pahorkatiny. Nadmořská výška se pohybuje mezi 300 až 450 m n.m., nejnižší bod 280 m (Úvalno na východě), nejvyšší 467 m (vrch poblíž Guntramovic).

Zařazení jednotlivých částí revíru Cvilín v geomorfologickém systému: systém Hercynský, provincie Česká vysočina, Jesenická oblast (okrajově Slezská nížina), většina revíru spadá do okrsku Lichnovská pahorkatina (zdroj: <http://geoportal.cenia.cz>).

Geologické podloží

Skalní podloží je budováno moravkoslezským paleozoikem (prvohorami) Českého masívu – spodním karbonem (kulmem). Spodní karbon (kulm) moravickým souvrstvím (svrchní visé) a v západní části hornobenešovským souvrstvím (spodní až střední visé). V obou případech se jedná o flyšová souvrství, která jsou provrásněná a silně tektonicky postižená, prostoupená hustou sítí puklin.

Kulmská souvrství jsou překryta mocnými sedimenty kvartérního staropleistocénního kontinentálního zalednění, které jsou na povrchu překryty středněpleistocénními a holocenními fluviálními sedimenty.

Na severozápadním okraji revíru probíhá okrajový zlom Nízkého Jeseníku založený v kulmských horninách. Kry Nízkého Jeseníku vznikly řadou zlomů v důsledku neogenní germanotypní tektoniky. Při poklesech získaly jen nevelké nadmořské výšky. Erozní činností vod byly druhotně hluboce rozřezány při vzniku erozních údolí. Do tohoto už silně rozbrázděného reliéfu zasáhl v pleistocénu dvakrát ledovec, jehož vliv je dobře sledovatelný v nejbližším okolí Krnova. Mocnost ledovcového překryvu dosahovala v oblasti dnešního ústí Opavice až 100 m. Působením ledovce jsou severní svahy Lichnovské pahorkatiny jižně od Krnova mnohem prudší než svahy jižní (Zelené město Krnov, 2005)

Podle geologické mapy ČR (<http://geoportal.cenia.cz>) zasahují na území revíru z východu kvartérní hlíny, spraše, písky a štěrky a ze západu paleozoické horniny zvrásněné nemetamorfované (břidlice, droby).

Pedologické poměry

Na území revíru převažují kambizemě a hnědozemě, v severní části pseudogleje, v nivách fluvizemě. Půdy jsou většinou hluboké, místy mělké.

Hydrologické poměry

Území revíru náleží do povodí řeky Opavy, která je levostranným přítokem Odry. Významným přítokem je zleva Opavice, která však odvodňuje jen velmi malou část severního území revíru a vlévá se pod Krnovem do Opavy. Převážná část revíru zahrnuje dílčí povodí pravostranných přítoků Opavy: od severu Hájnický potok, Černý potok a Čížina, protékající Lichnovem a vodní nádrží Pocheň na jižním okraji revíru. Na Hájnickém potoku jsou dvě neprůtočné vodní nádrže: Horní a Dolní hájnický rybník.

Klimatické podmínky

Souvislá meteorologická pozorování v Krnově probíhají od r. 1953 s nepodstatnými výpadky v řádu týdnů. Průměrná roční teplota vzduchu v Krnově je 7,8 °C. Nejteplejší v celé historii měření byl rok 2000 s roční průměrnou teplotou 9,9 °C a nejchladnější rok 1940 s teplotou 5,7 °C. Nejtepleji je v červenci (průměr 17 °C) a nejchladněji v lednu (-

2,3 °C). Nejteplejším měsícem v historii byl srpen roku 1992 s průměrem 23,1 °C a absolutně nejvyšší zaznamenaná teplota 36,6 °C byla naměřena 9. a 29. srpna 1992.

V Krnově se vyskytuje průměrně 34 letních dnů (maximální teplota vzduchu 25 °C a více). Nejvíce letních dnů – 68 – bylo v letech 1992 a 2002. V jednom roce je průměrně zaznamenáváno 113 mrazových dnů (minimální teplota nižší než 0 °C), nejvíce mrazových dnů – 139 – bylo v roce 1940 a 1980. Průměrný nástup prvních mrazů je okolo 14. října a výskyt posledních jarních mrazů okolo 28. dubna.

Průměrná roční relativní vlhkost vzduchu je 82,4 %.

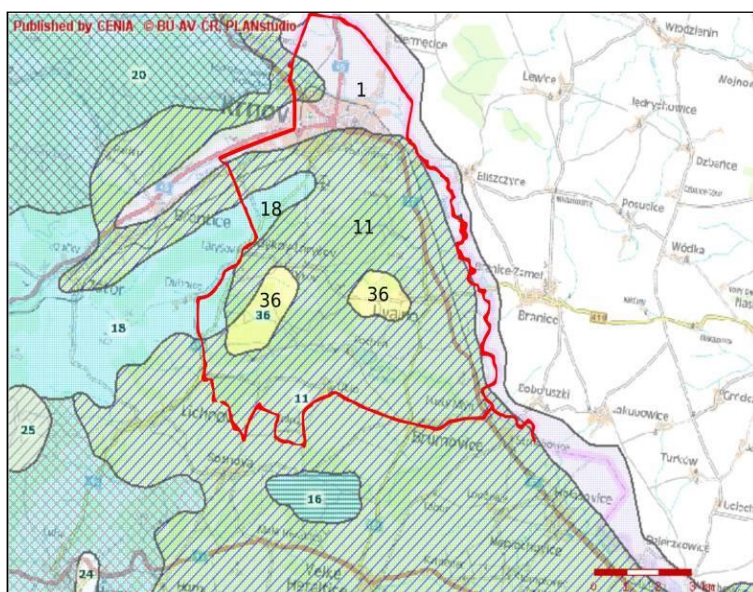
V Krnově spadne průměrně za rok celkem 617 mm srážek. Je to zhruba o 200 mm méně než je normál pro celý Moravskoslezský kraj. Srážkový průměr pro okres Bruntál je o 150 mm vyšší. Nižší průměr než Krnov má v Moravskoslezském kraji jen Opava a okolí. Za rok je zaznamenáno průměrně 134 dnů se srážkami.

Průměrně je v Krnově naměřeno 90 cm nového sněhu za rok. Maximální výška sněhové pokrývky 65 cm byla zaznamenána v roce 1941. Průměrně je zaznamenáno 44 dnů se sněžením a 46 dnů se sněhovou pokrývkou 1 cm a více.

Průměrná rychlost větru je 2,6 m/s, nejvyšší v lednu (3,2 m/s) a nejméně v srpnu (2,1 m/s). Převládajícím směrem větru je směr západní, pak jižní, jihozápadní a severozápadní. Podle klasifikace klimatu od Quitta patří Krnov do oblasti MT9 (dlouhé, teplé, suché až mírně suché léto, přechodné období s mírným až mírně teplým jarem a mírně teplým podzimem, krátká, mírná a suchá zima s krátkým trváním sněhové pokrývky).

Botanické poměry

V systému fytogeografického členění ČR jde o Českomoravské mezofytikum okrsek 74b Opavská pahorkatina (<http://geoportál.cenia.cz>). Potenciální přirozenou vegetací je převážně lipová dubohabřina, biková a/nebo jedlová doubrava, ve vyšších polohách bučina s kyčelnicí devítilistou a v nivách střešchová jasenina.

Obrázek 1: Mapa potenciální přirozené vegetace. Legenda: 11 – lipová dubohabřina, 36

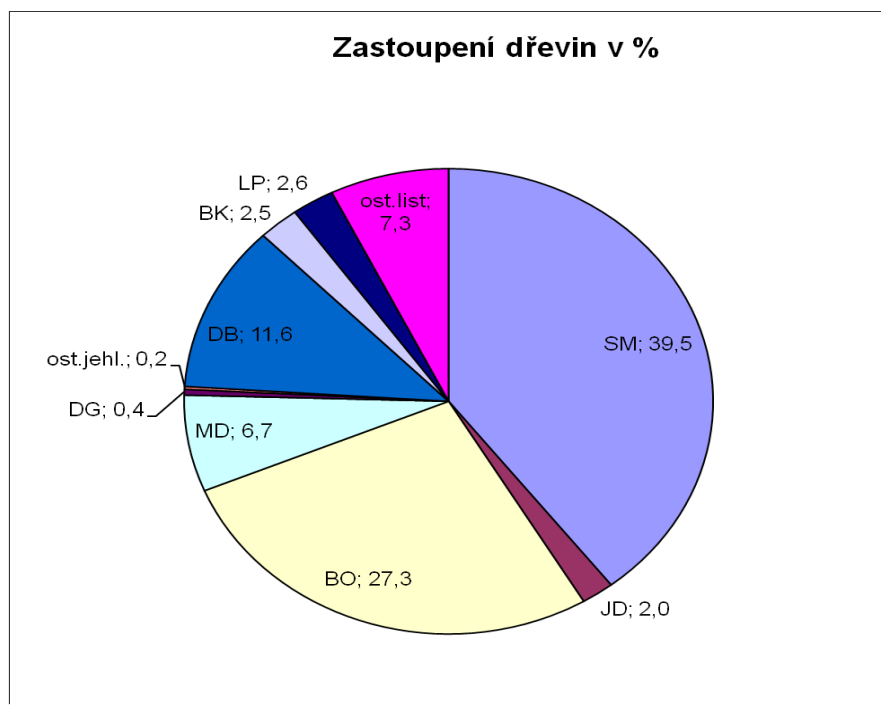
– biková a/nebo jedlová doubrava, 18 – bučina s kyčelníci devítilistou, 1 – střemchová jasenina. (Zdroj: <http://geoportal.cenia.cz>)

Přírodní lesní oblasti, lesní vegetační stupně, soubory lesních typů

Rozhodující část revíru spadá do přírodní lesní oblasti (PLO) 29 – Nízký Jeseník, malá část do PLO 32 – Slezská nížina a jen nepatrná část porostní půdy do PLO 28 – Předhoří Hrubého Jeseníku.

Největší část revíru je v 3. – dubobukovém LVS (808 ha) a 4. – bukovém LVS (518 ha). Okrajově se vyskytuje 1. – dubový a 2. – bukodubový LVS.

◦ Stav lesa

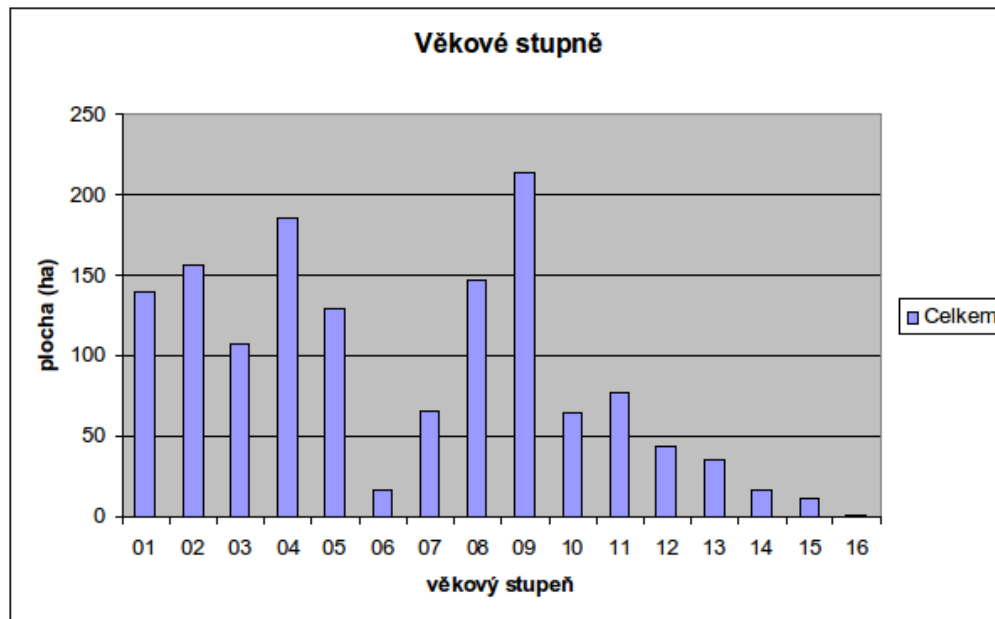

Obrázek 2: Zastoupení dřevin na revíru Cvilín k 1.1.2002

Druhová skladba, věková struktura

Ve střední a jižní části revíru se rozkládá genová základna borovice lesní, e.č. ústřední evidence genových zdrojů 189. Je tvořena dílci 954A-E, celé odd. 955, 959, 960A-J, celé 962, 963A, celé 964, 965A-E, celé 967, 968, 969. Celková plocha porostní půdy zařazené do GZ je 652,95 ha (dle stavu k počátku platnosti LHP 1.1.2002).

Zastoupení dřevin je uvedeno v následující tabulce a zjednodušeně podle skupin dřevin v grafu. Zdrojem dat je LHP 2002-2011 pro LHC Město Albrechtice.

Obrázek 3: Věkové stupně v % plochy

Následující tabulka vyjadřuje průměrnou velikost porostních skupin v r. 1992 a po 10 letech

	Stav k 1.1.	
	1992	2002
Celková plocha porostní půdy	1370,62	1347,89
počet porostních skupin	768	978
průměrná velikost porostní skupiny v ha	1,78	1,38

Tabulka 1: Průměrná velikost porostních skupin

Hospodářské soubory a soubory lesních typů

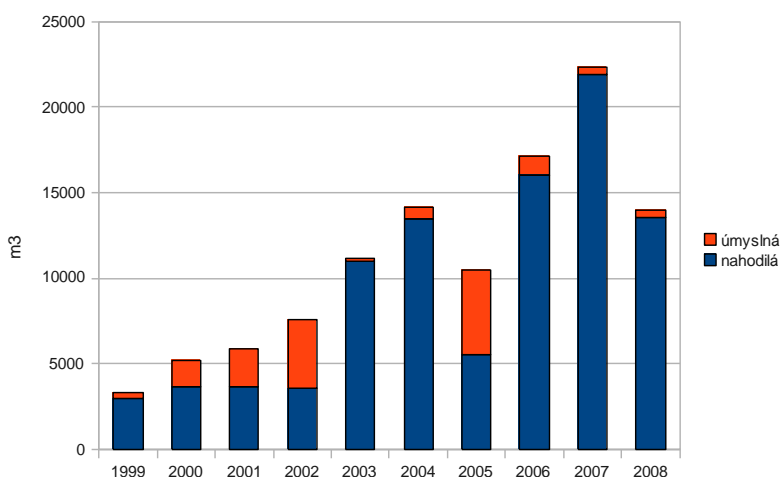
Na území revíru Cvilín jsou zastoupeny hospodářské soubory (v pořadí od největší plochy, zaokrouhlo, rovněž SLT od největší plochy):

- 45 – živná stanoviště středních poloh (1269 ha), SLT 3B, 4B, 3H, 3S, 4S, 4H a další pod 15 ha
- 41 – exponovaná stanoviště středních poloh (57 ha), SLT 4C, 4A, 4F a další pod 10 ha
- 21 – exponovaná stanoviště nižších poloh (11ha), SLT 3C, 3J
- 29 – olšová stanoviště na podmáčených půdách (5 ha), SLT 3L
- 19 – lužní stanoviště (4 ha), SLT 2L, 3U
- 1 – mimořádně nepříznivá stanoviště (1 ha), SLT 4Z

Nejvíce zastoupenými SLT jsou 3B, 4B, 3H a 3S s celkovou plochou cca 1070 ha.

Vývoj těžeb

Těžební možnosti revíru jsou výrazně překračovány v důsledku extrémního podílu nahodilých těžeb, jejichž výše v žádném ze sledovaných roků nepoklesla pod 50 % celkové těžby.

Obrázek 4: Vývoj těžeb na revíru od r. 1999

Hospodaření po r. 1992

Hospodaření bylo zásadně ovlivněno chřadnutím smrku způsobeným podle dostupných poznatků stále častějším nedostatkem vody ve vrchních vrstvách půdy, aktivizací václavky a chronickým přemnožením kůrovců, zejména lýkožrouta smrkového, severského a lesklého. Po r. 2002 je již prokázán převažující podíl lýkožrouta severského v populacích kůrovců. Důsledkem byl ústup smrku z druhové skladby porostů ve všech věkových třídách. Nahodilými těžbami, které objemem značně přesahují bilancované těžební možnosti, vznikaly holiny různé velikosti a rozsáhlé plochy porostů s různým stupněm proředení, který závisel na původním zastoupení smrku a rychlosti jeho hynutí.

Reakcí OLH počátkem 90. let byl velký objem umělé obnovy lesa jinými dřevinami než smrkem, zejména borovicí lesní, bukem a lípou. Při sadbě na holiny se využívala zejména borovice lesní místního heraltického ekotypu, zpočátku také dub. Buk a jedle se přednostně podsazovala do proředených porostů, ve velkých, později v malých skupinách. Při nahodilých těžbách se důsledně nedotěžovalo, ponechávaly se porostní okraje a různé proředené přechody mezi holou plochou a zapojeným porostem v takovém stavu, jak jednotlivé stromy a skupiny odumíraly. V porostech na celém revíru byl neustálý těžební pohyb, podle intenzity přemnožení kůrovců a působení václavky se rychle měnil porostní detail, vznikalo množství nových ohnisek uvnitř porostů. To činilo problematickým umístění podsadeb, protože ty se často ocitaly po několika letech v plném oslunění.

Přibližně od poloviny 90. let se souběžným tlakem na snížení stavů zvěře (zde především srnčí) se začala provádět příprava půdy hlavně v proředených porostech a ve velkých ročních objemech. K přípravě půdy se využíval především Velpar, v menším množství

Roundup a Gallant. Chemická příprava půdy se často kombinovala s mechanickou, zejména finskými branami (TTS + LKT), ale také půdní frézou. Chemické přípravky se využívaly i v ochraně kultur proti bušení, přičemž se vyloučilo celoplošné vyžínání a později vyžínání vůbec.

Omezilo se potlačování „nežádoucích“ dřevin, naopak přípravné dřeviny, zde zejména BR, se staly vítaným prvkem při obnově holin a je poměrně dobře využíváno i jejich funkce zápojné a výchovné, např. v mlazinách borovice.

Nadprůměrně pestrá druhová skladba starších porostů s velkým podílem borovice, modřínu i listnáčů a místy jedle, ústup smrku s následným proředěním porostů, pestrost prostorové struktury (textura), omezení vyžínání, ale zejména masová příprava půdy a tlak na snížení stavů zvěře měl za následek rozvoj bylinného a keřového patra a postupné, ale výrazné zvyšování rozsahu přirozené obnovy cílových dřevin.

Úmyslné těžební zásahy byly realizovány, pokud to dovolil vývoj kalamity. Avšak před dodržení bilancované roční výše těžby byly upřednostněny pěstební záměry OLH. Při mýtní těžbě byly prakticky vyloučeny holoseče a výhradně využívány clonné seče a jednotlivý výběr zdravotním, zušlechtovacím a zralostním výběrem. Při výchově byl omezen výběr v podúrovni, preferovaly se vtroušené dřeviny a podporovala se diferenciací struktury porostů.

Cíle a zásady hospodaření

Konečným cílem (vizí) jsou věkově, výškově, tloušťkově a druhově skupinovitě i jednotlivě diferencované porosty, které budoucím hospodářům umožní dlouhodobý až trvalý zralostní výběr kvalitního dříví na většině plochy. Vzhledem k přírodním podmínkám a předpokládaným klimatickým změnám by se druhová skladba cílových porostů měla blížit skladbě přirozené (s ohledem na změněné podmínky) se zvýšeným podílem místního ekotypu heraltické borovice jako základní ekonomické dřeviny.

Základním principem hospodaření, který podle našeho názoru povede k uvedenému cíli, je co největší využití přirozených procesů, tzn. nevynakládat práci a finanční prostředky na to, co může příroda vykonávat sama. Hospodářskými opatřeními chceme pouze vytvořit podmínky žádoucím přirozeným procesům nebo je přiměřeně usměrňovat. Obecně jde zejména o:

- omezení až vyloučení úmyslných holosečí (holosečný obnovní prvek o průměru „na výšku stromu“ ještě nepovažujeme za holoseč)
- trvalý tlak na udržení přiměřených stavů zvěře
- přirozená obnova všech stanovištně vhodných dřevin včetně dřevin pomocných a přípravných
- dlouhodobý zástin mateřským porostem (na kalamitních holinách přípravným porostem) k využití autoredukce v nárostech, samočištění kmenů, regulace druhové skladby a k udržení přirozených růstových podmínek pro klimaxové dřeviny
- trpělivost při hospodaření (odklady termínu zalesnění a zajištění, obnova kalamitních holin přes přípravné porosty)
- podpora plošné diferenciací, skupinovitosti, výchova v úrovni, plošně diferencovaná

intenzita těžby

- výběrné principy při těžbě, nedotěžování zbytků po kalamitách.

Specifickými opatřeními pro revír Cvilín jsou:

- využití místního cenného ekotypu heraltické borovice a její podrostní obhospodařování jako hlavní ekonomické dřeviny ve smíšených porostech a
- příprava půdy včetně chemické pro urychlení nástupu přirozené obnovy a zlepšení druhové skladby i struktury.

Poznámka: Na revíru je realizován pilotní projekt v rámci výzkumu financovaného MŽP „Modifikace metodiky hospodářské úpravy strukturně bohatých lesů pro její využití v různých typech vlastnictví lesů hospodářských“.

◦ **Chtít, vědět, moci**

Slovy z nadpisu lze uvést základní podmínky jakékoliv zásadní změny ve fungování organizace. Jistě to platí i pro hospodaření na kterémkoliv revíru či lesnickém úseku. Na revíru Cvilín byla výraznou motivací ke změně hospodaření samotná kalamitní situace přecházející v chronický stav převažující nahodilé těžby a obrovských objemů obnovy lesa. Vždyť v první polovině 90. let minulého století byl roční objem umělé obnovy lesa i přes 50 ha! Těžko představitelné pracovní přetížení revírníka bez naděje na normalizaci poměrů bylo tedy pravděpodobně jedním z faktorů, který vyvolal ono „chtít“. V tomto

smyslu lze také říci, že místní revírník změnil postoj k chronicky kalamitnímu prostředí tak, že je přijal jako **příležitost**, nikoliv jako katastrofu.

Bylo příznivou shodou okolností, že nová organizace státních lesů – LČR, s.p. – umožnila motivovaným zaměstnancům realizovat své záměry vcelku svobodně. Využili jsme také možnost setkávat se a diskutovat s mnoha netradičně smýšlejícími lesníky včetně zahraničních. Právě poznatky a dojmy z hospodaření u špičkových majetků v okolních státech byly silnou podporou pro změnu hospodaření. To vše rychle naplnilo obsah slov „vědět“ a „moci“.

O lesnictví se říká, že je to „běh na dlouhou trať“. V podmínkách chronického chřadnutí dřevin zhoršovaných častými kalamitami se však stav lesa může výrazně měnit velmi rychle, v řádu nikoliv desítek až stovek let, ale v podstatě během delšího působení jednoho jediného lesníka. Vidíme to na revíru Cvilín, ale i na dalších revírech naší lesní správy. To také znamená, že hned naši nástupci mohou trendy opět zvrátit. I to bohužel vidíme leckde po republice. Zodpovědný vlastník lesa by tedy měl obvykle umožnit, aby si jeho lesní hospodář svého nástupce vychoval. Je to možná nejdůležitější podmínka pro naplnění jakéhokoliv dlouhodobého cíle při obhospodařování lesního majetku.

Seznam pramenů

Příspěvek byl zpracován s využitím dokumentace Demonstračního objektu Pro Silva, dostupné na http://inldf.mendelu.cz/ProSilvaBohemica/akce/copy_of_pruvodci-slozka/do_cvilin

Data lesní hospodářské evidence za LHC Město Albrechtice

Geologická mapa ČR. Dostupná z WWW: <<http://geoportal.cenia.cz>>

HOLUŠA, Jaroslav, HOLUŠA, Otakar. 2000. Je heraltická borovice ekotypem borovice lesní? Lesnická práce. 2000, roč. 79, č. 10. Dostupný z WWW:

<<http://lesprace.silvarium.cz/content/view/1462/135/>>.

Kolektiv. 2004. Zelené město Krnov : Zpráva o životním prostředí města Krnova.

Redakce: Dita Círová. 1. vyd. Krnov : Město Krnov, 2004. 48 s.

Lesní hospodářský plán pro LHC Město Albrechtice, platnost 2002 až 2011.

Lesní hospodářský plán pro LHC Město Albrechtice, platnost 1992 až 2001.

ZÁVODNÝ, Vítězslav. 2008. Přejít k nepasečnému hospodaření v průběhu smrkové kalamity: Průvodce exkurzní trasou. Redakce: Dušan Adam, Libor Hort, Tomáš Vrška. 1. vyd. Město Albrechtice: Pro Silva Bohemica, 2008. 13 s., 2 přílohy. Dostupný z WWW: <<http://inldf.mendelu.cz/ProSilvaBohemica/akce/exkurzni-pruvodce>>.

ŽALOUDÍK, Václav. Historický průzkum lesů : LHC Cvilín. Frýdek-Místek : ÚHÚL Brandýs nad Labem, pobočka Frýdek-Místek, [1963?]. 23 s., 1 mapa.

Ing. Milan Košulič

Lesy České republiky, s.p.

Lesní správa Město Albrechtice

náměstí ČSA 12, 793 95 Město Albrechtice

e-mail: kosulic.ls101@lesycr.cz,

tel. 554 653 151

SOCIÁLNÍ FUNKCE LESNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ

SOCIAL FUNCTIONS OF FORESTRY

Václav KUPČÁK

Abstrakt: Ve venkovském prostoru představuje lesní hospodářství významný a mnohdy jediný zdroj pracovních příležitostí, zvláště v příhraničních oblastech ČR. Jako odvětví je tak významným účastníkem regionálního rozvoje, vč. lokalizačních faktorů vůči návazným zpracovatelským odvětvím. To vše zvyšuje sociální úlohu lesnictví a je konkrétním naplňováním sociálních funkcí lesního hospodářství ve smyslu strategických rozvojových dokumentů – národních i nadnárodních (jsou-li míněny vážně).

Klíčová slova: lesnictví, lesní hospodářství, sociální funkce, zaměstnanost, národní lesnický program

Abstract: Forestry represents an important and many a time a sole source of job opportunities in rural areas and particularly in borderland areas of the Czech Republic. It becomes therefore a significant factor of regional development including localization aspects related to related manufacturing industries. All this increases the social role of forestry and is a concrete fulfilment of the social functions of forestry in the sense of strategic development documents – both national and international (provided they are meant seriously).

Keywords: forestry, forest management, social functions, employment, national forest programme

Úvod

Sociologie je společenská věda zkoumající sociální život jednotlivců, skupin a společností. Začala se formovat na začátku 19. století, za otce této vědy je považován francouzský filosof Auguste Comte, který také v roce 1838 poprvé užívá slovo sociologie (z latinského *socius* = společník nebo *societas* = společnost a řeckého *logos* = slovo, výklad). Comtova sociologie je pojímána jako pozitivní věda o společenském pokroku stojící na vrcholu hierarchie věd.

V rámci typologie sociologických disciplín patří sociální funkce lesního hospodářství do oblasti zkoumání společenských, pracovních a technických podmínek výroby. V poslední době vystupují v souvislostech se zkoumáním ekonomie venkovského rozvoje (rurální ekonomie) [5], konkrétně ve vztahu k lesnictví pak také se zásadními strategickými dokumenty v rámci Lesnické strategie EU. Na národní úrovni zde pak přistupuje Národní lesnický program ČR pro období do roku 2013.

Z pohledu regionálního rozvoje je nutno také ještě zmínit úlohu zpracovatelského průmyslu, v návaznosti na lesnictví pak zejména dřevozpracujícího průmyslu. Průmysl zpracování dřeva v ČR patří k odvětvím s tradicí. Vznik dřevařských firem, jejich četnost, kapacita a rozmístění historicky souvisel s lesnatostí území, kdy dostatek trvale obnovitelné surovinové základny domácího původu je i dnes zásadní výhodou zpracování a využití dřeva v ČR. [2]

Příspěvek se v uvedených ohledech zaměřuje především na lesy a lesní hospodářství ČR a jejich naznačený význam při naplňování sociálních funkcí.

Metodika

K předmětné problematice byly v první řadě analyzovány legislativní a koncepční podklady, počínaje strategickými přístupy EU, přes národní až po regionální programy.

V národním hospodářství ČR odvětví Lesnictví spadá pod Ministerstvo zemědělství ČR (MZe). Podle klasifikace ekonomických činností (CZ-NACE²) je zařazeno do sekce a Zemědělství, lesnictví a rybařství; subsekce 02 – Lesnictví a těžba dřeva.

V dalším kroku následovala analýza vybraných odvětvových charakteristik českého lesního hospodářství (LH). Údaje vychází ze statistického zjišťování, informace dále zajišťuje MZe, např. prostřednictvím ročních výkazů o hospodaření. Komplexní, avšak v podstatě jediný oficiální soubor informací o LH, představují pravidelně Zprávy o stavu lesa a lesního hospodářství České republiky za příslušný rok (systematicky od roku 1996) – tzv. „Zelené zprávy“. Z databáze těchto zpráv byly převzaty sociálně ekonomické údaje – zejména vývoj zaměstnanosti, průměrných mezd atd. (viz [1]). K zdrojům informací (i když omezených) o zaměstnanosti v LH je možno zmínit konkrétní účetní závěrky a výroční zprávy lesních podniků.

Těžištěm je navazující analýza sociálně ekonomických aspektů LH, vč. předpokladů vyplývajících z nově přijatého Národního lesnického programu ČR pro období do roku 2013.

Výsledky

1 Strategické přístupy EU

V roce 1997 schválil Evropský parlament rezoluci o Lesnické strategii EU. Následně bylo v roce 1998 přijato Usnesení Rady Evropy o strategii v oblasti lesního hospodářství pro EU, zdůrazňující význam evropských lesů pro ekologický, hospodářský a sociálního vývoj.

² Mezinárodní nomenklatura NACE (Nomenclature generale des Activités économique dans les Communautés Européennes), kterou používá Evropská unie (resp. Evropská společenství) od roku 1970. V ČR od roku 2009 nahradila odvětvovou klasifikaci ekonomických činností - OKEČ.

Význam lesa a LH v eurokontinentálním rámci vyplývá také z ministerských konferencí o ochraně evropských lesů. Například 3. ministerská konference o ochraně evropských lesů (Lisabon 1998) definovala funkce, jimiž les přispívá k trvale udržitelnému rozvoji společnosti: funkce ekologické, ekonomické, sociální a kulturní. Významné také je, že žádný z těchto „tří pilířů“ se nesmí vyvíjet na úkor druhého či třetího. 4. ministerská konference o ochraně evropských lesů (Vídeň 2003) přijala rezoluci V2 Zvyšování ekonomické životaschopnosti trvale udržitelného obhospodařování lesů v Evropě, z níž mj. vyplývá, že ekonomická životaschopnost je klíčovým pilířem trvale udržitelného obhospodařování lesů a má rozhodující význam pro udržení lesů a jejich mnohostranný užitek pro společnost.

Zásadním soudobým nadnárodním dokumentem je Akční plán EU v oblasti lesnictví, z roku 2006 (pro období 2007–2011), mezi jehož hlavní cíle patří:

- přispět ke kvalitě života prostřednictvím zachování a zlepšení sociálních a kulturních dimenzí lesů,
- zlepšit soudržnost a spolupráci mezi odvětvími s cílem vytvořit rovnováhu mezi ekonomickými, environmentálními a sociálně-kulturními cíli na různých organizačních a institucionálních úrovních.

Mezi klíčové úkoly v panevropském prostředí patří rozvoj lesnictví jako příspěvek k rozvoji venkova, zejména pak k vytváření a zachování pracovních míst ve venkovských oblastech. [3]

2 Sociální situace v LH ČR

LH ČR se podílí na HDP mezi 0,6 a 0,7 %, počet osob v zaměstnaneckém poměru se pohybuje okolo 20 tis. osob. Připočteme-li však k lesnictví návazný zpracovatelský průmysl (např. dřevařský průmysl - okolo 150 tis. zaměstnanců), pak se úhrnný podíl obou odvětví na HDP přibližuje 6 %.

Specifikem LH ČR je vztah vlastníků lesů a lesnických podnikatelských subjektů, jež vznikl v procesu transformace a privatizace po roce 1990. Největším vlastníkem lesů v ČR je stát a podnik Lesy České republiky – státní podnik, u nějž téměř 90 % lesnických činností je vykonáváno smluvně tzv. podnikatelskými subjekty v lesnictví – v režimu tzv. outsourcingu. Tyto podnikatelské subjekty zahrnují rozličné právní formy - od podnikajících fyzických osob (na základě živnostenského oprávnění, příp. registrace zemědělského podnikatele) po kapitálové společnosti (podle obchodního zákoníku), v celkovém počtu okolo 38 tisíc. Jejich význam spočívá právě v zaměstnanosti v LH. Statistické rozdělení těchto podniků podle počtu zaměstnanců – obor Lesnictví a související činnosti podává tabulka č. 1. (podle [4])

Tabulka 1 Rozdělení lesních podniků podle počtu zaměstnanců

Počet zaměstnanců	Počet podniků
0	27 900
1 - 5	1 986
6 - 9	178
10 - 19	210
20 - 24	36
25 - 49	87
50 - 99	45
100 - 199	39
200 - 249	7
nad 250	7
neuveдено	7 741
Celkem	38 236

Zdroj: [4]

K největším lesním podnikům podle počtu zaměstnanců patří Lesy České republiky, s.p. s 3 550 zaměstnanci (z toho přes 1 000 dělníků), dále podnik Vojenské lesy a statky, s.p., jež zaměstnává cca 2 800 zaměstnanců (z toho více než 2 300 dělníků).

Počet zaměstnanců v lesnických činnostech v ČR (resp. v lesnictví a v souvisejících činnostech) ve fyzických osobách se permanentně od roku 1989 snižuje, přestože objem prací vzrůstá (v letech 2007 i 2008 zejména v důsledku zpracování větrných kalamit). Do jisté míry se zde promítá nasazování těžebních harvesterových technologií, na území přes 60 % lesů však stále přetrvávají klasické sortimentní technologie. Při porovnání s první polovinou 90. let min. století je ještě nutno vzít v úvahu substituci, kdy někdejší zaměstnanci vykonávají nyní práce v lese jako živnostníci (nebo-li osoby samostatně výdělečně činné, viz tabulka č. 1 – 27 900 subjektů!). Přes změny ve statistice se sociálně ekonomický charakter a jejich postavení však v podstatě nemění.

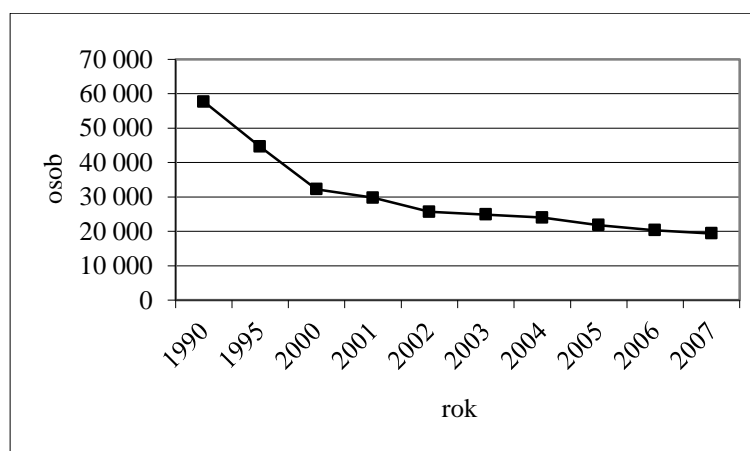
Přehled o vývoji počtu zaměstnanců v LH ČR za období 1990 – 2008 podává tabulka č. 2 (pozn: Zpráva o stavu lesa a lesního hospodářství ČR za rok 2009 ke dni zpracování příspěvku není zpracována) a graf č. 1.

Tabulka 2 Počet zaměstnanců v lesnických činnostech

1990	1995	2000	2005	2006	2007	2008
57 700	44 616	32 264	21 835	20 342	19 398	17 959

Zdroj: [1]

Graf 1 Vývoj počtu zaměstnanců v lesnických činnostech

Relativně problematická situace v LH ČR je dlouhodobě v oblasti průměrných mezd (okolo 85 % průměrné mzdy v ČR). Přehled o vývoji průměrného výdělku v lesnictví v porovnání s průměrnou mzdou v národním hospodářství ČR podává tabulka č. 3. Jistý pozitivní posun v roce 2007 byl vyvolán zmíněným zpracováním větrné kalamity, s vyšším podílem pracnosti a osobních nákladů.

Tabulka 3 Vývoj průměrného výdělku v lesnictví (v Kč)

Rok	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Průměrná mzda v ČR	14 642	14 787	15 838	16 931	17 864	19 003	20 333	21 957
Prům. mzda v lesnictví	12 109	12 772	13 543	13 796	14 908	16 196	18 020	18 779
%	82,7	86,4	85,5	81,5	83,5	85,2	88,6	85,5

Zdroj: [1]

Významným sociálním problémem LH ČR, s negativní tendencí, je úrazovost. V roce 2007 došlo v LH ke 12 smrtelným pracovním úrazům (!), převážně v těžební činnosti a zvláště při těžbě dříví. Skoro všechny případy smrtelných úrazů vznikly v důsledku zanedbání bezpečnostních předpisů a vždy se jednalo o osoby samostatně výdělečně činné vykonávající svoji profesi v LH na základě živnostenského oprávnění. Na počtu pracovních úrazů a smrtelných pracovních úrazů se ve většině případů v posledních letech podílí i stále se snižující kvalifikace. Přehled o pracovních úrazech za období 2001 – 2008 podává tabulka č. 4.

Tabulka 4 Počet pracovních úrazů v lesním hospodářství

Rok	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Pracovní úrazy celkem	1 168	1 119	1 004	975	829	791	652	621
z toho smrtelné PÚ	1	2	2	4	4	8	12	8
% smrtelných PÚ	0,09	0,18	0,20	0,41	0,48	1,01	1,48	1,29

Zdroj: [1]

Úrazovost v roce 2007 byla opět v jisté souvislosti se zpracováním větrné kalamity.

3 Národní lesnický program

Národní lesnické programy jsou považovány za koncepty pro uplatnění trvale udržitelného obhospodařování lesů při dlouhodobém zlepšování konkurenceschopnosti LH. NLP jsou vládním dokumentem a součástí státní lesnické politiky, a zároveň je v nich naplňována Lesnická strategie EU.

V roce 2008 byl usnesením Vlády ČR přijat Národní lesnický program ČR pro období do roku 2013 (dále NLP). Již v úvodu je zde citováno motto: „*Silná hospodářská výkonnost musí jít ruku v ruce s udržitelným využíváním přírodních zdrojů*“ (viz Hlavní zásady společné zemědělské politiky, tržní politiky a politiky rozvoje venkova“. Evropská rada, Goteborg, 2001).

V Cíli III. Zlepšení kvality života - pilíř sociální jsou obsaženy: Klíčová akce 12 - Podporovat zlepšení sociální situace pracovníků v LH, a Klíčová akce 13 - Zvýšit přínos lesů a lesnictví (lesnického zboží, služeb) pro rozvoj venkova.

Z opatření u klíčové akce 12 zde je například:

- organizovat správu a obhospodařování lesního majetku, zejména státního, tak, aby přispívala ke zvýšení zaměstnanosti z místních zdrojů, za účelem posílení výdělkové úrovně a sociálního postavení pracovníků v LH a k rozvoji regionů,
- podpořit zavádění nových, zejména informačních a komunikačních technologií, které umožní lidem zvýšit kvalifikaci a najít nové pracovní příležitosti.

Z opatření – u klíčové akce 13:

- podporovat zakládání a rozvoj mikropodniků na venkově včetně vytvoření informačního a poradenského systému,
- umožnit dostupnost dřevní hmoty pro místní podniky a občany především ve vazbě na státní vlastnictví lesů, při respektování tržních principů a limitů ochrany přírody.

Diskuze a závěr

Lesnické odvětví představuje ve venkovském prostoru významný zdroj pracovních příležitostí a je významným účastníkem regionálního rozvoje, zvláště v příhraničních oblastech, vč. regionálních aspektů a lokalizačních faktorů vůči návazným zpracovatelským odvětvím. V některých pracech se lze setkat s novodobým termínem – sociální kapitál venkova.

Při řešení regionálních problémů venkova vyvstává řada otázek i problémů. Například v odvětví zemědělství je to postupný úbytek zemědělské půdy (zpravidla nevratný), v důsledku především stavební činnosti, ale i problematika intenzity a efektivnosti hospodaření v marginálních oblastech, včetně alternativního zalesňování zemědělsky nevyužívané půdy. Společně s lesnictvím je významným fenoménem nárůst území se zvláštními režimy hospodaření (např. Natura 2000) a celkově zvyšující se tlak na ochranu přírody a omezování hospodářských činností. Vzhledem k charakteru i tendenci podpor veřejnými financemi (dotacemi), ale i celosvětové finanční recesi, lze předpokládat jejich útlum. K dané problematice přistupuje také poznání, že dosavadní zahraniční investice,

směřující k zaměstnanosti v regionech, ne vždy naplnily očekávání - zvláště pak v déleodobějších časových rámcích.

Vývoj sociálně ekonomických charakteristik v samotném LH ČR není pozitivní. Vedle faktického poklesu zaměstnanosti, nízké úrovně mezd, úrazovosti atd. dochází po roce 1990 k významné dehonostaci kvalifikace u dělnických profesí (až na výjimky u harvestorových technologií), a celkovému poklesu indikátorů kvality života (dříve tzv. životní úrovně). Vedle zmíněné těžební činnosti je nutno zvýraznit i problém podceňování odbornosti pracovníků v pěstební činnosti - jež se sice neprojevuje bezprostředně, avšak vzhledem k naznačeným principům trvalosti může být významným fenoménem budoucnosti, s obtížným napravováním chyb.

Národní lesnický program ČR pro období do roku 2013 obsahuje řadu opatření k řešení uvedených problémů. Záleží však na tom, jak bude uchopen, a zejména realizován. V každém případě vše uvedené zvyšuje úlohu regionů, a závěrem - pro lesnictví se zde otevírají nové perspektivy.

Literatura:

1. Anonymus. 2009. Zpráva o stavu lesa a lesního hospodářství České republiky v roce 2008, Ministerstvo zemědělství ČR, Praha
2. JÁNSKÝ, J., KUPČÁK, V., ŽIVĚLOVÁ, I. 2008. Regional aspects of wood-working industry in the Czech Republic. *Economic forum „2008“*. INTERCATHEDRA No 24. Poznaň, s. 40 – 43, ISSN 1640-3622
3. KUPČÁK, V. 2008. Lesy a jejich význam při rozvoji regionů v České republice. [CD-ROM]. In *FINANCOVANIE 2008 LESY-DREVO*. 8 s. ISBN 978-80-228-1919-0
4. KUPČÁK V., ŠMÍDA Z. 2009. Podnikatelské prostředí a auditing v lesním hospodářství. *Auditor*, roč. XVI (6/2009), s. 4 - 7, Komora auditorů ČR Praha, ISSN 1210-9096
5. PĚLUCHA, M. a kol. 2006. Rozvoj venkova v programovacím období 2007–2013 v kontextu reformem SZP EU. IREAS, Institut pro strukturální politiku, o.p.s., Praha, ISBN: 80-86684-42-3

Příspěvek byl zpracován v rámci projektu č. WD-57-07-1 „Možnosti řešení disparit mezi vybranými regiony“, řešeného za podpory Ministerstva pro místní rozvoj ČR.

doc. Ing. Václav Kupčák, CSc.

Ústav lesnické a dřevařské ekonomiky a politiky
Lesnická a dřevařská fakulta
Mendelova univerzita v Brně
Zemědělská 3, 613 00 Brno
Česká republika
e-mail: kupcak@mendelu.cz

GENDEROVÁ PROBLEMATIKA V LESNICTVÍ

GENDER ISSUE IN FORESTRY

Barbora LIŠKOVÁ

Abstrakt: příspěvek se zabývá otázkou genderu v lesnictví. V úvodu je vysvětlen pojem gender a okolnosti jeho vzniku společně s lingvistickou stránkou genderové problematiky lesnictví. Hlavní oblastí genderové problematiky je otázka trhu práce a zastoupení jednotlivých pohlaví v lesnickém oboru společně s existencí horizontální a vertikální segregace pracovního trhu. Existence této segregace je dokládána jak daty zjištěnými Českým statistickým úřadem tak také doplněny vlastními zkušenostmi. Důvody segregace mohou mít nejrůznější důvody například genderové stereotypy, informační a strukturální bariery i specificky lesnické jako je předpoklad nebezpečnosti samotné ženy v lese. V závěru jsou nastíněny možnosti uplatnění žen v lesnictví a možné výhody, které by mohl přinést zvýšený podíl žen v lesnictví.

Klíčová slova: gender, lesnictví, rovné příležitosti, ženy v lesnictví

Abstrakt: The paper deals with the issue of gender in forestry. In its introductory chapter, the term of gender is explained together with the circumstances of its coming to existence and the linguistic side of gender issue in forestry. The main field of gender issue in forestry is labour market and the representation of sexes in forest industries as well as the existence of horizontal and vertical labour market segregation. The existence of such a segregation is documented both by data reported by the Czech statistical Office and by own experience of the authors. The reasons may be multiple, both of general nature such as gender stereotypes, information and structural barriers, and of specifically forest related character e.g. expected risk for females working in the forest. The closing chapter outlines possibilities for the assertion of females in forestry and advantages of their increased share as forest workers.

Keywords: gender, forestry, equable opportunities, females in forestry

Úvod

Genderová problematika v dnešní době prostupuje mnoho oblastí a stává se stále aktuálnějším tématem. Genderové témata pronikají také do lesnictví, ne v České republice, ale například v Kanadě, USA, Polsku nebo na Slovensku. Pořádají se dokonce mezinárodní konference na téma genderová situace v lesnictví, např.: Viseu 2001, Řím 2004.

Pojem gender se začal používat teprve v 70. letech 20. století za účelem odlišení biologického určení mužů a žen (kterému odpovídá pojem pohlaví) od kulturního a společenského. Zatímco pohlaví odkazuje na biologické mechanismy

(genetické a hormonální vybavení, pohlavní orgány, sekundární pohlavní znaky), gender představuje sociální signifikanci pohlaví, společenské pojetí či význam mužství a ženství, které se liší v prostoru a čase. Českým ekvivalentem pojmu gender je rod, nicméně pro jeho přílišné sepětí s gramatickým rodem bylo prosazeno užívání původního anglického výrazu (Čermáková, Havelková, 1995, in Wyrobková, 2007). Gender je společenským rozpracováním pohlavního dimorfismu; zahrnuje osobnostní rysy, fyzické atributy, rolové chování, postoje, zájmy, hodnoty apod., které považujeme za přirozené, příznačné, žádané či normativní pro muže a ženy. (Wyrobková, 2007)

Genderová problematika se projevuje v mnoha oblastech lidské existence. Jednou z nich je také oblast lingvistická. Je přitom potřeba uvědomit si, že „jazyk a řeč jsou nejvýznamnějšími prostředky konstrukce a interpretace sociální reality“ (Křížková, Pavlica, 2004)

Již v tomto zdánlivě bezvýznamném pohledu na gender v oblasti lesnictví, který představuje pojmenování ženských pozic v lesnictví je lehce problematické. Obecné pojmenování „lesník“ či „lesák“ v podstatě nemá používaný ženský ekvivalent. I třeba pracovní pozice lesní technik, adjunkt nebo dřevorubec nelze jednoduše přechýlit do ženské podoby a ženy často používají mužské označení. Toto je samozřejmě dáno historicky a pravděpodobně je třeba určitý čas na vyrovnání těchto pojmů. I když první žena v České republice absolvovala lesnickou fakultu v roce 1937³, reálně pracuje v lesnictví teprve druhá generace žen a tato problematika začala být diskutována relativně nedávno.

Trh práce a gender

S pojmem gender úzce souvisí i rovné příležitosti mužů a žen na trhu práce a v jednotlivých zaměstnáních, v tomto případě konkrétně v lesnictví. Rovné příležitosti mužů a žen jsou jedním z hlavních pilířů Evropské strategie zaměstnanosti, která je formulována od poloviny 90. let minulého století. Ve svém Plánu pro dosažení rovného postavení žen a mužů (2006-2010) zdůraznila Evropská komise nutnost dosáhnout stejné ekonomické nezávislosti pro ženy a muže. To se také promítá do politiky strukturálních fondů respektive v horizontálních tématech operačních programů. Komise se zejména zavázala, že posílí gender mainstreaming⁴ v otevřené metodě koordinace pro sociální ochranu a sociální začleňování (Manuál pro gender mainstreaming ...). Současnou reakcí na Evropskou strategii zaměstnanosti je pak v České republice Národní program reforem pro roky 2008 – 2010, dříve označovaný jako Národní akční plán zaměstnanosti. (Národní program reforem).

³ První česká lesní inženýrka Markéta Bezpalcová, dcera lesnického ředitele, nikdy své povolání nevykonávala.

⁴ Gender mainstreaming je definován jako proces hodnocení důsledků jakýchkoliv plánovaných akcí pro ženy a muže, zahrnující legislativu, politiky či programy ve všech oblastech a na všech úrovních. Představuje integraci perspektivy rovnosti pohlaví do každé etapy procesu politiky – do její formulace, realizace, sledování a vyhodnocování – s cílem podporovat rovnost žen a mužů. Gender mainstreaming není sám o sobě cílem, ale prostředkem k dosažení rovnosti. Nezabývá se pouze ženami, ale řeší vztah mezi ženami a muži ku prospěchu obou stran. (Manuál pro gender mainstreaming)

V lesnictví⁵ pracuje podle ČSU (2008) 5,6 tisíc žen (oproti 28,1 tis. mužů), což představuje 16,6 %. Podle ČSÚ (2006) patří také dvě lesnická povolání mezi deset zaměstnání s nejvyšším podílem mužů, konkrétně jsou to obsluha zemědělských a lesních strojů a dělníci pro těžbu dřeva. Naopak mezi zaměstnání s nejvíce vyrovnaným podílem mužů a žen patří skupina bakteriologové, biologové, ekologové, zoologové.

To odpovídá tzv. segregaci pracovního trhu. Tato segregace může být horizontální, která znamená koncentraci žen nebo mužů do určitých sektorů pracovního trhu a vertikální segregace, která souvisí s různým zastoupením žen a mužů v různých úrovních organizační struktury.

Horizontální segregace trhu

S horizontální segmentací souvisí rozdělení na mužské a ženské obory. Ženy dominují v oborech, jako je školství, služby, zdravotnictví, naproti tomu typicky mužské obory jsou např. zemědělství, technické a průmyslové obory. Negativním dopadem horizontální segregace a vyššího zastoupení žen v některých oborech je nižší motivace mužů pracovat v těchto oborech, celková devalvace hodnoty oboru a také celkově nižší platové ohodnocení (Křížková, 2003). I toto může být jeden z důvodů, proč do ryze mužských oborů ženy pronikají problematicky a velmi pozvolna. V tomto případě je podle mého názoru lesnictví natolik specifické, že obavy z devalvace hodnoty oboru či nižšího platového ohodnocení v případě, že by v lesnictví pracovalo více žen, jsou neopodstatněné.

S rozdělením trhu také úzce souvisí tzv. genderové stereotypy, což jsou v podstatě zobecnění o typických charakteristikách obou pohlaví, které jsou velmi rezistentní vůči změnám. Stereotypy obvykle působí automaticky, často na implicitní rovině, a je jim věnována minimální vědomá pozornost, přičemž mají podstatný vliv na kognitivní procesy⁶ a chování, a to i u jedinců, kteří s nimi vědomě nesouhlasí (Fiske, 2000, in Wyrobková, 2007).

Genderové stereotypy jsou hluboce preskriptivní⁷, neboť zdůrazňují, jak by se měli muži a ženy chovat, čímž nabývají formy sociální kontroly. Přičemž lidé bývají sankcionováni za to, když se vyhnou tradičním genderovým rolím (Fiske, 1998 in Wyrobková, 2007). Průměrná česká žena je vnímána jako zodpovědná, důkladná a rozvážná, přizpůsobivá, má pracovní nasazení, je vázaná na rodinu, umí navazovat kontakty. Není však příliš průbojná, neumí si příliš získat autoritu, řešit obtížné situace či vztahy mezi lidmi, není tolik kreativní a inovativní, nemá příliš řídicí schopnosti a především jí chybí časová i prostorová flexibilita. (Kuchařová a Zamykalová, 2000)

Názorným příkladem může být, podle mého subjektivního názoru, případ paní doktorky Věkové (personální ředitelky Lesů České Republiky, s.p.), která je v anonymních

⁵ Zaměstnaní podle OKEČ (VŠPS): Lesnictví a související činnosti; rybolov a chov ryb

⁶ Kognitivní procesy = poznávací procesy (vnímání, paměť, představivost, myšlení)

⁷ nařizující, předepisující

diskusích na portálu „silvarium“ svými podřízenými často kritizována za nedostatek empatie, emocionality a submitivity. Tedy v podstatě za to, že neodpovídá ženskému stereotypu.

Mnoho studií se zabývalo přesností stereotypů (např.: Judd & Park, Macrae, Eagly, Kuchařová a Zamykalová) s rozdílnými výsledky, obecně by bylo možné říci, že genderové stereotypy jsou do jisté míry pravdivé, jelikož reflektují realitu. Míra pravdivosti je ovšem značně variabilní.

Psychologické studie věnující se rozdílnosti a podobnosti mezi muži a ženami (např. Maccobyová a Jacklinová, Eagly, Deaux) nepřinesly jednoznačné závěry. Rozdílnosti mezi muži a ženami byly jednou potvrzeny a jindy vyvráceny. Obecně lze říci, že rozdíly mezi příslušníky stejného pohlaví často převyšují variabilitu interpohlavní⁸, přičemž obojí je závislé na kontextu.

Vertikální segregace trhu

Druhý typ segregace, vertikální, je charakteristická tím, že muži se zpravidla dostávají na hierarchicky vyšší pozice než ženy. To může být způsobeno rozličnými důvody, například strukturálními bariérami, genderovými stereotypy, tím, že ženy jsou zatíženy tzv. druhou směnou v domácnosti nebo předpokladem budoucího potencionálního mateřství ženy.

Strukturální bariéry bránící postupu kohokoli v hierarchii organizace jsou označovány pojmem „skleněný strop“. Toto označení symbolizuje existenci systému neviditelných strukturálních překážek, jejichž existenci si žena nebo kdokoliv jiný začne uvědomovat a prožívat až při přímé snaze překročit určitou hranici na vyšší příčku kariéry. Jde o soubor bariér nejrůznějšího typu, z nichž nejdůležitější jsou: společenské, informační, tzv. bariéra odlišnosti, institucionální bariéry, segregace pracovního trhu, old-boys network⁹, diskriminace na základě pohlaví, sexuální obtěžování (Křížková, 2005a) Vohlídalová (2006) ve své studii přitom prokázala, že neexistují výraznější rozdíly v postojích mužů a žen k práci. Představa, že ženy zastávají rezervovanější postoj k práci a že jsou méně ambicióznější než muži, se tedy nezakládá na pravdě. Práce totiž představuje pro velkou část žen, stejně jako mužů, důležitý zdroj osobní seberealizace. Neplátí přitom ani obecně přijímaná představa, že ženy jsou ve srovnání s muži méně ambiciózní v budování své pracovní kariery a že nejsou ochotné se v práci dále vzdělávat. Ženy totiž možnosti kariérního postupu v práci a možnosti dalšího vzdělávání a školení přikládají stejnou důležitost jako muži.

Zatížení žen druhou směnou má velmi podstatný vliv na pracovní zařazení, pracovní výkony i motivaci budovat kariéru a postupovat v hierarchii. Ženy z rodinných důvodů volí „taková zaměstnání, která jsou pro ně časově dostupná, a to mnohdy i za cenu přijetí méně kvalifikované a finančně méně ohodnocené práce“ (Maříková, 2002).

⁸ mezipohlavní

⁹ old boys network jsou sítě neformálních vztahů, do kterých velmi často ženy těžko pronikají. Zároveň si musíme uvědomit, že zapojení do těchto sítí je často jedním z rozhodujících předpokladů úspěšné kariéry. Tento fakt však ženy podceňují.

Zaměstnavatelé ženy považují za nestabilní, často také nejsou ochotné pracovat přesčas. Podle ČSÚ (2008) průměrný týdenní počet přesčasových hodin na 1 osobu pracující přesčas¹⁰ je u žen 9,9 hodin a u mužů 11,4 hodin, což není nikterak výrazný rozdíl.

U mladších žen a žen středního věku zaměstnavatelé očekávají, že ženy dají před prací přednost rodině a mateřství. Podle Křížkové (2002) jsou i bezdětné ženy diskriminovány z důvodu svého potenciálního budoucího mateřství, ženy s dětmi jsou přímo označeny za neschopné stoprocentního pracovního výkonu, u žen s odrostlými dětmi je předpokládána, a často i oprávněně, ztráta kvalifikace a zpoždění (v důsledku přerušení) kariéry oproti mužům a žena po odchodu dětí z domova je nezřídka považována za neperspektivní z důvodu věku.

Tyto skutečnosti mohu z vlastní zkušenosti potvrdit. Několikrát jsem se setkala s tím, že před výběrovým řízením na určité lesnické pozice bylo neoficiálně řečeno, že ženy nebudou přijaty, protože „jsou s nimi potíže a půjdou na mateřskou“ nebo prostě jen proto, že na určitá pracoviště ženy nepřijímají. Samozřejmě nelze popřít, že nadřazený může mít obavy ze samostatného pobytu žen v lese a možných případných nebezpečí s tím spojených, kterým se snaží předcházet nepřijetím ženy na takto „ohroženou“ pozici. Tím se ovšem podle zákoníku práce dopouští diskriminace a v extrémním případě mu hrozí až trestní stíhání.

Stejně tak je možné pozorovat velmi malé procento žen v manažerských lesnických pozicích. Například u největšího lesního podniku LČR, s.p. je tento trend zřetelný. Pokud začneme s generálním ředitelstvím - ještě nikdy od roku 1992, kdy byl podnik založen, se nestalo, že by generálním ředitelem byla žena. a pouze dvě ženy byly ve vrcholovém managementu, a to Ing. Kadeřávková – v roce 2007 ekonomická ředitelka a v současnosti PhDr. Věková na pozici personální ředitelky, obě ovšem nejsou ženy s lesnickým vzděláním. Co se týče krajských ředitelství, je v současnosti jedno ze třinácti ředitelství řízeno ženou. Z celkových 76 lesních správ vedou ženy 3 (3,9%) lesní správy a 5 (6,6%) žen pracuje jako zástupce lesního správce.¹¹ Žena ovšem pracuje na pozici ředitelky semenářského závodu.

Tomu odpovídají i nižší průměrné mzdy žen v lesnictví (stejně jako v ostatních oborech). Průměrná hrubá měsíční mzda žen¹² představuje 17 627 Kč a mužů 21 833 Kč. (ČSU, 2008). Ženy tedy dostávají průměrně 80 % mzdy mužů, což odpovídá celorepublikovému průměru rozdílu mezd mezi pohlavími.

Možné přínosy žen pro lesnictví

Otázkou je, zda by ženy nemohly být pro lesnictví přínosem a nemohly mu díky svým „odlišným“ schopnostem pomoci překonat problémy, se kterými se dlouhodobě potýká. Vyjdeme-li z genderových stereotypů, mohly by ženy lesnictví přinést zodpovědnou, důkladnou, rozvážnou a přizpůsobivou pracovní sílu, disponující empatií a lepšími

¹⁰ V zemědělství, myslivosti a lesnictví

¹¹ Informace byly zjišťovány v březnu 2008

¹² Zemědělství a myslivost, lesní hospodářství; rybolov, chov ryb

komunikačními schopnostmi oproti mužům. Možnosti zvýšení podílu žen v lesnictví by rozhodně bylo reálné, studentky lesnických fakult v ČR dle ČSU (2009) tvoří 34 %.

Podle výzkumu Sociologického ústavu AV ČR ti, co mají zkušenosti s ženami v manažerských pozicích, je hodnotí jako velmi schopné manažerky (Křížková, 2005a). Jiná studie uvádí, že ženy jsou ve vedoucích pozicích dobrými týmovými hráčkami a jsou ochotnější více riskovat než muži. Data také prokázala, že ženy v řídicích pozicích jsou flexibilnější než muži, jsou otevřenější nápadům ostatních a projevují větší asertivitu. Protože schopnosti žen nejsou v top managementu využívány tak často jako v případě mužů, prokazují ženy větší nasazení. Pokud se už žena prosadí do vysoké funkce, jde o mimořádně razantní osobnost, která má dost kuráže, sebevědomí i pochopení pro nutnost spolupráce (Sokačová, 2005).

Dušková (2007) uvádí, že organizace, která se rozhodne do své vnitropodnikové politiky zařadit prosazování rovných příležitostí pro ženy a muže, má šanci veřejné mínění na svou stranu získat. Rovné příležitosti, možnost sladování osobního a profesního života zaměstnanců – to vše ukazuje směrem k trvale udržitelnému rozvoji firmy, což je nespornou výhodou při účasti v nejrůznějších výběrových řízeních či soutěžích. Firma se se svými loajálními zaměstnanci prokazuje jako mnohem důvěryhodnější než obdobná firma bez srovnatelného programu.

Právě negativní postoj veřejnosti k lesnictví je jeden z dlouhodobých problémů, stejně jako malá důvěryhodnost lesnických firem. Větší podíl žen by podle předešlého sdělení mohl tuto situaci zlepšit bez dalších nákladů či jiné újmy (např. snížení profesionality). Stejně tak by se mohla zvýšit loajálnost zaměstnanců, jelikož ženy si většinou více váží svého zaměstnání a snaží si jej udržet, obzvláště pokud je to zaměstnání v němž ženy nejsou obvyklé.

Zastoupení obou pohlaví ve všech úrovních organizace může být i faktorem, který organizaci pomáhá přinášet zisk. K takovým závěrům alespoň dochází studie Spojení korporální výkonnosti a genderové diverzity, kterou realizovala americká organizace Catalyst. Výstupy realizované studie prokazují, že společnosti, které mají vyšší zastoupení žen v manažerských pozicích, vykazují lepší finanční výkonnost ve srovnání s těmi, kde je žen v řídicích úrovních nejméně. Rozdíl výše celkového výnosu akcionářům byl přitom u první skupiny o 34 % vyšší než u skupiny druhé. Větší ziskovost při vyšším podílu žen na rozhodování a řízení společnosti se prokázala i při srovnávání průmyslových odvětví, neboť odvětví, která měla silnější zastoupení žen v managementu, vykazovala lepší finanční výsledky. (Velíšková 2007).

Příklady úspěšných světových společností, které podnikají i v České republice, dokazují, že většina velkých korporací již dávno dospěla k poznání, že schopnost zabudovat koncept rovných příležitostí do organizačních procesů se ukazuje jako konkurenční výhoda. Je to logické, neboť jen tehdy, když organizace nediskriminuje a rozhoduje se podle objektivních faktorů, jako jsou schopnosti, znalosti a dovednosti konkrétního jedince, může si vybírat a udržet ty nejkvalitnější zaměstnance. Různorodost na pracovišti, která je dána i vyváženým zastoupením obou pohlaví, přispívá nejen k lepší atmosféře, ale i k lepší schopnosti řešit pracovní problémy a realizovat projekty (Velíšková, 2007).

Na základě těchto studií se jeví i pro lesnictví výhodné zvýšit podíl žen. Nicméně tento obor je poměrně konzervativní a veškeré změny potřebují delší čas, než jsou přijaty. Proto i pro zvýšení počtu žen v lesnictví je třeba tuto problematiku diskutovat, prezentovat její výhody, ale i možná rizika a ohrožení, případně i zkušenosti ze zahraničí, kde již ženy v lesnictví nejsou ojediňelé.

Příspěvek je součástí prací na projektu IGA č. 65/2010.

Literatura:

- Čermáková, M., Havelková, H. (1995): Úvodem k monotematickému číslu „Gender v sociálních vědách a otázky feminizmu“. Sociologický časopis r. 31, č.1.
- Český statistický úřad (2006): Život mužů a žen 2006. [online], citováno dne 20. 6. 2010, dostupné na: http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/publ/1137-06-za_rok_2006
- Český statistický úřad (2008): Ženy a muži v letech 2008. [online], citováno dne 20. 6. 2010, dostupné na: <http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/publ/1415-08-2008>
- Český statistický úřad, (2009): Zaostřeno na muže a ženy 2009. [online], citováno dne 20. 6. 2010, dostupné na: <http://czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/p/1413-09>
- Dušková, K. (2007): Prosazování politiky rovných příležitostí je pro podniky výhodné. In Machovcová, K.(2007): Náklady a zisky rovných příležitostí pro ženy a muže, Gender Studies. ISBN: 80-86520-14-5
- Fiske, S. T. (1998): Stereotyping, prejudice, and discrimination. In D. T. Gilbert, S. T. Fiske, G. Lindzey. (Eds.), The handbook of social psychology, Volume II. The McGraw-Hill companies, Inc.
- Fiske, S. T. (2000): Stereotyping, prejudice, and discrimination at the seam between the centuries: Evolution, culture, mind, and brain. European Journal of Social Psychology, r.30.
- Křížková, A. (2002): "(Ne)rovné příležitosti mužů a žen v České republice". In: Zpráva z výzkumu: Rovné příležitosti žen a mužů. Gender Centrum Fakulty sociálních studií MU Brno.
- Křížková, A. (2003): Postavení žen na trhu práce a jejich pracovní preference. In H. Hašková H., Křížková A., Maříková H., Radimská R., Rovné příležitosti mužů a žen při sladování práce a rodiny? Praha: Sociologický ústav AV ČR.
- Křížková, A. (2005a).: Jaké je postavení českých žen v řídicích pozicích? In Sokačová, L.: Ženy v řídicích pozicích. Gender Studies, o.p.s., ISBN: 80 – 86520-13-7
- Křížková, A., Pavlica, K. (2004): Management genderových vtaů: postavení žen a mužů v organizaci. Praha: Management Press.
- Kuchařová, V., Zamykalová, L. (2000): Rovnost příležitostí žen a mužů na trhu práce. Praha: VÚPSV.
- Makovcová, A.(2004): „Phenomenon Woman“ at the faculties of Forestry in the Czech lands in the 20th century. In Štrbáňová S., Stamhuis I. H., Mojsejová K.: Women scholars and institutions: proceedings of the international conference Praha, Výzkumné centrum pro dějiny vědy, ISBN: 80-7285-041-5

Manuál pro gender mainstreaming politik sociálního začleňování a sociální ochrany, Evropská Komise, MPSV, [online], citováno dne 20. 6. 2010, dostupné na:

http://www.mpsv.cz/files/clanky/5204/manual_gender_CZ.pdf

Maříková, H. (2002): Problematická či chybějící opatření sladění práce a rodiny. In Čermáková, M., Křížková, A., Hašková, H., Linková, M.: Podmínky harmonizace práce a rodiny v České republice. Praha: Sociologický ústav AV ČR.

Národní program reforem (2008), [online], citováno dne 20.6.2010, dostupné na:

http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/eu_program_zprava_43402.html

Sokačová, L. (2005): Ženy v řídicích pozicích. In Sokačová, L.: Ženy v řídicích pozicích.

Gender Studies, o.p.s., ISBN: 80 – 86520-13-7

Velísková, H. (2007): Rovné šance jako konkurenční výhoda. Česká společnost pro rozvoj lidských zdrojů a Gender Studies, o.p.s. ISBN: 978-80-86520-19-3

Vohlídalová, M. (2006): Mají muži a ženy v ČR odlišné postoje k práci? In Gender, rovné příležitosti, výzkum, č. 1/2006, r. 7, ISSN 1213-0028

Wyrobková, A. (2007): Reprezentace a hodnocení genderových kategorií. Disertační práce. Brno: FSS MU

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, [online], citováno dne 20. 6. 2010, dostupné na

[www: <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/zakonik-prace>](http://business.center.cz/business/pravo/zakony/zakonik-prace).

Ing. Barbora Lišková

Ústav lesnické a dřevařské ekonomiky a politiky

Lesnická a dřevařská fakulta

Mendelova univerzita v Brně

Zemědělská 3, 613 00 Brno

Česká republika

e-mail: barbora.liskova@seznam.cz

PRACOVNÍ PROCES TĚŽBY A DOPRAVY DŘÍVÍ V NÁVAZNOSTI NA OCEŇOVÁNÍ LESA

THE WORKING PROCESS OF FELLING AND TIMBER TRANSPORT IN RELATION TO THE VALUATION OF FOREST

Jan SEBERA

Abstrakt: příspěvek informuje o problematice těžebních a dopravních nákladů vzhledem k pracovnímu procesu těžby a dopravy dříví v návaznosti na oceňování lesních pozemků. Zvýšení nákladů při aplikaci ekologicky šetrných technologií lze předpokládat především v kategorii lesa ochranného a lesa zvláštního určení. Rovněž skutečnost, že zhoršující se podmínky stanoviště, především ve vazbě na terénní typ, přinášejí často podstatně vyšší náklady by v rámci oceňování lesa neměla být opomíjena.

Na příkladě ŠLP ML Křtiny je poukázáno, jak podmínky stanoviště mohou závažně ovlivnit výsledný výpočet ceny lesa.

Klíčová slova: těžební a dopravní náklady, ochrana přírody, lesní hospodářství, terénní typ.

Abstract: The paper informs about the problems of logging and transport costs due to the work process of felling and timber transport in relation to the valuation of forest land. Increased costs in the application of environmentally friendly technologies can be expected mainly in the category of protective forests and special purpose forests. Also the fact that the deteriorating conditions of the site, particularly in relation to the type of terrain, bringing often substantially higher costs to the valuation of the forest should not be ignored.

For example ŠLP ML Křtiny highlight how habitat conditions may seriously affect the final calculation of the price of the forest.

Keywords: logging and transport costs, nature conservation, forestry, type of terrain.

Úvod

Smyslem práce je uspokojovat lidské potřeby. V lesním hospodářství se jedná především o potřebu surového dříví, které je dominantním zdrojem jeho samofinancování. Práce v LH se přitom výrazně liší rovněž podle způsobu použití technologií ve výrobě.

V oblasti těžební a dopravní technologie lze uvažovat tři skupiny efektů – efekty ekonomické (produktivita práce, přímé náklady, mzdové náklady), efekty sociální (namáhavost práce, riziko úrazů a nemocí z povolání, společenská prestiž povolání) a efekty ekologické (vlivy na jednotlivé složky biosféry). Efekty přitom mohou být kladné i záporné – technologie s kladným efektem v jedné skupině může přinést záporný efekt ve skupině jiné. Výběr technologií by proto měl být usměrňován tak, aby těm kritériím, která mají z celospolečenského hlediska nejvyšší význam, byla

v rozhodovacím procesu dána nejvyšší váha. Neopomenutelnými faktory při optimalizačních úvahách jsou přírodní poměry (definované lesními typy, hospodářskými soubory a terénními a technologickými typy), funkční zaměření lesa (definované kategorií lesa a případnými legislativními omezeními), současný stav lesních porostů (věk porostu, rozpracovanost porostu k obnově, přístupnost, technologická kvalita dříví, hospodářské záměry vlastníka (les pasečný, les jednotlivě či skupinově výběrný), realizační možnosti provozu lesního hospodářství (úroveň řízení, vybavení prostředky). (Simanov, Kohout, 2004, upraveno).

V lesním hospodářství je použití těžebních technologií výrazně závislé nejen na přírodních podmínkách, ale rovněž např. na požadavcích ochrany přírody. Omezení hospodaření na lesním majetku v důsledku zvýšené ochrany přírody se může projevit např.: vynucením prodloužení doby obmýtí, odnětím produkční funkce, vynucenou záměnou dřevinné skladby při obnově a rekonstrukci lesního porostu, snížením zakmenění, předčasným smýcením, vynucenou změnou kvality stanoviště, odsunutím těžeb. Tato omezení pak mohou výrazným způsobem navyšovat náklady na hospodaření na konkrétním, požadavky ochrany přírody dotčeném, lesním majetku.

Omezení hospodaření v lesích ve zvláště chráněných územích vyplývá především z platného znění zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, z příslušných prováděcích předpisů, které obsahují tzv. základní a bližší ochranné podmínky nebo rozhodnutí vydaných na jejich základě. Zvláštní ochrana přírody se rozděluje podle zákona na ochranu územní (NP, CHKO, NPR, PR, NPP, PP a jejich ochranná pásma), ochranu druhovou (zvláště chráněné rostliny, živočichové, památné stromy, nerosty) a ochranu soustavy NATURA 2000 (ptačí oblasti, evropsky významné lokality). K určitému omezení hospodaření v lesích rovněž dochází při hospodaření v lesích zvláštního určení či v lesích ochranných.

Problematika zvýšených nákladů, plynoucích z výše uvedených omezení, se významně dotýká i nákladů na pracovní sílu. Výsledné dopady zvyšování nákladů by se rovněž měly promítnout do problematiky oceňování lesa.

Při oceňování lesa se základní cena lesních pozemků odvíjí od souborů lesních typů. SLT, používané při oceňování lesa, jsou sběrnými soubory lesních typů. SLT jsou jednotky typologického systému, jejichž cena se vypočítala na základě potenciální úrodnosti. Přitom lesní typy jednoho SLT mohou být ve vztahu k nákladům velmi rozdílné především vzhledem ke sklonu terénu, nerovnosti a únosnosti terénu.

K vyjádření vztahu mezi přírodními a terénními charakteristikami se jako vhodná možnost ukazuje vazba souborů lesních typů na klasifikaci terénu, která vyplývá z modelování terénně typizovaných souborů lesních typů (TTSLT), které vznikají syntézou terénního typu a příslušného souboru lesního typu a je jimi možné indexově specifikovat výši nákladů dle jednotlivých těžebních technologií. Rovněž by bylo možné indexově vyjádřit rozdíl mezi nákladovostí těžebních technologií v lesích hospodářských a v lesích se zvýšenou ochranou přírody.

Aplikace terénně typizovaných souborů lesních typů na ŠLP ML Křtiny

Danou problematiku lze vhodně posoudit i na příkladu konkrétního území ve Školním lesním podniku Masarykův les Křtiny (ŠLP ML Křtiny).

Podle terénní klasifikace (Macků, Popelka, Šimanov, 1993) je terénních typů 25. Terénní typ je uveden v lesním hospodářském plánu k jednotlivým porostům. Charakteristiku terénních typů uvádí následující tabulka:

Tab. č. 1: Charakteristika terénních typů

Terénní typ	Charakteristika
11	sklon svahu ≤ 10 %, trvale únosné podloží - odolnost měrného tlaku ve stopě ≥ 200 kPa i při změnách vlhkosti půdy, rovné terény nebo nerovnosti $\leq 0,3$ m při rozestupu ≤ 5 m;
12	sklon svahu ≤ 10 %, trvale únosné podloží - odolnost měrného tlaku ve stopě ≥ 200 kPa i při změnách vlhkosti půdy, nerovnosti $\leq 0,5$ m při rozestupu ≤ 5 m;
13	sklon svahu ≤ 10 %, podmíněně únosné podloží - proměnlivá únosnost půdy, odolává tlaku v rozmezí 50 - 200 kPa v závislosti na změnách podmínek a okamžité vlhkosti půdy, nerovnosti $\leq 0,3$ m při rozestupu ≤ 5 m;
15	sklon svahu ≤ 10 %, neúnosné podloží - odolnost měrnému tlaku ve stopě ≤ 50 kPa;
16	sklon svahu ≤ 10 %, překážky (velké) - nerovnosti $\geq 0,5$ m a užší než trojnásobek jejich hloubky při rozestupu ≤ 5 m;
21	sklon svahu 11 - 20 %, trvale únosné podloží - odolnost měrného tlaku ve stopě ≥ 200 kPa i při změnách vlhkosti půdy, rovné terény nebo nerovnosti $\leq 0,3$ m při rozestupu ≤ 5 m;
22	sklon svahu 11 - 20 %, trvale únosné podloží - odolnost měrného tlaku ve stopě ≥ 200 kPa i při změnách vlhkosti půdy, nerovnosti $\leq 0,5$ m při rozestupu ≤ 5 m;
23	sklon svahu 11 - 20 %, podmíněně únosné podloží - proměnlivá únosnost půdy, odolává tlaku v rozmezí 50 - 200 kPa v závislosti na změnách podmínek a okamžité vlhkosti půdy, nerovnosti $\leq 0,3$ m při rozestupu ≤ 5 m;
25	sklon svahu 11 - 20 %, neúnosné podloží - odolnost měrnému tlaku ve stopě ≤ 50 kPa;
26	sklon svahu 11 - 20 %, překážky (velké) - nerovnosti $\geq 0,5$ m a užší než trojnásobek jejich hloubky při rozestupu ≤ 5 m;
29	sklon svahu 11 - 20 %, podmíněně únosné až neúnosné podloží (odolávání tlaku ≤ 50 kPa, popř. 50 - 200 kPa), nerovnosti $\leq 0,3$ m s rozestupem ≤ 5 m;
31	sklon svahu 21 - 33 %, trvale únosné podloží - odolnost měrného tlaku ve stopě ≥ 200 kPa i při změnách vlhkosti půdy, rovné terény nebo nerovnosti $\leq 0,3$ m při rozestupu ≤ 5 m;
32	sklon svahu 21 - 33 %, trvale únosné podloží - odolnost měrného tlaku ve stopě ≥ 200 kPa i při změnách vlhkosti půdy, nerovnosti $\leq 0,5$ m při rozestupu ≤ 5 m;
33	sklon svahu 21 - 33 %, podmíněně únosné podloží - proměnlivá únosnost půdy, odolává tlaku v rozmezí 50 - 200 kPa v závislosti na změnách podmínek a okamžité vlhkosti půdy, nerovnosti $\leq 0,3$ m při rozestupu ≤ 5 m;
35	sklon svahu 21 - 33 %, neúnosné podloží - odolnost měrnému tlaku ve stopě ≤ 50 kPa;
36	sklon svahu 21 - 33 %, překážky (velké) - nerovnosti $\geq 0,5$ m a užší než trojnásobek jejich hloubky při rozestupu ≤ 5 m;
39	sklon svahu 21 - 33 %, únosnost podloží a nerovnosti různé, včetně překážek;

41	sklon svahu 34 - 50 %, trvale únosné podloží - odolnost měrného tlaku ve stopě ≥ 200 kPa i při změnách vlhkosti půdy, rovné terény nebo nerovnosti $\leq 0,3$ m při rozestupu ≤ 5 m;
42	sklon svahu 34 - 50 %, trvale únosné podloží - odolnost měrného tlaku ve stopě ≥ 200 kPa i při změnách vlhkosti půdy, rovné terény nebo nerovnosti $\leq 0,5$ m při rozestupu ≤ 5 m;
43	sklon svahu 34 - 50 %, podmíněně únosné podloží - proměnlivá únosnost půdy, odolává tlaku v rozmezí 50 - 200 kPa v závislosti na změnách podmínek a okamžité vlhkosti půdy, nerovnosti $\leq 0,3$ m při rozestupu ≤ 5 m;
45	sklon svahu 34 - 50 %, neúnosné podloží - odolnost měrnému tlaku ve stopě ≤ 50 kPa;
46	sklon svahu 34 - 50 %, překážky (velké) - nerovnosti $\geq 0,5$ m a užší než trojnásobek jejich hloubky při rozestupu ≤ 5 m;
49	sklon svahu 34 - 50 %, únosnost podloží a nerovnosti různé;
59	sklon svahu 51 - 70 %, včetně všech překážek;
69	sklon svahu ≥ 71 %, včetně všech překážek;

Zdroj: Macků, Popelka, Šimanov, 1993, upraveno

V rámci ekonomického hodnocení těžebních technologií v chráněných územích na ŠLP ML Křtiny (Kalousek, Hlaváčková, Sebera, 2009) byla provedena modelová analýza aplikace TTSLT. Na území ŠLP ML Křtiny bylo vylišeno 48 souborů lesních typů, které byly zařazeny do hospodářských souborů. Pro každý jednotlivý terénní typ vybrán plošně nejvíce zastoupený soubor lesních typů a sestavena tabulka terénně typizovaných souborů lesních typů. Takto vybraný vzorek lze pokládat za reprezentativní vzhledem k území ŠLP ML Křtiny. Náklady těžebních činností byly vypočteny v závislosti na kombinaci terénních typů, metod soustřeďování dříví a hmotnatosti.

Výkonové normy a normativy byly uvažovány pro těžební činnosti těžba dříví, soustřeďování dříví traktorem, soustřeďování dříví koňským potahem, soustřeďování dříví lanovkami, kombinované soustřeďování dříví koňským potahem + traktor a kombinované soustřeďování dříví lanovkou + traktor.

Pro výpočet byly použity výkonové normy a normativy úpravy využívané Školním lesním podnikem Masarykův les Křtiny, Normy práce v lesnictví Střední lesnické školy Hranice a konzultace s praxí. Dalším kritériem pro výpočet výkonových norem a normativů byla převažující dřevina. Na území ŠLP Křtiny převažují smíšené porosty, ve kterých připadá 46 % na dřeviny jehličnaté a 54 % na dřeviny listnaté. Jelikož je převažující dřevinou buk (skupina – buk, dub a ostatní tvrdé listnáče), byl jako reprezentativní dřevina vybrán pro následné výpočty. Druhou dřevinou pro porovnání je smrk (skupina – smrk, jedle). Dalším kritériem, které je nutno uvažovat, je hmotnatost.

Byly uvažovány dvě skupiny hmotnatostí:

- 1) skupina 1, kde pro těžbu byla uvažována průměrná hmotnatost $0,25 - 0,29 \text{ m}^3$, pro soustřeďování dříví pak průměrná hmotnatost $0,15 - 0,19 \text{ m}^3$
- 2) skupina 2, kde průměrná hmotnatost pro těžbu byla v rozmezí $0,80 - 0,89 \text{ m}^3$, pro soustřeďování dříví $0,50 - 0,60 \text{ m}^3$.

Pro soustřeďování byly vybrány 3 modelové technologie a jejich kombinace:

- soustřeďování dříví traktorem P – OM (250 m),

- soustředování kombinované: směřování potahem na lokalitě pařez (30 m) + soustředování traktorem P – OM (250 m),
- soustředování kombinované: soustředování dříví potahem P – VM (100 m) a následně soustředování traktorem VM – OM (150 m),
- soustředování dříví lanovkou P – OM (250 m),
- soustředování kombinované: soustředování lanovkou P – VM (150 m) a soustředování traktorem VM – OM (100 m),
- soustředování kombinované: směřování dříví potahem (30 m), soustředování lanovkou P – VM (150 m) a následně soustředování traktorem VM – OM (100 m).

U soustředování dříví P – OM byla brána v úvahu přibližovací vzdálenost 250 m, při kombinovaném soustředování se vycházelo vždy z použité technologie, která byla následně konzultována s praxí. Např. u soustředování dříví potahem by vzdálenost neměla přesáhnout 100 m, jelikož při delších úsecích výkonnost koně velmi klesá.

Pro zjištění cena jednotlivých těžebních činností byly použity hodnoty užívané praxí v roce 2009. Vzhledem ke skutečnosti, že se pro soustředování lanovkou v praxi využívají smluvní ceny a výkonové normy pro lanovky byly sestaveny podle doporučení praxe, je i cena odvozena z konzultací s praxí.

V následující tabulce je na příkladu dvou modelových technologií (jedna, z hlediska výše nákladů optimální pro lesy hospodářské a druhá dražší, ale šetrnější vzhledem k dopadům na lesní ekosystém pro lesy ve zvláště chráněných územích) poukázáno na zásadní odlišnost finanční náročnosti posuzovaných technologií.

Tab. č. 2: Index nákladů v jednotlivých vybraných TTSLT – porovnání nákladově optimálně zvolené technologie a ekologicky šetrné technologie

TTSLT	Index ¹ (%)	Index ² (%)	Charakteristika
3B11	1,00	1,41	Bohatá dubová bučina se sklonem svahu do 10 %, trvale únosným podložím, rovné terény nebo s nerovnostmi do 0,3 m při rozestupu menším než 5 m
3W12	1,06	1,50	Bohatá (vápencová) dubová bučina se sklonem svahu do 10 %, trvale únosným podložím, s nerovnostmi do 0,5 m při rozestupu do 5 m
3H13	1,03	1,45	Hlinitá dubová bučina se sklonem svahu do 10 %, podmíněně únosným podložím, s nerovnostmi do 0,3 m při rozestupu do 5 m
3L15	1,35	3,63	Jasanová olšina se sklonem svahu do 10 %, s neúnosným podložím
2X16	1,59	3,43	Dřínová buková doubrava se sklonem svahu do 10 %, s nerovnostmi nad 0,5 m užšími než trojnásobek jejich hloubky při rozestupu do 5 m
3B21	1,07	1,47	Bohatá dubová bučina se sklonem svahu 11 - 20 %, trvale únosným podložím, rovné terény nebo s nerovnostmi do 0,3 m při rozestupu menším než 5 m
3A22	1,12	1,55	Lipodubová bučina se sklonem svahu 11 - 21 %, trvale únosným podložím, s nerovnostmi do 0,5 m při rozestupu do 5 m
2H23	1,35	3,61	Hlinitá buková doubrava se sklonem svahu 11 - 20 %, podmíněně únosným podložím, s nerovnostmi do 0,3 m při rozestupu do 5 m
4D25	1,56	3,40	Obohacená bučina se sklonem svahu 11 - 20 %, s neúnosným podložím

3D26	1,64	3,48	Obohacená dubová bučina se sklonem svahu 11 - 20 %, s nerovnostmi do 0,5 m a užšími než trojnásobek jejich hloubky při rozestupu do 5 m
4D29	1,35	3,61	Obohacená bučina se sklonem svahu 11 - 20 %, podmíněně únosným až neúnosným podložím, s nerovnostmi do 0,3 m s rozestupem do 5 m
3B31	1,36	3,59	Bohatá dubová bučina se sklonem svahu 21 - 33 %, trvale únosným podložím, rovné terény nebo s nerovnostmi do 0,3 m při rozestupu menším než 5 m
3A32	1,43	3,68	Lipodubová bučina se sklonem svahu 21 - 33 %, trvale únosným podložím, s nerovnostmi do 0,5 m při rozestupu do 5m
2H33	1,55	3,38	Hlinitá buková doubrava se sklonem svahu 21 - 33 %, podmíněně únosným podložím, s nerovnostmi do 0,3 m při rozestupu do 5 m
3J35	3,68	3,93	Lipová javořina se sklonem svahu 21 - 33 %, s neúnosným podložím
3W36	3,77	4,03	Bohatá (vápencová) dubová bučina se sklonem svahu 21 - 33 %, s nerovnostmi do 0,5 m a užšími než trojnásobek jejich hloubky při rozestupu do 5 m
4D39	1,55	3,38	Obohacená bučina se sklonem svahu 21 - 33 %, s únosností podloží a nerovnostmi různými, včetně překážek
4S41	1,58	3,42	Svěží bučina se sklonem svahu 34 - 50 %, trvale únosným podložím, rovné terény nebo s nerovnostmi do 0,3 m při rozestupu menším než 5 m
3A42	1,67	3,50	Lipodubová bučina se sklonem svahu 34 - 50 %, rovné terény nebo s nerovnostmi do 0,5 m při rozestupu do 5m
3D43	3,69	3,95	Obohacená dubová bučina se sklonem svahu 34 - 50 %, podmíněně únosným podložím, s nerovnostmi do 0,3 m při rozestupu do 5 m
3D45	3,74	4,01	Obohacená dubová bučina se sklonem svahu 34 - 50 %, s neúnosným podložím
3J46	3,83	4,11	Lipová javořina se sklonem svahu 34 - 50 %, s nerovnostmi nad 0,5 m a užšími než trojnásobek jejich hloubky při rozestupu do 5 m
4A49	3,69	3,69	Lipová bučina se sklonem svahu 34 - 50 %, s únosností podloží a nerovnostmi různými
3S59	3,73	3,73	Svěží dubová bučina se sklonem svahu 51 - 70 %, včetně všech překážek
3J69	3,77	3,77	Lipová javořina se sklonem svahu nad 71 %, včetně všech překážek
¹ index udává předpokládanou nákladovost v jednotlivých TT při uvažování základny soustředování traktorem(1,0) vzhledem k nákladově optimálně zvolené technologii. Uvažovány jsou dřeviny dub, buk a ostatní tvrdé listnáče (těžba (0,80-0,89 m ³) ² index udává maximální navýšení nákladovosti v jednotlivých TT při uvažování základny soustředování traktorem(1,0) vzhledem k finančně nejvíce náročné technologii. Uvažovány jsou dřeviny dub, buk a ostatní tvrdé listnáče (0,80-0,89 m ³)			

Zdroj: Kalousek, Hlaváčková, Sebera, 2009

Z provedeného modelového srovnání nákladovosti je zřejmé, jak terénní typ výrazně ovlivňuje použití těžební technologie a tím i náklady. V rámci jednotlivých terénních typů lze říci, že při použití finančně náročnější technologie výrazně stoupá navýšení nákladovosti. Zatímco terénní typ 11 může používat levnější technologie, tak především výrazně svažitě terénní typy jsou nákladově mnohem náročnější – oproti terénnímu typu 11 je lanovkový terénní typ 59 vzhledem k nákladům 3,73 krát dražší a terénní typ 69 3,77 krát dražší. Při použití ekologicky šetrného soustředování v terénních typech, které nejsou lanovkové, se náklady rovněž navyšují až na přibližně trojnásobek. Aplikace levnější technologie pak většinou nevykazuje v jednotlivých terénních typech (mimo lanovkové) velké rozdíly mezi jednotlivými TTSLT.

Z vypočtených hodnot lze dovodit, že existují rozdíly mezi modelovými technologiemi, terénními typy, ale i mezi hmotnostmi. Pokud jsou brány v úvahu přírodní poměry

i funkční zaměření lesa, tak se může aplikace konkrétních druhů technologií těžebních činností v lesích ve zvláště chráněných územích oproti lesům hospodářským znatelně finančně lišit. Z výskytu nejvíce zastoupených SLT (např. 3B, 3S a další) ve více terénních typech lze dovodit, že vazba mezi SLT a TT není těsná.

Oceňování lesních pozemků ve vazbě na terénně typizované soubory lesních typů

Při oceňování lesů v chráněných územích je nutné klást důraz na omezení hospodaření v těchto lesích, z čehož plynou zvýšené náklady na jejich obhospodařování. Z tohoto důvodu by měla být hodnota těchto lesů nižší než v lesích bez statutu ochrany. V současné době má znalec při oceňování těchto lesů úřední cenou možnost uplatnit srážky, které vyplývají ze současně platné oceňovací vyhlášky. Srážky jsou přitom do značné míry subjektivní - jsou vyjádřeny jako horní procentní hranice, kterou může znalec při oceňování použít.

Srážky jsou uvedeny v přílohách k vyhlášce zvlášť pro lesní pozemky (příloha č. 25) a lesní porosty (příloha č. 31).

V případě lesních pozemků, které jsou dotčeny ochranou přírody, jsou ze srážek z přílohy č. 25 významné ty, které jsou určeny pro lesy zvláštního určení.

Tab. č. 3: Úpravy základních cen lesních pozemků v lesích zvláštního určení (příloha č. 25 k vyhlášce 3/2008 Sb. ve znění pozdějších předpisů)

Číslo položky	Kategorie lesů	Srážky až do %
2	Lesy zvláštního určení	
2.1	v pásmu hygienické ochrany vodního zdroje I. st.	-30
2.2	v ochranném pásmu zdroje přírodní léčivé a stolní minerální vody	-30
2.3	v 1. zóně národního parku	-40
2.4	v 2. zóně národního parku	-20
2.5	ve zvláště chráněném území	-20
2.6	v systému ekologické stability krajiny	-30

Další možnost srážek základních cen oceňovaných pozemků vyplývá ze zhoršených přírodních podmínek. Těmito zhoršenými podmínkami jsou odtokové poměry lesního pozemku a terénní překážky.

Tab. č. 4: Úpravy základních cen lesních pozemků vyplývající ze zhoršených přírodních podmínek (příloha č. 25 k vyhlášce 3/2008 Sb. ve znění pozdějších předpisů)

Číslo položky	Přírodní podmínky	Srážky až do %
6	Zhoršené odtokové poměry na lesním pozemku	
6.1	edafické kategorie O, P, Q ve všech vegetačních stupních	-20
6.2	edafické kategorie G, R, T, V ve všech vegetačních stupních	-50

7	Lesní pozemky s terénními překážkami	
	(rokle, důlní propadliny atd.) edafické kategorie B, K, M, S, W ve všech vegetačních stupních označených u lesního typu na třetím místě zleva číslicí 9 (např. 4K9)	-40

Zvýšený index nákladovosti ve smyslu aplikace ekologicky šetrných technologií lze předpokládat především v kategorii lesa ochranného a lesa zvláštního určení – zde pak lze doporučit aplikace ve smyslu položek 2.1 až 2.6 přílohy č. 25 oceňovací vyhlášky především v:

- pásnu hygienické ochrany vodního zdroje I. st.,
- ochranném pásnu zdroje přírodní léčivé a stolní minerální vody
- 1. zóně národního parku,
- 2. zóně národního parku,
- zvláště chráněném území,
- systému ekologické stability krajiny.

Index nákladovosti ve smyslu aplikace optimálně zvolených technologií lze předpokládat především v kategorii lesa hospodářského.

Úvaha vychází ze skutečnosti, že terénní typizace má zásadní vliv na cenu lesních pozemků, která je v současnosti založena pouze na potenciální produkční možnosti lesního pozemku. Aplikace terénní typizace umožní objektivnější kvantifikaci srážek na přírodní podmínky uvedené ve vyhlášce. Následující tabulka přehledně vyjadřuje na modelovém příkladě závislost nákladů na terénním typu (TT):

Tab. č. 5: Závislost nákladů na terénním typu (TT)

TT	Optim. zvolená technologie*	TT	Ekologicky šetrná technologie*
11, 13	1,0	11, 13	1,4
12, 21, 22	1,1	12, 21	1,5
15, 23, 29, 31, 32	1,4	22	1,6
16, 25, 26, 33, 39, 41	1,6	16, 25, 33, 39, 41,	3,4
42	1,7	26, 42	3,5
35, 43, 45, 49, 59	3,7	15, 23, 29, 31,	3,6
36, 46, 69	3,8	32, 49, 59	3,7
		69	3,8
		36, 43, 45	4,0
		46	4,1

**index nákladovosti udává předpokládanou nákladovost v jednotlivých TT při uvažování základny soustředování traktorem (1,0) vzhledem k nákladově optimální technologii a k technologii ekologicky šetrné. Uvažovány jsou dřeviny dub, buk a ostatní tvrdé listnáče (hmotnatost 0,80-0,89 m³)*

Závěr

Problematika oceňování lesa je v České republice úzce spjatá s lesními typy. Lesní typy jsou pojaty jako základní jednotky diferenciací růstových podmínek lesa. Je však zřejmé, že je uvažována pouze produkční kvalita stanoviště a neuvažuje se s významným faktorem dopravních a těžebních nákladů. Aplikace TTSLT a vhodně zvolené technologie by lépe napomohla určení výše srážek při oceňování lesních pozemků.

Pro další zpřesnění tak lze doporučit zavádění terénně typizovaných souborů lesních typů založených na syntéze terénního typu a příslušného souboru lesního typu. Charakteristiky lesních typů pak vystihují jak produkční možnosti stanoviště, tak i technologické podmínky s vazbou na hospodaření.

V rámci objektivizace oceňování lesních pozemků je tak vhodné vytvořit modelové náklady spjaté především s faktorem dopravních a těžebních nákladů.

Literatura a použité zdroje

Kalousek, F., Hlaváčková, P., Sebera, J.: Ekonomické hodnocení těžebních technologií na Školním lesním podniku Masarykův les Křtiny. 1. vyd. Lesnická práce, Kostelec nad Černými lesy, 2009. 80 s. ISBN 978-80-87154-88-5.

LHP ŠLP ML Křtiny (Lesprojekt Brno, a.s.).

Macků, J., Popelka, J., Šimanov, V.: Nový návrh terénní klasifikace a technologické typizace. Lesnictví – Forestry, 1993. roč. 39, č. 10, s. 422-428. ISSN 0024-1105.

Šimanov, V., Kohout, V.: Těžba a doprava dříví. Matice lesnická spol. s r. o., Písek, 2004. s. 411. ISBN 80-86271-14-5.

Vyhláška Ministerstva financí České republiky č. 3/2008 Sb., o provedení některých ustanovení zákona č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (oceňovací vyhláška), jak vyplývá ze změn provedených vyhláškami č. 456/2008 Sb. a č. 460/2009 Sb.

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění.

Zákon č. 151/1997 Sb. o oceňování majetku, ve znění zákona č. 121/2000 Sb.

Příspěvek je součástí prací na výzkumném záměru MSM 6215648902-4/7/1.

Ing. Jan Sebera, Ph.D.

Ústav lesnické a dřevařské ekonomiky a politiky

Lesnická a dřevařská fakulta

Mendlova univerzita v Brně

Zemědělská 3, 613 00 Brno

Česká republika

E-mail: sebera@mendelu.cz

tel.: +420 545 134 077

ASPEKTY ZAMĚSTNÁVÁNÍ A ZKUŠENOSTI S VYUŽITÍM ZAHRANIČNÍCH PRACOVNÍKŮ V PĚSTEBNÍ ČINNOSTI

EMPLOYMENT ASPECTS AND EXPERIENCE WITH FOREIGN WORKERS IN SILVICULTURAL OPERATIONS

Dalibor ŠAFAŘÍK

*„Konkurenci nelze porážet velikostí,
ale předstihnout se musí myšlením“
R. Solow*

Abstrakt: kvalitní řízení lidských zdrojů je základním faktorem úspěšnosti firem. Stále přetrvávající vysoký podíl lidské práce v lesním hospodářství bude i nadále klást vysoké požadavky na řízení pracovníků a využívání lidského faktoru jako jednoho ze základních výrobních faktorů. Autor článku pojednává o některých ekonomických a manažerských aspektech využívání zahraničních pracovníků v pěstební činnosti a předkládá některé zkušenosti s využitím zahraničních pracovníků v pěstební činnosti pohledem člena vrcholového managementu soukromé lesnické firmy.

Klíčová slova: lidský faktor, pěstební činnost, veřejné zakázky, výběrová řízení, zahraniční pracovníci

Abstract: Good management of human resources is a crucial factor of the corporate success. The ever-persisting high share of human work in forestry will have even in the future high requirements for man management and exploitation of human factor as one of fundamental factors of production. The paper deals with some economic and managerial aspects of employing foreign nationals in silvicultural operations and presents some experience with the use of foreigners in forest work as viewed by the top management of a private forest company.

Keywords: human factor, silvicultural operations, public contracts, tenders, foreign workers

Úvod

Analýzy fungování firem jednoznačně prokazují, že jedním ze základních faktorů úspěšnosti firem je lidský faktor, schopnost zformovat lidské zdroje a využívat jich takovým způsobem, který zabezpečí plnění cíle organizace (Veber a kol. 2007, upraveno). Trvalý nedostatek kvalifikovaných lesních dělníků, kteří byli dříve vychováni a vzděláváni ve specializovaných učebních oborech, jejich nahrazování agenturními převážně zahraničními pracovníky, je jev, který je dlouhodobě diskutován na konferencích a seminářích s tématem Lidský faktor a mnohdy též „fundovaně

komentován“ na internetových portálech. Jev, na který si však již mnoho pracovníků v lesním hospodářství (LH) zvyklo a přijímá jej jako běžnou skutečnost. Zvýšený pohyb pracovních sil je jedním z jevů postupující globalizace a volný pohyb pracovních sil je také jedním ze základních principů Evropské unie, i když ne vždy a ne všude podle zásad rovnosti naplňován. Využívání zahraničních pracovníků, zejména z východní části Evropy a v posledních letech i z Asie, kteří u nás vykonávají nejméně honorované, avšak fyzicky velmi náročné práce, je jedním z nástrojů managementu především soukromých podniků, jehož využíváním se snažily zvyšovat své zisky a v současné době čelit dopadům ekonomické recese. V některých případech se ovšem nejedná o nekvalifikované pracovní síly, zejména u občanů Slovenska a Ukrajiny, nicméně jejich přítomnost v České republice a jejich zapojení do pracovního procesu u nás bývá negativně vnímána zejména ve vztahu k sociálním aspektům národního hospodářství.

Smyslem tohoto příspěvku není obhajoba využívání levné zahraniční pracovní síly v lesním hospodářství, resp. v lesnicko – dřevařském komplexu (LDK), nýbrž snaha popsat aspekty spojené s tímto jevem z pohledu akademického pracovníka a rovněž podělit se o zkušenosti pohledem vrcholového manažera soukromé lesnické firmy.

Materiál a metodická východiska

V Národním lesnickém programu na období do roku 2013 schváleném Usnesením č. 1221 vlády České republiky dne 1. října 2008 (NLP II.) je ve SWOT analýze sociálního pilíře lesního hospodářství identifikována neuspokojivá sociální situace zaměstnanců v lesním hospodářství a jejich nejnižší postavení ve výdělkovém i společenském žebříčku. V cílech, klíčových akcích a opatřeních je pak mimo jiné uveden jednoznačný příklon k principům trvale udržitelného hospodaření, či k hospodaření přírodě blízkému a podpora zvýšení zaměstnanosti z místních zdrojů, za účelem posílení výdělkové úrovně a sociálního postavení pracovníků v lesním hospodářství a k rozvoji regionů. Účelné a smysluplné naplnění těchto cílů však za současné lesopolitické situace, zadávání a provádění prací zejména u státního podniku Lesy České republiky, s. p. (LČR) není dost dobře proveditelné. Za podmínku, kdy rozhodujícím kritériem při hodnocení nabídek účastníků veřejných zakázek, a to jak u LČR, tak i u druhého státního lesního podniku Vojenské lesy a statky, s. p. (VLS), je nejnižší nabídková cena, byť v případě VLS je Dynamický nákupní systém (DNS) podstatně efektivnější, nezbyvá uchazečům – podnikatelským subjektům sestavit cenovou nabídku již dopředu s vědomím využití zahraničních pracovníků, zejména v pěstební činnosti. Principy systému managementu jakosti (QMS) obsažené v normě ISO 9001, kterou by se měli všichni uchazeči o zakázky u LČR řídit a nutnost doložit certifikát QMS jako jednu z kvalifikačních podmínek při účasti ve výběrovém řízení, pak v tomto případě jako nástroj necenové konkurence naprosto pozbývá smyslu.

Podnikatelské subjekty, kterým se díky vlastní marketinkové strategii, resp. celkové koncepci managementu podařilo získat dlouhodobější dílčí zakázky či zakázky komplexní odborné správy lesů v soukromém či komunálním vlastnictví, mohou podstatně lépe využívat pracovní síly v regionech a také je odpovídajícím způsobem odměňovat. Z tohoto pohledu zde možnost naplňovat sociální cíl NLP II. je, i když v některých

případech zde kvalifikovaní pracovníci z řad občanů ČR skutečně již nejsou, či za dosud platného systému sociálních dávek pro ně tato práce není zajímavá. Podnikatelským subjektům pak v tomto případě nezbyvá než využít zahraničních pracovníků. Na tomto místě je nutno poznamenat, že na území České republiky již řadu let provádí práce pěstební činnosti některé podniky zaměstnávající převážně ukrajinské občany. Tyto pracovníky rozhodně nelze označit za nekvalifikované, jelikož v mnoha ohledech svou znalostí výrobních podmínek, norem a konkrétních pracovišť předčí technicko hospodářské pracovníky zadavatelů prací, mnohdy s vysokoškolským lesnickým vzděláním. Často se u těchto ukrajinských pracovníků jedná o lidi středoškolsky i vysokoškolsky vzdělané. V čem však opravdu vynikají, je jejich pracovní nasazení, především při ručním vyžínání kultur. Jejich odměňování pak rozhodně není podprůměrné, i když část výtěžků těchto pracovníků zůstává řekněme v podobě krytí správní režie a mzdy jejich vedoucím.

Tuto skutečnost se snažím dokumentovat na modelovém výpočtu norem a odměňování vybraných výkonů pěstební činnosti, které jsou reprezentativním vzorkem pěstebních prací, ke kterým jsou nejčastěji využíváni ukrajínští pracovníci. Výsledky těchto modelových výpočtů jsou pak porovnány s průměrnými reálnými smluvními cenami, které soukromá lesnická firma LESCUS Cetkovice, s. r. o. uzavírá v rámci obchodních jednání s výše uvedenými podniky.

Ocenění výkonů pěstební činnosti pro účely stanovení výsledné ceny výkonu na měrnou jednotku uvádí tabulka č. 1. Jedná se o průměrné ceny odrážející současný stav na trhu práce v odvětví LH v případě dodavatelských prací, tedy nakupovaných služeb. Jedná se o ceny placené soukromým podnikatelským subjektům. Měly by tedy pokrýt přímé mzdové náklady, náklady sociálního a zdravotního pojištění, případné další fixní náklady a zisk.

Tabulka č. 1: Ocenění výkonů pěstební činnosti

Výkon	Kč/Nh
PČ bez použití mechanizace (zalesňování, vyžínání ručně)	85
PČ ochrana lesních kultur (chemické postřiky, repelenty)	90

Tabulky č. 2, 3 a 4 podávají přehled o výpočtu norem a odměnění nejčastěji realizovaných výkonů zakázek pěstební činnosti. Jedná se o umělou obnovu zalesnění smrkem v hektarovém počtu 3500 ks jamkovou sadbou s prokopáním jamky a velikostí plošek 25 x 25 cm nebo 35 x 35 cm, ochranu takto založených kultur proti bušení ručním ožínání převážně kosou a ochranu lesních kultur nátěrem repelenty. K výpočtu byl použit soubor výkonových norem spotřeby práce používaný u Školního lesního podniku Masarykův les Křtiny, který vychází z odvětvových výkonových norem spotřeby práce používaných u bývalých Státních lesů.

Tabulka č. 2: Výpočet normy zalesňování

1 A-1	Zalesňování	1
Příprava půdy pro sadbu nebo sádky kopáním, hloubením jamek		
Parametry:		
Velikost jamek:	25 x 25 cm	

Stupeň zabuřnění:	1 - půdy řídkěji nebo pomístně středně zabuřnělé na převažující části výměry obdělávané půdy		
Rozpojitelnost zeminy:	3 - středně kopná motykou, těžce rypná		
Dřevina:	SM - smrk, počet jedinců 3500/ha		
Základní norma, mj. 10 jamek	0,25		Nh
Zvyšující úpravy času:	217 - svah 30-50%		10%
Zvyšující normativ času:	201 - šňůra k vytyčení řad		0,05%
Výsledná norma:	0,276	Cena v Kč/Nh	85
Výsledná cena v Kč/m.j.	23,49	Výsledná cena v Kč/ks	2,35
Mzdové náklady v Kč/ha			8 222
Velikost jamek:	35 x 35 cm		
Stupeň zabuřnění:	1 - půdy řídkěji nebo pomístně středně zabuřnělé na převažující části výměry obdělávané půdy		
Rozpojitelnost zeminy:	3 - středně kopná motykou, těžce rypná		
Dřevina:	SM - smrk, počet jedinců 3500/ha		
Základní norma, m.j. 10 jamek	0,34		Nh
Zvyšující úpravy času:	217 - svah 30-50%		10%
Zvyšující normativ času:	201 - šňůra k vytyčení řad		0,05%
Výsledná norma:	0,376	Cena v Kč/Nh	85
Výsledná cena v Kč/m.j.	31,95	Výsledná cena v Kč/ks	3,19
Mzdové náklady v Kč/ha			11 182

Tabulka č. 3: Výpočet normy ožínání

2 A-4	Ochrana lesů	1
Ochrana lesních kultur ožínáním		
Parametry:		
Dřevina:	SM - smrk, počet jedinců 3500/ha	
Způsob ožínání:	celoplošně	
Výška buřně:	3 - nad 60 cm	
Viditelnost sazenic:	30 - špatná	
Spon sazenic:	nad 130 cm	
Základní norma, mj. 1ar	1,100	Nh
Zvyšující úpravy času:	217 - svah 30-50%	5%
Zvyšující normativ času:		
Výsledná norma:	1,155	Cena v Kč/Nh
Výsledná cena v Kč/m.j.	98,18	Mzdové náklady v Kč/ha
		9 818

Tabulka č.4: Výpočet normy nátěr repelenty

2 A-4	Ochrana lesů	1
Ochrana lesních kultur nátěrem repelenty		
Parametry:		
Dřevina:	SM - smrk, počet jedinců 3500/ha	
Jehličnaté dřeviny	nátěr terminálního výhonu a větví nejvrchnějšího přeslenu	
Výška sazenic:	do 70 cm	
Spon sazenic:	nad 130 cm	

Základní norma, m.j. 100 ks	0,400		Nh
Zvyšující úpravy času:	217 - svah 30-50%		5%
Zvyšující normativ času:			
Výsledná norma:	0,420	Cena v Kč/Nh	90
Výsledná cena v Kč/m.j.	37,80	Mzdové náklady v Kč/ha	1 323

Diskuse

Pro maximální objektivnost srovnání vypočtených hodnot s reálnými cenami byly pro výpočet norem použity takové úpravy a normativy času, které co nejpřesněji odrážejí reálné výrobní a terénní podmínky, ve kterých jsou práce prováděny. Tabulka č. 5 podává přehled srovnání modelových kalkulovaných cen uvedených výkonů s reálnými smluvními cenami.

Jak je patrné, v případě zalesňovacích prací jsou reálné ceny o 10 – 36% vyšší než ceny kalkulované. Je to z toho důvodu, že na kvalitu provedení zalesňovacích prací jsou kladeny vysoké nároky a pokud je práce provedena v souladu se zadáním a ke spokojenosti zákazníka, je tento ochoten také zaplatit vyšší cenu, která poskytuje také prostor pro krytí souvisejících nákladů výrobní režie. V případě ochrany kultur ožínáním a nátěrem repelenty jsou reálné smluvní ceny nižší o 24% resp. o 17% než ceny kalkulované. Příčinnou je již výše zmíněná skutečnost vysoké pracovní výkonnosti ukrajinských pracovníků, především při vyžínání kosou, kdy jsou vedeni snahou o maximální denní výdělek, aniž by se tento fakt negativně odrážel na kvalitě provedené práce.

Tabulka č. 5: Porovnání cen výkonů pěstební činnosti

Výkon	Cena kalkulovaná	Cena smluvní	Index (%)
Zalesňování jamka 25 x 25 cm: Kč/jamku	2,35	3,20	1,36
Zalesňování jamka 35 x 35 cm: Kč/jamku	3,19	3,50	1,10
Ochrana lesních kultur ožínáním: Kč/ha	9 818	7500	0,76
Ochrana lesních kultur repelentem: Kč/ha	1 323	1100	0,83

Závěr

Role lidského faktoru nabývá v tržně orientované ekonomice stále více na významu. V 99% případů je pochybení nebo selhání lidského faktoru příčinou obchodního neúspěchu, ekonomické ztráty, v horších případech újmy na zdraví člověka či smrti. Lesní hospodářství a LDK je již dlouhou dobu trvale součástí tržní ekonomiky. Mělo by se tedy řídit stejnými principy a zásadami řízení lidských zdrojů, jako ostatní subjekty v tržní ekonomice. Aspekty monopolizace v některých odvětvích národního hospodářství, které jsou průvodními jevy postupující globalizace, se negativně odrážejí na fungování tržní ekonomiky. Současný způsob zadávání a hodnocení veřejných zakázek u LČR a jejich následná realizace v sobě nese znaky monopolizace, což má dle makroekonomických

zákonitostí negativní dopady na fungování tržní ekonomiky v odvětví lesního hospodářství. Za těchto podmínek budeme dále svědky přítomnosti nekvalifikovaných zahraničních pracovníků při realizaci prací v lesích a cíle NLP II v sociálním, ale i ekologickém a ekonomickém pilíři budou obtížně naplňovány. Pokud se však budou moci podnikatelské subjekty všech velikostí účastnit výběrových řízení a zakázek prostřednictvím diferencovaných způsobů zadání (DNS, minitendry národních parků apod.) bude to mít pozitivní dopad na kvalitu prováděných prací a regionální vazby pracovníků, což nevyklučuje v případě potřeby a nutnosti v rámci platné legislativy využití a zaměstnání zahraničních pracovníků. I tito lidé si mohou vytvořit citově zabarvenou vazbu na region a práci pro podnik, který je najímá, či zaměstnává v případě, že vidí určité perspektivy a slušné jednání. S ohledem na zvláštní aspekty lesní výroby pak má značný význam i dlouhodobost smluvních vztahů. V případě dodávek pěstebních prací zakázky od založení kultury přes následnou péči až do zajištění.

Literatura

- Soukup J. a kol. 2007. Makroekonomie Moderní přístup. 1. vyd. Praha, Management Press: 514 s. ISBN 978-80-7261-174-4
- Veber J. a kol. 2000. Management – základy, prosperita, globalizace. 1. vyd. Praha, Management Press: 700 s. ISBN 978-80-7261-029-7
- Národní lesnický program na období do roku 2013. www.eagri.cz/public/eagri/ministersto-zemedelstvi
- LESCUS Cetkovice, s. r. o. 2009. Strategické cíle jakosti.

Příspěvek je součástí prací na výzkumném záměru MSM 6215648902-2/2/2.

Ing. Dalibor Šafařík

Ústav lesnické a dřevařské ekonomiky a politiky
Lesnická a dřevařská fakulta
Mendelova univerzita v Brně
Zemědělská 3, 613 00 Brno
Česká republika
e-mail: dalibor.safarik@mendelu.cz

LESCUS Cetkovice, s. r. o.
Cetkovice 43, 679 38
e-mail: safarik@lescus.cz

LIDSKÉ ZDROJE V LESNICKÉM SEKTORU EU

HUMAN RESOURCES IN EU FORESTRY SECTOR

Ing. Vladimíra Špičková

Abstrakt: Lesnický sektor EU je charakterizován různorodostí klimatických, geografických a ekologických podmínek. Lesní plochy pokrývají více než 40 % celkové plochy EU. Průměrná velikost lesního majetku ve veřejném vlastnictví činí 1 000 ha, zatímco průměrná velikost lesního majetku v soukromém vlastnictví činí 13 ha. Také socio-ekonomické podmínky jsou v každé zemi Evropské unie jiné. Lesnický sektor EU disponuje téměř 3 mil. zaměstnanců v 350 000 podnicích. Cílem tohoto příspěvku je představení struktury lidských zdrojů v lesnickém sektoru EU.

Klíčová slova: lidské zdroje, lesnický sektor EU, lesní podniky, mzdové náklady, produktivita práce, odvětví založená na zpracování dřevní hmoty, bezpečnost práce

Abstract: The EU forestry sector is characterised by a wide variety of climatic, geographic, and ecological conditions. Forests cover more than 40 % of the EU's surface area. The average size of the EU public forest property is 1 000 ha, while private forest property has an average size of 13 ha. Also socio-economic conditions vary among countries of the European Union. The EU forestry sector dispose of almost 3 mil employees in 350 000 enterprises. The aim of this paper is the introduction of the human resources structure in the EU forestry sector.

Keywords: human resources, EU forestry sector, forest enterprises, labour costs, labour productivity, forest based industries, safety at work

Základní statistické údaje lesnického sektoru EU (Eurostat 2005)

- lesnický sektor EU disponuje 350 000 podniky, které zaměstnávají 3 mil. lidí,
- roční obrat činí 380 mld. EUR, přidaná hodnota činí 116 mld. EUR,
- průměrné mzdové náklady na zaměstnance jsou vyčísleny na 29 100 EUR (nejvyšší v Německu – 45 200 EUR, Švédsku a Finsku, nejnižší v Bulharsku a Rumunsku),
- větší mzdy jsou zpravidla ve zpracovatelském odvětví lesnického sektoru EU,
- průměrná produktivita práce je vyčíslena na 38 700 EUR, nejvyšší hodnota ve Finsku (68 700 EUR), Irsku a Belgii, nejnižší produktivitou se vyznačují státy bývalé východní Evropy,
- produktivita práce přepočtená na mzdu (vztah mezi produktivitou práce a průměrnými mzdovými náklady) činí v průměru 133 %, přičemž největším procentem disponuje Lotyšsko (256 %), Polsko (200 %), nejnižší procento v Nizozemí, Francii a Německu.

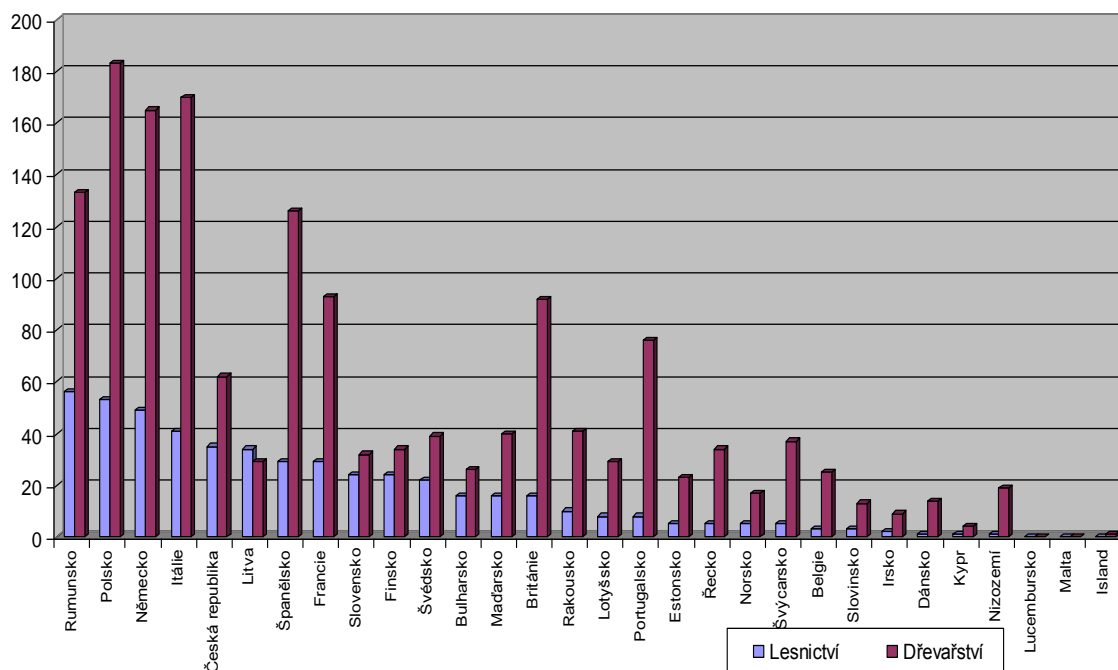
Obrázek č. 1

Porovnání počtu zaměstnanců v jednotlivých odvětvích – lesnictví, dřevařství, zemědělství:

Země	Počet pracovníků v tis.					
	Lесnictví		Dřevařství		Zemědělství	
	2000	2005	2000	2005	2000	2005
EU-27	338	492	1166	1511	11597	12167
EU-25	247	420	1030	1352	6394	8920
Belgie	1	3	21	25	77	87
Bulharsko	33	16	26	26	342	260
Česká republika	48	35	63	62	193	156
Dánsko	2	1	19	14	93	85
Německo	48	49	244	165	903	790
Estonsko	7	5	22	23	30	26
Irsko	2	2	9	9	127	110
Řecko	7	5	30	34	694	525
Španělsko	37	29	110	126	934	900
Francie	37	29	116	93	893	881
Itálie	36	41	186	170	1011	850
Kypr	1	1	3	4	15	14
Litva	19	34	18	29	119	95
Lotyšsko	13	8	29	29	257	208
Lucembursko	0	0	0	0	4	3
Maďarsko	16	16	39	40	227	170
Malta	0	0	0	0	2	2
Nizozemí	1	1	25	19	237	256
Rakousko	6	10	35	41	216	189
Polsko	53	53	183	183	2309	2309
Portugalsko	10	8	75	76	598	580
Rumunsko	58	56	109	133	4861	2987
Slovinsko	4	3	18	13	81	80
Slovensko	25	24	39	32	119	84
Finsko	27	24	35	34	118	93
Švédsko	20	22	40	39	98	74
Británie	12	16	85	92	390	354
Island	0	0	1	1	7	6
Norsko	6	5	16	17	75	55
Švýcarsko	5	5	44	37	176	150

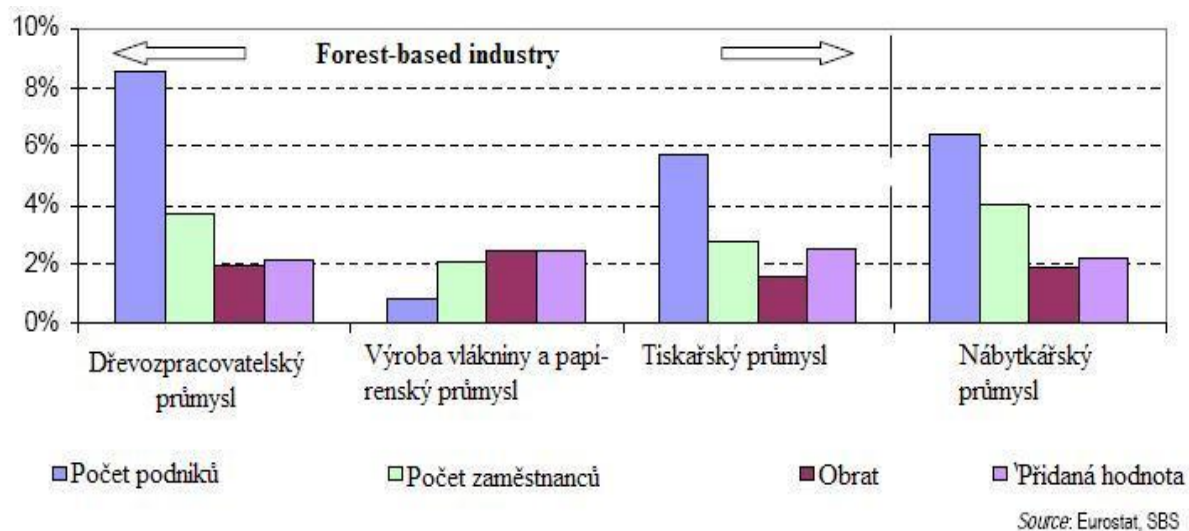
Obrázek č. 2

Porovnání počtu zaměstnanců v lesnictví a dřevařství v r. 2005 (v tis.)

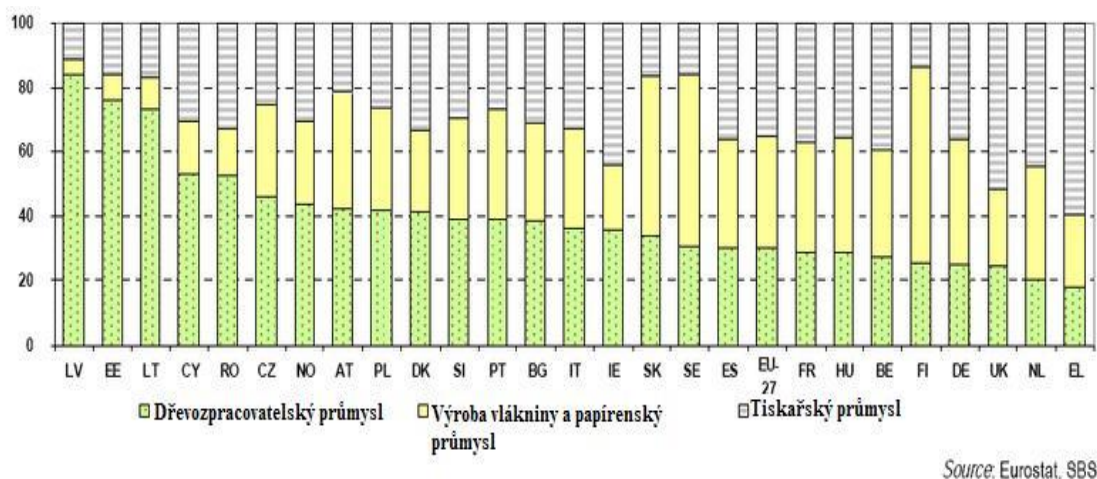

- odvětví založená na zpracování dřevní hmoty jsou v terminologii EU označovaná jako „forest-based industry“ (FBI)
- FBI zahrnuje:
 - zpracování dřeva
 - zpracování korku a ostatních materiálů
 - výroba vlákniny
 - výroba papíru a krabic
 - tiskařský průmysl
 - nábytkářství
 - sběr pryskyřice, bylinek, hub a lesních plodů

Obrázek č. 3
Struktura odvětví založených na zpracování dřevní hmoty

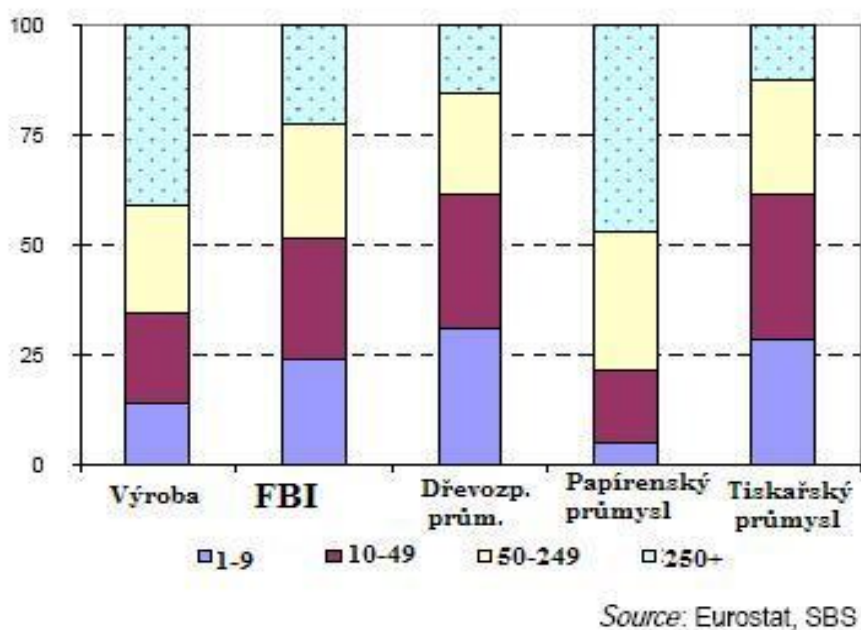
Obrázek č. 4
Podíly přidané hodnoty v odvětvích založených na zpracování dřevní hmoty dle jednotlivých subsektorů

Obrázek č. 5

Odvětví založená na zpracování dřevní hmoty dle klasifikace podniků podle počtu zaměstnanců:

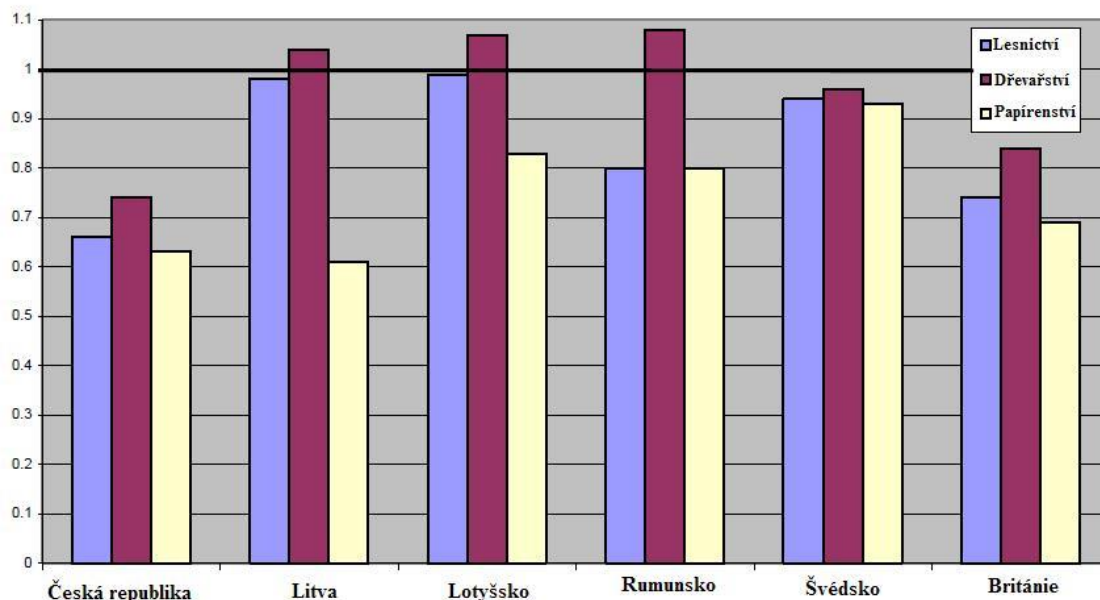
- mikro-podniky (1 - 9)
- malé (10 – 49)
- střední (50 – 249)
- velké (nad 250)

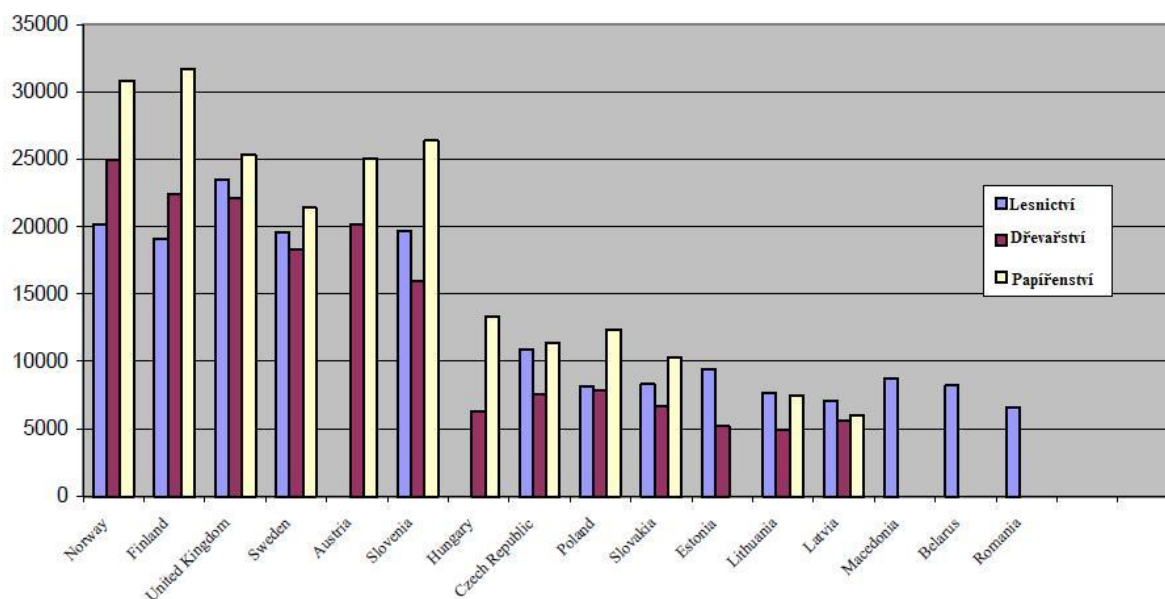
Ženy v lesním hospodářství EU (FAO 2003)

- podíl žen v lesním hospodářství (nejen v Evropě) je stále nízký,
- jen ve 4 z celkem 20 studovaných zemí Evropy dosáhl podíl žen v lesním hospodářství 20 % (nejvíce – 26 % v Lotyšsku),
- přestože podíl žen v lesním hospodářství v Evropě má stoupající trend, naopak v dělnických profesích podíl žen klesá,
- tak jako v jiných odvětvích, i zde je patrný nedostatek žen v řídicích funkcích,
- globálně řečeno, platy v lesnickém sektoru a v oborech na lesnictví navazujících jsou nižší, než v ostatních průmyslových odvětvích,
- rozpětí průměrných platů činí 7 tis. USD (Lotyšsko) až po 23 tis. USD (Británie),
- ve většině zemí Evropy pobírají ženy menší platy než muži, a to v průměru o 2 – 33 %.

Obrázek č. 6
Podíl platů žen v porovnání s platy mužů

Obrázek č. 7
Roční průměrný plat v lesním hospodářství a v odvětvích navazujících na lesnictví (v USD)

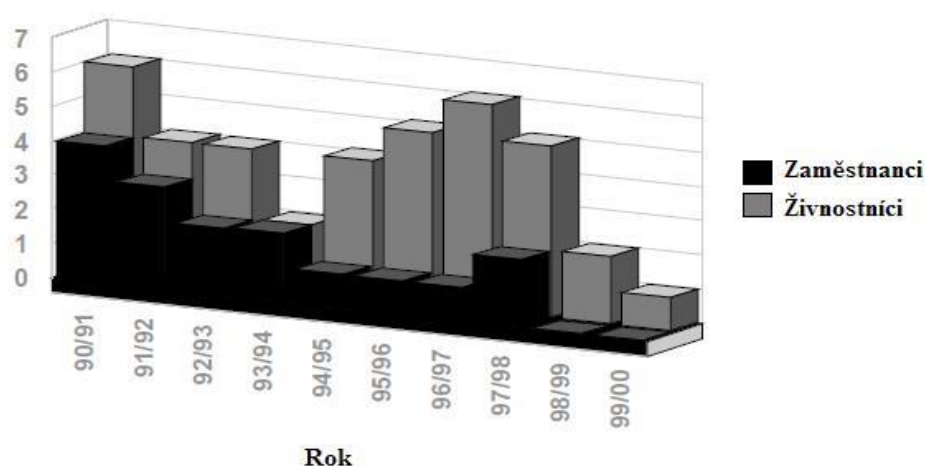

Bezpečnost práce v lesním hospodářství Evropy (FAO 2003)

- lesní hospodářství se v porovnání s ostatními odvětvími vyznačuje těžkými pracovními podmínkami,
- těžba a přibližování dříví patří mezi 3 nejvíce nebezpečné sektory v Evropě, nehledě na zdravotní problémy pracovníků,
- celkově nejnižší úrazovost v lesním hospodářství má Švédsko, jako odstrašující příklad je ve Zprávě FAO uvedeno Slovensko s průměrně 16 smrtelnými úrazy na mil m³ těžby,
- velkým problémem v celé Evropě jsou drobní živnostníci, u nichž je úrazovost jednoznačně vyšší.

Obrázek č. 8

Na příkladu Británie je vidět podíl smrtelných úrazů zaměstnanců a živnostníků

Závěr

- stále se zvyšující produktivita lidské práce bude mít za následek stále pokračující pokles zaměstnanosti zejména v dělnických profesích,
- pokles zaměstnanosti v lesnickém sektoru EU bude mít důsledky zejména ve venkovských oblastech, které tvoří 80 % celkové výměry EU - negativním důsledkem ve venkovských oblastech může být odliv obyvatel do měst, pozitiva lze najít v diverzifikaci, ekonomických a sociálních aktivit obyvatel venkovských oblastí a zvýšením využívání lesa prostřednictvím nových podnikatelských možností,
- na vývoj budoucích trendů budou mít hlavní vliv následující faktory: **poptávka po surovině a výrobcích, technologický pokrok, produkční možnosti a vývoj pracovní doby,**
- v oblasti kvalifikace budou mít rozhodující vliv zvýšené nároky na vzdělání a trénink v souvislosti s trendem trvale udržitelného hospodaření v lesích,

- fyzická náročnost a rizikovost, zejména dělnických profesí, bude mít za následek stále větší nedostatek mladých pracovníků (v zemích jako Rakousko, Finsko nebo Švédsko představuje tento fakt stále vážnější problém). Tento nedostatek pracovníků je stále více kompenzován přílivem cizích pracovních sil, které nemají dostatečnou kvalifikaci, ale pracují za minimální mzdu.

Použité zdroje

Peter Blombäck, Peter Poschen, Mattias Lövgren (2003). Geneva Timber and Forest Discussion Paper – Employment Trends and Prospects in the European Forest Sector (FAO/UN).

UNECE/FAO, 2005. European Forest Sector Outlook Study.

EUROSTAT, 2007. Forestry Statistics.

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Forest-based_industries

Ing. Vladimíra Špičková

vedoucí oddělení řízení dotačních projektů

Vojenské lesy a statky ČR, s.p.

Pod Juliskou 5, Praha 6

e-mail: vladimira.spickova@vls.cz

+420 487 805 628, mobil 737 226 503